

VEGH DE

OSSENDOWSKI



**Egy csimpánz-
kisasszony
naplója**

<https://rcin.org.pl>
FRANKLIN TÁRSULAT KIADÁSA

Mój jony nej, stoy tyh raschizem

Art.

13. XI. 30 - Warszawa

OSSENDOWSKI
EGY CSIMPÁNZKISASSZONY
NAPLÓJA

FORDÍTOTTA TORDAY GÉZA

VÉGH DEZSŐ RAJZAIVAL

INSTITUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 7
Tel. 26-68-63



FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

1341

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA



HOGYAN FEDEZTEM FEL KITTY NAPLÓJÁT.

Író vagyok. Egy szép napon Afrikában ritkaság ajándékot kaptam egy barátomtól: egy gyönyörű szép majmot, egy kis nősténycsimpánzt, Kitty volt a neve.

Az aranyos kis jószág nemsokára nagyon ragaszkodott hozzánk, s mi is nagyon megszerettük. Jókedvével, mókáival felvidített, ragaszkodásával meghatott. Mindent megértett, megtanulta a tisztaságot és a jómodort. Szívesen mosakodott, naponta akár háromszor is és mindig vígan mászott fürdőkádjába. Sohase voltak szeszélyei. Az asztalnál nem evett falánkul, nem kapkodott a legjobb falatok után. Mindig megvárta a tányér pépjét és befőttjét. Semmi titka nem volt előttünk és mindig kész volt akár élete árán is a védelmünkre kelni. Ha látta, hogy örömünk telik benne, okos szemeiben boldogság és hála ragyogott fel.

A kis Kitty élete folyamán különös kalandokon ment keresztül. És ezekről mesélt nekünk.

De vinnyogását és mormogását nem tudtuk megérteni.

A majmok tudnak beszélni. Csakhogy mi nem értjük a beszédüket. A szókincsük roppant kicsiny. Vagy talán csak az emberek gondolják, hogy olyan kicsiny? Szavaik nagyon hasonlók egymáshoz. Csak abban különböznek, hogy az egyiket tompán, a másikat élesen, némelyiket lassan, másikat gyorsan ejtik ki.

Ezt nagyon nehéz megtanulni.

Bécsben évek hosszú sora előtt élt egy tanár.

Állandóan majmok társaságában volt és megtanulta nyelvüket.

Lassankint mi is megtanultuk Kitty egyes szavait.

Megértettük, hogy O—O—O annyit jelent : Mi ez? Egy rövid, kurtán kiejtett O kenyeret jelentett és egy hangos O—o banánt.

Amint már említettem, Kitty nagyon sok kalandon ment keresztül. Csak később értesültünk élményeiről. És ez így történt :

Én legszívesebben éjszaka írok. Véleményem szerint az éjszaka a legalkalmasabb az írásra és az imádkozásra. Éjszaka elhallgat az utca lármás zsivaja. Csend borul a városra, a házra. Csend száll a szívre, amely minden emberrel szeretne jót tenni ; jót tenni mindenkivel, a felnőttekkel, a kis és nagy gyermekekkel. Egy író a könyveivel mindig jót akar tenni ; tanítani, tanácsolni, óvni, dicsérni, gáncsolni vagy gyönyörködtetni akar.

Én tehát éjszaka szoktam írni.

Egyszer észrevettem, hogy Kittynk felébred, felegyenesedik és egy fakéregre jeleket karmol. Eleinte azt hittem, hogy ez valami új játék, de csakhamar láttam, hogy kis majmunk ír.

Megtanítottam ceruzával papirosra írni.

Azontúl papirosra rajzolta jeleit. Csodásan kuszált, sohasem látott jeleket . . .

Egyszer egy rossz gyerek ellopta a majmunkat.

Csak hosszú idő múlva került Kitty hozzánk vissza. Nagy csomag papirost hozott magával.

Később megint eltűnt és nem került többé vissza. Egy esztendő is elmúlt, amikor egyszer fróasztalomban megtaláltam feljegyzéseit. Sokáig nem tudtam mit csináljak velük. S ekkor meglátogattott egyik ismerősöm, rendkívül tudós úriember, aki értett a kőbe vésett, pergamenteken és romokon található felírások ki-

betűzéséhez ; még olyan jeleket is megfejtett, miket rég letűnt nemzedékek hagytak reánk : két-háromezeréves ősrégi feliratokat.

Ez a tudós átnézte a mi Kittynk feljegyzéseit, összeráncolta okos homlokát és így szólt : «Érdekes, rendkívül érdekes!» Fogta az egész papírpaksamétát, az összekarmolt fakérgeket és magával vitte.

Kevéssel ezelőtt mindent visszaküldött egy levél kíséretében. Ebben ezt írta : «Kedves barátom! Itt küldöm neked Kitty naplóját. Kibetűztem a csimpánzkisasszony esetlen ákombákomjait és lefordítottam a mi nyelvünkre . . . Nagyon érdekes történet!» Kitty életének, kalandjainak, benyomásainak és gondolatainak ezt a naplóját minden változtatás nélkül adom nyomdába . . .

Olvasóim látni fogják, hogy az állatoknak is van eszük, szívük és emlékezőtehetségük. Ne tartsátok őket fogságban, ne üssétek őket és ne tegyetek velük semmi rosszat. Gondoljatok arra, hogy talán mindegyiknek van valahol naplója, talán a padlóba, talán a fal festésébe vagy a mező köveibe vagy az erdő fáiba belekarcolva. Szomorú volna, ha azt gondolnák az állatok, hogy mi emberek kegyetlenek, rosszak és szívtelenek vagyunk.

F. A. Ossendowski.

ELSŐ FEJEZET.

AZ ŐSI FÉSZEK.

Első nap.

Papa azt mondta, hogy már tudok írni. Amikor mama ezt meghallotta, könnyekben tört ki. Nem tudom, miért? A felnőtt csimpánzok általában sokszor csodálkozásba ejtenek. Olyan furcsa dolgokat tesznek és beszélnek . . .

Miért hívják a papát Rrúnak és a mamát Lo-Lónak? Miért hív engem mindenki Ketnek? Na de úgy gondolom, a felnőttek csak tudják, hogy mit csinálnak. Mama is. Egész nap dolgozik . . . szépíti, tisztítja és javítja kunyhónkat. A csimpánznép kunyhókban lakik. Ezeket száraz ágakból csinálják, fűvel és kókuszdiószakállal párnázzák ki. Nekem is diószakállból van a puha ágyam ; ha benne fekszem, magam felett látom a szalmatetőt. A kunyhót ágakból és fakéregből csinálták szüleim ; minden hasadékot betömtek fűvel és levelekkel. A mi kunyhóink a legmagasabb fák koronái között vannak. Senki sem láthatja meg őket alulról.

Második nap.

Anyám ma egész nap gyökereket szedett. A fa odvába rak-tározza el őket. Nem szeretem ezeket a gyökereket. Nagyon keserűek. Nagyon örülök és «ah-ah-ah»-ot kiabálok, ha papa a dzsungelből banánt és pálmadiót hoz magával. A legjobban ízlik azért a nagy sárga édes papajadinnye. De a mangófa gyümölcse és a kókuszdió is jó. Csak az a kár, hogy vizet is kell innunk. Ez szörnyű. Mindennap kétszer megyünk az itatóhoz. Ha a nap felkel a dzsungelben, felkeltenek bennünket a harcosok. «Harcosnak» hívjuk a nagy

erős hímmajmokat... A hajnalpirkadás kezdetekor a legmagasabb ágakra mászunk. Vidám kiáltozással köszöntjük a napot. Akkor aztán mindnyájan együtt megyünk a vízhez. Én félek ilyenkor. És tudom, hogy a többiek, még a legerősebb csimpánzok is irtóznak attól, hogy a földön járjanak.

Harmadik nap.

Beláttam, hogy a föld és a víz valami borzasztó.

Ma is, mint rendszeren, napfelkelte előtt lesiettünk a vízhez. A partra hajló ágakra ültünk. Az egyik harcos leugrott a földre és gyorsan a víz felé szaladt. De nem ivott, hanem azonnal sebesen fölkúszott a fára. Körülnézett mindenfelé és figyelmeztetőleg morgott.

— Miért nem iszol? — kérdeztem anyámat.

— Előbb majd ő megállapítja, nem leskelődik-e valahol a közelben ellenség — felelte mama.

— Mi az, hogy ellenség?

— Olyasvalami, ami üldöz minket és megöl — suttogta.

Ezt én nem értem. Tovább akartam kérdezősködni, de szaladtunk már a vízhez. Én is ott szaladtam anyám mellett. Mindenki jól teleitta magát s aztán gyorsan fölugrottunk az ágakra.

A parton csak szomszédnőnk, Mi-Ri maradt a leánykájával. A harcosok kiabáltak reájuk, de ők nem siettek. Mi-Ri nem hallott semmit, csak nézte magát a víz tükrében. Vidáman felkacagott és hangosan kuncogott. Én tudom, hogyha a víz fölé hajlom, mindig egy kis csimpánzlány néz szembe velem.

Egyszer kiöltöttem rá a nyelvemet, mire az is rögtön rámöltötte a magáét. Én nevettem, de mama összeszidott a fintoraim miatt.

— Mi-Ri, — kiáltották a védők — gyere vissza, gyere vissza! Nem hallgatott oda és egyre hangosabban viháncolt.

Ekkor a bokrokból egy gyönyörű fürge állat ugrott elő. Nagyon nagy volt, szép sárgaszőrű, fekete foltokkal és hosszú farokkal. Zöld szemei villogtak.

Egyetlen ugrással rávetette magát a parton ülő majmocs-kákra. A fenevad mancsával leütötte Mi-Ri-t és fogaival megkapta a kislányt. Mindkét majomnak torkán akadt az ordítás, mozdulatlanul feküdtek.

Ah! Ha visszagondolok erre, még most is reszketek egész testemben.

A támadó karmaival szétszaggatta a mi kis majmainkat és felfalta őket.

Nem használt a védők ordítása.

— Megette őket? Mint ahogy én az édes banánt megeszem? — kérdeztem anyámtól.

— Igen — felelte anyám szomorúan. — Megölte a szegény vigyázatlan Mi-Rit . . .

— Most már tudom, mi az, ölni. Rettenetes, borzasztó!

Egy mulatságos nap.

Ezen az éjszakán nem tudtam elaludni . . . Kimentem a kunyhóból és a legközelebbi ágra ültem. Az egész telepünk aludt.

Kívülem csak apám volt ébren . . . A hatalmas erős, mindig aggódó Rru. Egyik kezével egy ágra kapaszkodva csüngött lefelé. Bele nézett a sötétségbe, hallgatódzott és fülelt.

A harcosok felváltva örködtek a telepünk felett. Minden éjszaka . . .

Köröskörül csend volt.

Halk füttyentéssel surrantak a denevérek . . . Álmukban hangokat adtak a madarak a szomszéd pálmafán. Messziről tompa bögés és kaffogás hallatszott.

Papa hirtelen megmozdult és halk kiáltást hallatott : «O! o!»

Rögtön ott termett két másik harcos.

Hallottam beszélgetésüket.

— Egy nagy kígyó kúszik itt a fa alatt.

— Nem, teknősbéka. Láttam nappal. A gyökerek között aludt — ellenkezett az egyik védő.

Egy darabig figyeltek.

— Menjetek aludni. Minden csendes már — mondta papa.

A csimpánzok visszavonultak.

Mi az? ... Nagy kígyó és teknősbéka? ...

Elhatároztam, hogy megkérdem mamát.

De elfeledkeztem róla.

Ma vidám, boldog napunk van. Evés után mindenki munkához látott. Egyszerre a fáról, ahol szomszédaink kunyhói voltak, velőtrázó kiálltások halatszottak. Kis és nagy csimpánzok eszeveszetten, szörnyű rémülettel menekültek. Néhány le is esett a földre. Ezek torkukszakadtából bőgtek.

Papa lenézett hozzájuk és elsápadt.

— Meneküljete — kiállt felénk.

Nagyon dühös volt, ökleivel döngetni kezdte a mellét.

Csak úgy zúgott az erdő a döngő csapások hangjától.

Mi menekültünk, de nem tudtuk, hogy miért.

Végre elfogott a kíváncsiság ...

Megállottam és körülnéztem.

Menekülő csapatunkat nyomon követte valami nagyon mulatságos figura.

Ágról-ágra ugrált, a lecsüngő indákba kapaszkodott, ordított és fütyült.

Nem tudom hogy végződött volna ez a menekülés, ha papa egyszerre csak meg nem áll és oda nem kiállt a többi harcosoknak :

— Védekeznünk kell ... Nem szaladhatunk tovább ... Az erdő széléhez közeledünk ... Látom már a folyót ...

Mindnyájan megállottak. A felnőtt csimpánzok előretörtettek. Fenyegetően morogtak és döngették a mellüket. Szemük vérben forgott. Papa és az óriástermetű Kyr csattogtatták fogaikat.

— Nem ismertek rám? — hallatszott egy kedélyes hang. — Én vagyok Ori-Ori.

— Megállj! — kiáltotta papa — maradj csak ott és beszélj!

— Ha, ha, — nevetett üldözőnk — mondom nektek én Ori-Ori vagyok, a tiszteletreméltó U-Ha és a jóságos Fo fia ...

Mindenki hallgatott. Megint csak papa szólalt meg :

— Ori-Orit kiskorában elfogták. Fekete emberek cipelték magukkal.



— *Én vagyok Ori-Ori.*

— Éppen a fogságból jövök, ha, ha! — felelte Ori-Ori és egyszerre több ágat átugrott. — Eladtak egy kintornásnak.

— Mi az, kintornás? — kérdezték csodálkozva egyszerre többen is.

— Toprongyos öregember. Valami skatulyán játszik, amelynek forgattyúja van. Az öregember különböző mutatványokra tanított. Idenézzetek!

Ori-Ori bukfencet vetett, a kezén járt és ajkait csucsorítva a fogai közül fütyült. Mindnyájan reszkettünk. A félős Ki-Ki elájult és lecsúszott az ágról. Ori-Ori torkaszakadtából nevetett.

— Az öregember megtanított öltözködni.

Ori-Ori megállt egy vastag ágon. Meg akarta mutatni magát teljes pompájában. Mindnyájan csodálkoztunk. A fején valami sárga volt, lejjebb valami vörös és egészen lenn valami égszínkék.

— Ezt kalapnak nevezik — kiáltotta és levette fejéről azt a sárga valamit. Ezt a pirosat itt . . . kabátnak és ezt a kéket nadrágának. Nagyon szép ruha. Eközben mindent leráncigált magáról. Csak akkor ismerték meg Ori-Orit. Olyan volt, mint a többi csimpánz. Csak a fején volt kevés haja, fehér bőre kivillant gyér hajszálai közül.

Ori-Ori koppantott a koponyáján és morgott.

— Bizony kopaszodom!

Egész csapatunk körülvette a jövevényt.

Sokat mesélt vándorlásairól és kalandjairól. Én csak keveset értettem belőle, de a többi csimpánz se sokat.

Csak egyikük, az öreg Ngu-Ngu hallgatta figyelmesen és morgott.

— Én mindezt magam is láttam. Emlékszel rá, Hara-Ua néni?

— Igen, igen, hogyne, igen — locsogott a szószátyár Hara-Ua.

Nekünk gyermekeknek és a fiatal csimpánzoknak Ori-Ori mindig nagyon megtetszett. Bácsikának neveztük el.

Ori-Ori meghallotta ezt. Megint bukfencet vetett, tréfásan eltorzította az arcát és jobbra-balra vigyorgott . . . Ha, ha, ha.

Pukkadoztunk a nevetéstől.

A jó bácsika egész napon át szórakoztatott bennünket.

Este kunyhót kezdett építeni magának. Mi mindnyájan örömmel segítettünk neki.

Még egy vidám nap.

A bácsika érkezése óta az egész telep élete megváltozott. Mindenütt vidámság uralkodott. Ori-Ori együtt dolgozott a többi férfiakkal. Messzi kirándulásokra indult. Banánt, mandiókagyökereket és narancsot hozott. Ő vezette az egész törzset az itatóhoz. Ori-Ori mindent tréfásan csinált. Éjszakánként egy ágon csüngve virasztott. Még éjszakai őrhelyén is vígan morgott és csöndesen nevetgélt magában.

A bácsika engem nagyon megszeretett. Azt mondta, én vagyok a legokosabb.

Később megtanított minden mutatványára. Ezen mindketten nagyokat neveltünk.

Az én apám, Rru, az egész törzs vezére.

Előtte a nagypapa, a tiszteletreméltó Bo-Bo uralkodott.

Persze most már nagypapa nem tud uralkodni.

Már vak, süket és alig vánszorog.

Papa megparancsolta bácsikának, hogy a ruháját azonnal dobja el.

Ori-Ori nem szólt rá semmit, csak biccentett a fejével és halkan fütttyentett.

Papa tudja, hogy mindnyájan félnek a bácsikától, ha felveszi a ruháját és a kabátkáján lévő csengettyűkkel csilingelni kezd.

Még papa is, a telep vezére és legfőbb harcosa, még ő is fél ilyenkor a bácsikától.

Ori-Ori biccentett a fejével, mégsem dobta el a ruháját. Egy kiszáradt baobabfa odvába rejtette.

Aztán hamisan kacsintott, félrehúzta száját és élesen fütttyentett.

A fütttyentésre nagy rikácsolással feleltek a zöld és szürke papagályok.

Rigók röppentek oda ; tolluk kékesen villant a napfényben. Meg akarták tudni, ki fütttyöl olyan szépen . . .

Én már tudok a kezeimen járni, miközben a lábaimat a levegőbe nyujtom. Egészen mulatságos.

Ma a kezeimen járva megközelítettem a Ki-Ki kunyhóját. Ki-Ki kikukkantott a fészkéből és ijedtében felugrott. A fejét úgy belevágta a tetőbe, hogy áttörte az ágakat.

Sokáig huzgáltuk Ki-Kit, mert egymagától sehogysem tudott kiszabadulni.

Bukfencet is tudok vetni és a lelógó indákon hintázni. Pompás mulatság.

A szívverésem majd eláll ilyenkor és alig tudok lélekzeni. Ha már jó lendületbe jövök, át tudom vetni magam egyik fáról a másikra. Úgy repülök olyankor, mint egy madár.

— Minek tanítod erre Ketet? — kérdezte mama bácsikától.

— Csak hadd tanulja meg — felelte — az életben mindennek hasznát veheti még.

Én nem értettem ezeket a szavakat. Bácsika észrevette ezt és huncutul elfütyentette magát.

A harc napja.

A mi vidékünkön nagyon sok a gyümölcsfa : van banán, narancs, mangófa, kókuszbokrok és pálmák, amelyekről tömött fűrtőkben lógnak a diók.

Túlnan, a dzsungel árnyékában nőnek a mandiókagyökerek és a patatoék. Ennivalónk bőviben van.

Ezért irigyelnek bennünket a szomszédaink : a tolakodó és rosszakaratú hosszúorrúak. És éppúgy, mint a babuinok, irigyelnek a barna majmok is, akik egész nap bögnek és csaholnak. Kissé távolabb laknak a verekedős fekete majmok, akiknek fehér szőr van az arcuk körül. Ezek mindig hosszú fehér farkukkal hengegnek.

Ezek a majmok mindig a banánjainkra járnak. A harcosoknak kell őket elkergetni. Különösen sokat bosszantanak a hosszúorrúak. Tudják, mikor szoktunk a folyóra menni, ilyenkor rajta ütnek telepünkön, kirabolják éleltárainkat és szétrombolják a kunyhóinkat.

Ma ismét nagy csoportokba verődtek és elkezdték kopasztani a banán és narancsfáinkat.

Aki csak lábra tudott állni közülünk, mind nekiment az ellenségnek, hogy visszaverje a támadást.

Csakhogy, sajnos, kevesen voltunk.

A bácsika rögtön észrevette ezt és hirtelen eltűnt. Nemsokára visszajött. Felvette a csengettyűs piros kabátját, a kék nadrágját és a kis sárga kalapját. De ez még nem elég. A kezében vastag bot volt és azzal hadonászott.

Hatalmas ugrásokkal ment neki Ori-Ori a rablóknak. Csilingelt, ordított, fütyült és a botjával alaposan oda-odavágott.

Alighogy meglátták a hosszúorrúak és a többi majmok ezt a furcsa alakot, nyomban futásra vették a dolgot. Torkukszakadtából ordítottak, keservesen nyivákoltak és sebesen tovarohantak a fákon, úgyhogy az ágak és levelek csak úgy potyogtak a nyomukban. Elmenekültek a bokrok közé, jajgattak és félelmükben a fogaikat csattogtatták.

A bácsika egészen az erdő széléig üldözte őket.

Közben nekiment egy nagy barna majomnak, botjával ütögette nagy szőrös fejét és lelökte a fáról. Végre az egész csordát kikergette a szavannába.

Akkor azután felmászott egy nagy fa koronájába. Szájába dugta a kezét és elkezdett fütyülni : a fülünk csak úgy zúgott belé. Ori-Ori diadalmasan belekiabált és belenevetett a dzsungelbe. Mi mindnyájan köszönetet mondtunk a bácsikának. De ő csak nevetett és ezt mondta :

— Nagyrabecsült Rru! Te azt parancsoltad nekem, hogy semmisíts meg a ruhámat. Látod, hogy mégis csak jó valamire!

Ah, most kezdem megérteni, hogy miért tanít meg engem Ori-Ori minden mulatságos mutatványára. Még hasznát vehetem én ezeknek az életben.

Az igaz hála napja.

Én nagyon megszerettem a bácsikát. Ő jó hozzám és megtanított mindenre, amit tud. Azt mondja, én még jobban csinálom, mint ő maga. Nagyon szeretem őt.

Örömet akartam neki okozni és meg akartam mutatni hálámat.

— Ori-Ori, — mondtam neki — én megtanítalak írni.

Nagyot sóhajtott és elmerengett. Kis vártatva megszólalt :

— Késő gyermekem, sajnos nagyon késő. Nagyon sajnálom, mert érdekes kalandokat tudnék leírni. De most már öreg vagyok hozzá.

— De én megtanítalak írni — ismételtem.

— Semmire sem fogsz megtanítani — mondta halkan. Én mindenféle mutatóványokat tudok, de az eszem már nem fog. Ezt fiatalon kell elkezdeni . . . Te a vezérünknek a lánya vagy, a törzsed utolsó sarja . . . Neked tudnod kell írni. Ez a kötelességed. Neked kell népünk történetét megírni.

— Majd együtt fogjuk megírni, — biztattam.

— Nem, kicsi Ket, én ehhez nem értek, — válaszolta — én már csak tudatlan maradok halálom napjáig.

— Mi az a halál? — kérdeztem csodálkozva.

Sokáig gondolkozott, majd halkan válaszolta : — Magam sem tudom.

— Talán mégis tudod, csak nem akarod nekem megmondani? — faggattam a bácsikát és a szemébe néztem.

— Szeretném neked megmagyarázni, de nem tudom — felelte. Látod, kedves Ket, egyszer már éreztem én olyasvalamit, mintha mellettem állana valaki. Nem láttam és mégis tudtam, hogy az a halál.

— Mesélj tovább! Beszélj!

— A tenger mellett egy nagy városban voltam akkor . . . Elszöktem a kintornás embertől és remegve elbujtam a parton. Akkor meglátott egy ember és elvitt magával. Sokáig utaztunk hajón. Amikor megint partot értünk, újból elszöktem . . . Keresetek benneteket a dzsungelben és meg is találalak. Akkor, amikor hozzátok visszatértem, akkor . . .

Én azonban most sem értettem meg, hogy mi a halál. Ezt meg is mondtam a bácsikának. Ő elnevette magát és így szólt :

— Látod, milyen buta csimpánz vagyok! Semmit se tudok megmagyarázni. Hát hogy tudnék én megtanulni írni?

A bácsika elszomorodott. Nekem is könny szökött a szemembe. Nem tudom miért. Mert nem tudtam Ori-Ori jóságát meghálálni? Vagy megijesztettek a szavai? Nem tudom... Egész estig szomorú voltam.

Ngu-Ngu napjai.

Ngu-Ngu a telepünk egyik legöregebb csimpánza. Ráncos arca és nyaka körül a szőr már őszülni kezd. Nagyon komoly és méltóságteljes.

Mi fiatalok tiszteljük az öregeket. Tisztelettel hallgatjuk azt, amit mondanak. Kitérünk nekik, ha előttünk elhaladnak. Sohasem bosszantjuk őket mókáinkkal. Nem csúfolódunk velük és jelenlétükben csendben vagyunk.

Mindenki tiszteli Ngu-Ngut. Még Rru papa, a csimpánzok vezetője is megtanácskozza vele dolgait.

Ori-Ori az egyetlen, aki ki nem állhatja az öreg, okos Ngu-Ngut. Gyakran összevesznek. Ma is hallottam egy beszélgetést, amit nem értettem meg.

— A ravaszság a fő, Ngu-Ngu barátom — mondta a bácsika.

— A sakálok, a papagályok és a kígyók is ravaszak... Az nem ér semmit... Csak az erényes életnek van meg igazán az értéke, Ori-Ori!

— Micsoda csemege az az erényes élet? Milyen íze van annak? — kérdezte a bácsika.

— Ne vétkezz! — intette az agg — Nagyon jól tudod, miről beszélek. Csak ostobának teteted magad.

— Én nem tudom, — hencegett Ori-Ori — fogalmam sincs róla...

— A ravaszság nem jelent semmit. A legravaszabb csimpánznek is meg kell halnia és a halállal elmúlik a ravaszság is. De az erényes élet mindig nyomokat hagy maga után... A gyöngé bambusznád eltűnik a nélkül, hogy maradna valami belőle. De a baobab kiszáradva is hosszú évekig ott áll a zöldelő fiatal fák között. — Ori-Ori hallgatott. Ngu-Ngu folytatta.



— Erényesen élni, annyi, mint senkivel semmi rosszat sem tenni, idegen jószágot meg nem kívánni és a magunk életét sem kímélni, ha arról van szó, hogy valakit meg kell védeni.

Ori-Ori csak hallgatott és gondolataiba mélyedt. A tiszteletre-méltó Ngu-Ngu várt. Kisvártatva a bácsika szokása szerint halkan füttyentett és így szólt:

— Emlékszel e még, nagyrabecsült Ngu-Ngu, utolsó harcainkra a hosszúorrúakkal?

— Ühüm — mormogta az öreg.

— Hát mondd csak: Ha akkor az ellenségre török, eleshettem volna kis népünk védelmében. Ezt nevezed te erénynek? A maszkarában nemcsak, hogy nem lett semmi bajom, de mindnyájunkat szerencsésen meg is védtem. Ez a ravaszság! Hát melyik a jobb — Ori-Ori elkezdett kuncogni és kacsintott egyet.

— A te cselekedeted a jobb! — helyeselt Ngu-Ngu. — Mert nemcsak ravasz volt, de . . . erényes és nemes is.

Ori-Ori örömeiben nagyot ugrott az ágon és boldogan füttyü-részett. Azóta nem ingerkedett többé az öreggel és nem keresett okot a civakodásra.

Ngu-Ngu második napja.

El akarom mesélni megint, amit hallottam. És megint nem értettem meg. Talán egyszer majd meg fogom érteni.

Tegnap későn kerültünk haza a folyópartról. Már rég lenyugodott a nap a dzsungel felett. Sokáig kellett a víz mellett várnunk. Előttünk voltak az antilopok, a hegyesszarvú, címeres bivalyok és a roppant ormányú, görbeagyarú és dudorosszemű vaddisznók. Mi csak akkor ittunk, amikor az állatok már mind elmentek.

Meleg este volt. Közülünk senkinek sem volt kedve a kunyhókba bemenni. Nyomasztó és fülledt volt benn a levegő. Mindnyájan a fészkek szélére ültünk és hallgattuk az öregek beszédjét. A legöregebb közülük, nagyapám, Bo-Bo, így beszélt:

— A csimpánzok ne utánozzák az embereket . . . Az emberek a maguk módja szerint élnek, mi is a magunk módja szerint.

Éreztem, hogy nagyapa Ori-Orira céloz. Ma a bácsika minden különösebb ok nélkül egész nap hordta a kis sárga kalapját. Ropant ünnepélyesen viselkedett. Ha szomszédokkal találkozott, megemelte kis kalapját és kopasz koponyája felett meglóbálta.

— Így üdvözlük egymást az emberek — hencegett. A fiatalok gurultak a nevetéstől és kuncogtak, mint a bolondok. A felnőttek megértően mosolyogtak a bácsika új tréfáján.

Az öreg Bo-Bo megharagudott és dühösködött.

Várakozás ellenére az öreg Ngu-Ngu védelmébe vette a bácsikát.

— Ne dühösködj, igen tisztelt barátom — mondotta. — Minden teremtmény élete egyforma. A különbség csak látszat.

— Hogyan? — kérdezte Bo-Bo és fölkapta a fejét.

— Hallgassátok meg, mi történt egyszer velem. Hara-Ua nénétek a tanum rá — kezdte Ngu-Ngu.

— Úgy van, úgy van, pontosan úgy van! — bizonygatta a fecsegő csimpánzhölgy.

— Évekkel ezelőtt történt, az emberek kikergettek bennünket a dzsungelből. Mi menekülni akartunk és beleestünk a felállított csapdába. Összekötöztek és bevittek egy nagy házba. Ott jól tartottak. Banánt, narancsot, diót kaptunk. És mindig volt tiszta ivóvizünk... Így hozzá szoktunk az emberekhez. Különben az emberek nagyon hasonlítanak hozzánk. Kezet fognak egymással, gúnyolódnak egymáson, nevetnek, ha örülnek valaminek és azt hiszik, hogy ők minden teremtmény felett állanak, — épp úgy mint mi.

— Hm — mormogta Ori-Ori és pislogott hozzá.

Én és a többi fiatal majom éktelen nevetésbe törtünk ki.

— Csönd legyen, kölykök — böffentett ránk a papa. Mama szemrehányóan nézett rám és ajkába harapott.

— Rövid idő múlva elkülönített ketrecekbe kerültünk. Fehéröltözetű emberek jöttek hozzánk, cirógattak és ízletes csemegékkel kínáltak... Egy napon azután megszártak egy hegyes tárggyal.

— Nagyon fáj? — kérdezte Bahi szomszédasszony.

— Nem nagyon — vonogatta vállait Ngu-Ngu. Vagy fáj, Hara-Ua?

— De bizony, bizony — felelte gyorsan a csimpánzhölgy. — Én éreztem akkor, hogy valamit a bőröm alá öntenek.

— Úgy van — igazolta Ngu-Ngu. — Nem sokkal ezután betegnek éreztem magam, nagyon betegnek. A barátaim is mind szomorúan ültek, nem ettek és nem ittak semmit. Ők is betegek voltak. Akkor megint jöttek a fehérruhás emberek és újból megszúrtak bennünket.

— Engem is megszúrt a kintornás ember, — szólt közbe Ori-Ori — de csak akkor, mikor részeg volt.

— Az másféle szúrás — jegyezte meg Ngu-Ngu.

— Mi történt veletek azután? — kérdezték többen.

— Összesen tizenheten voltunk. Egymásután haltak meg a csimpánzok, csak Hara-Ua meg én maradtunk életben — felelte az agg.

— Bizony, bizony — hajtogatta a szószátyár Hara-Ua — csak ketten maradtunk meg, én és a tiszteletreméltó Ngu-Ngu.

— Nemsokára aztán meggyógyultunk — mesélte tovább Ngu-Ngu. — Szabadon eresztettek. Hosszú megfontolás után rájöttem mindenre. Az emberek, mikor megszúrtak bennünket, betegségeket ojtottak belénk. De egyszersmind gyógyszereket is adtak. A tiszteletreméltó I-So is gyógyít, amikor a betegeknek füveket és gyökereket ad be. A fehér emberek nekünk kettőnknek hathatós gyógyszereket adtak. Megmenekültünk. A többieket elvitte a halál.

Mindnyájan hallgattak. Ori-Ori hirtelen ezt a kérdést vetette fel:

— Felelj, Ngu-Ngu! Ravaszul vagy nemesen cselekszenek az emberek. Hiszen ők megölnek bennünket. Messze innen, a tengerentúl, az embertelegen hallottam erről.

Habozás nélkül felelte az öreg Ngu-Ngu:

— Nemesen cselekszenek. Egyeseket megölnek, hogy az összeséget megmenthessék. Boldog vagyok, hogy az embereknek e nemes munkájukban segítségükre lehettem.

— Segítségükre? — kérdezte Bo-Bo — miben?

— A halál elleni harcban, nagyrabecsült vezérem. Titeket is kínoz a betegség és üldöz a halál. Egyre rövidebb és rövidebb az életünk. Talán egyszer mi is sokáig, nagyon sokáig fogunk élni . . .

Megint hallgattak. Még a fiatalság is csöndben maradt. Az öreg I-So, az én nagyanyám, gyöngé, töpörödött anyamajom hangosan ásított és sóhajtvá besurrant a kunyhójába. A csimpánzok lassankint mind hazaszéledtek.

Sokáig hánykolódtam ágyamon. Került az álom. Gondolkoztam. Milyen borzasztó is az, amiről az öregek beszéltek.

A veszedelem napja.

Az álmatlan éjszakától fáradtan mentem az itatóhoz. Még a bácsika sem tudott felvidítani folytonos mókáival. Az antilópok épp elmentek az itatótól, amikor mi a parthoz értünk. Már tudtuk, hogy a közelben nincs semmiféle ellenség. A szemfüles vörös antilópok megszimatozták volna. Így hosszabb ideig tartózkodtunk a víz mellett. Az idősebb csimpánzok a folyóba mentek és megfürödtek a meleg hullámokban. Mama vígan paskolta a vizet és kuncogott gyönyörűségében. Én megragadtam az alkalmat, hogy senkisémet vigyáz rám és eltűntem a sűrűben. Azután lecsúsztam a magas parton és a folyóhoz szaladtam. A vízben pár lépésnyire tőlem egy hatalmas fatönc feküdt. A szürkészöld fadarab iszappal és moszattal volt tele. Négy sor bütyök meredt fölfelé rajta. Bizonyára ágak csonkjai, gondoltam magamban. Köveket dobáltam a vízbe és lepkék után kapkodtam. Azután nézegettem a kis piros és gránátszínű rákocskákat. Élelmet keresve csúszkáltak ide-oda. A vízből kis halacskák ugrottak a part felé. Nevetni való volt, ahogy kis uszonyaikra támaszkodva ugráltak. Egy páran a parti bokrok lenyúló ágai felett is elugrottak. Pompásan mulattam. Amikor megint a vízre néztem, megijedtem: a szürkészöld fatönc lassan kifelé igyekezett a partra. Felém hömpölygött. Sohasem láttam még ilyen szörnyeteget. Hosszú állkapcsa volt, amelyből hegyes fogak villogtak elő. A farkát, amely gyűrűkből volt összeállítva, kinyújtóztatta, majd lustán maga után vonszolta. Hova meneküljek?

A szörnyeteg már majdnem a parton volt és felém közeledett. Ebben a pillanatban kiugrott Ori-Ori a bokrokból. Megkapott

a kezemnél fogva és nagy ugrásokkal a fák irányába menekült velem. Nemsokára biztos helyen voltunk. Ott ültem bácsikámmal egy magas ágon. Ori-Ori beszélt :

— Ezt a hüllőt krokodilusnak hívják, alattomos és falánk ellenség. Szerencséd, hogy a part olyan meredek, különben biztosan felfalt volna az a vadállat.

— Hiszen én már láttam, hogy Mi-Rit és leánykáját hogyan falták fel — szípoztam sírdogálva.

— Ki falta fel?

— Egy szép, nagy, feketepettyes, sárgaszőrű állat.

— Ahá — mormogta a bácsika — leopárd volt ; hatalmas ragadozó macska.

A kedves jó bácsika ma megmentette az életemet. Hálásan megköszöntem neki. Ő nevetett és azt mondta :

— A legnagyobb kópét mentettem meg. Sajnáltam volna azt a szegény krokodilust. Ha bekapott volna téged, biztosan megbolondult volna és most nem a lábain, hanem a farkán sétálna.

A csodák napja.

Három napig nem írtam. Nem az én hibám. Kiránduláson voltam a dzsungelben.

Egy napon így szólt a papa :

— Te gyorsan nősz, Ket ! Úgyes vagy és okos. Délután Kyrrel és Ori-Orival kimégy a dzsungelbe.

— Minek? — kérdeztem.

— Kyr és Ori-Ori egy utat fognak kikémlelni a hegyek felé.

— Mi az, hogy hegyek?

— Azok nagy, nagyon nagy kövek. Oda fogunk mi télen költözni.

— Mi az, hogy tél?

— Az az időszak, amikor a nagy esőzések vannak. Nekünk előbb meg kell ismernünk az utat és meg kell tudnunk, hogy van-e ott elegendő eleség és hogy nem találkozunk-e ellenséggel.

Nem hallgattam tovább oda, hanem rohantam a bácsikához.

Ori-Ori már készülődött az útra. Felöltötte tarka ruháját. Ott ült és figyelmesen nézegette nagy bunkós botját.

— Én kértem meg Rrut, hogy elkísérhess bennünket — mondotta és kacsintott egyet.

— Köszönöm, bácsikám — szóltam.

— Új dolgokat fogsz látni, megint megismeresz valamit a világból — mondotta Ori-Ori — és ez bizony nagyon szép dolog. Csak az ostobák nem akarnak semmit sem látni. Én szeretem a világot és mindent, ami rajta van. Minden kis zúgban boldogság és vidámság lakozik.

Ezt ugyan nem értettem, de bíztam a bácsikában. Kíváncsi voltam a boldogságra és vidámságra, akiknek nyilván a világ minden zugában vannak hajlékaik. Vajjon milyenek ők? Vajjon hasonlítanak e hozzánk csimpánzokhoz?

— Mit jelent az, hogy világ? — kérdeztem.

— A világ . . . minden, amit köröskörül látsz — magyarázta a bácsika és hozzáfűzte : — a dzsungel, a fák, a fészkeink, kis népünk, a madarak, a csillagok, a víz, a krokodilus, a leopárd . . .

— Minden, amit látok? — suttogtam én. — Akkor te bácsika, te is a világhoz tartozol?

Nem felelt. Megsímogatta a fejemet és megcirógatott.

— Te kis butus.

— Miért volnék én butus? — kérdeztem megint és rángattam a kezeit.

— Ezt majd csak később tudod meg, Ket — és elkezdett a botjával hadonázni ; délután elindultunk a nagyvilágba. Öt felnőtt és tíz fiatal csimpánz. Én a bácsika kabátjába kapaszkodtam. Ágról-ágra ugráltunk, a nélkül, hogy a földet érintettük volna. A fák ágai egészen össze voltak növe. Úgy feszültek a föld felett, mint valami zöld tető. Mint a kunyhóink teteje. A fák alatt sötétség volt és rothadás. A bokrok és a nádak hajtásai magasba nyúltak az ágak között a napfény felé. De a fák alá nem tudott behatolni a napsugár. A mocsaras talajból gőzök szálltak föl. Bennük fák rothadtak, amiket erős szélviharok törtek ki. Árnyékok gyanánt surrantak a sötétségben a fekete erdei antilópok. Egyedül,

óvatosan lépdegélt egy bivaly, nagy ügyel-bajjal emelve ki patáit az iszapból. Kígyók csúsztak nesztelenül. Papagályok és más madarak rikácsoltak és csicseregtek vígan a fák koronái között. A távolban nagy tó csillámlott. Partjait magas bambuszcserjék és sűrű bokrok nötték be.

Ori-Ori egy kiálltására magasabbra kúsztunk. Már alattunk látszott a tó.

— Most maradjatok csendben és csodát fogtok látni — mondotta Kyr nevetve. Én lekuporodtam egy ágra és körülnéztem. Nem láttam semmi különösét. De amikor figyelmesebben oda-néztem, a tavon a part közelében egy nagy kőrakásra lettem figyelmes. Fehér kócsagok és más madarak össze-vissza szaladgáltak rajta. Hirtelen mozogni kezdtek a kőrakások.

— Nini — kiáltottam.

— Csönd — morogta Ori-Ori és belecsípett a karomba.

Elnémultam. A kőrakások időközben a vízbe ereszkedtek. Lustán úsztak a part felé. Végre kimásztak. Rettenetesen nagy, kövérre hízott szörnyetegek voltak. Kövér hasuk a lábaik között lelógott. Micsoda lábak! Olyanok voltak, mint tömzsi fatöncök. A szörnyetegek földre szegzett fejjel topogtak. Hangosan horkantak és szípákoltak. Egyesével sorjában mentek. Amikor elmentek, meglehetősen mély gödröt vettem észre a parton. Azt ők taposták ki lábaikkal.

Ori-Ori hozzámhajolt : — A vízilovak! . . . ártalmatlan lusta állatok.

A szörnyetegek közben elszéledtek a sűrűben. Időnként kitérítették hatalmas szájukat. Ilyenkor láthatók voltak roppant ferde agyaraik és előreálló metszőfogaik. Hangos ordítással ásítottak. Olyan volt ez, mint a mennydörgés, amitől röviddel ezelőtt úgy megijedtem. Egy pár víziló lefeküdt a fűbe. Nagyokat nyújtóztak és kitérítették szájukat. Kitérített szájukba kicsi szürke madarak röppentek be. A szörnyetegek fogait kezdték piszkálni és csőrükkel férgeket szedtek ki belőlük. Fehér kócsagok ereszkedtek le a vízilovak hátára. Csigákat kerestek rajtuk. Bizonyosan ráakaszkodott egy pár az óriási állatok bőrére. A kócsagok munkája jól



Az egyik víziló elbőgte magát.

esett ezeknek a kihízalt lustálkodóknak. Nyögtek és rőfögtek a gyönyörűségtől. A nagyhasúak ünnepi lakomát csaptak a tó partján. Előreálló fogaikkal egész csomókban szaggatták a kövér fűvet. Görbe agyaraikkal bambuszgyökereket rángattak ki. Azt hittem, felfalják az egész dzsungelt.

Szerencsére kezdték a füleiket hegyezni. Hevesen szuszogtak és kurta farkukat csóválták. Az egyik víziló halkan elbőgte magát. Az egész csapat rögtön bemászott a vízbe. Kisvártatva megint megláttam a szörnyetegeket. A tóra hajló ágak között bujtak el. Csak az orruk, szemük és a fülük kandikált ki.

— Csönd — sziszegte Kyr és Ori-Ori.

Az erdőből nagy lármával másik óriáshad tört elő. Fiatal fák recsenve törtek. A bambuszbokrok széttaposott sűrűje megmozdult. A recsegés mind hangosabb lett. Végre a bokrok hajladoztak és széjjelváltak. Újabb óriások jöttek a part felé. Még nagyobbak és különösebbek.

— Az elefántok — nevetett halkan a bácsika.

Csodálatos teremtmények. Óriási alakjukkal és színükkel szürke sziklákhöz hasonlítanak. Olyanokhoz, amik a dzsungelben vannak, nem messze a mi telepünktől. Micsoda hatalmas állatok! Széles fejükön akár tíz felnőtt csimpánz elférne. Lapát fülük állandóan és nyugtalanul mozog, mint nagy levelek, amiket a szél ráz.

— Nini! — kiáltottam — hisz ezeknek két farkuk van!

— Az a fejüknél — felelte Ori-Ori — az nem a farkuk, az ormány.

— Ormány?

— Hm — mormogta a bácsika — az nagyon hasznos szer szám. Látod, milyen ügyesen szaggatják le vele a fiatal elefántok az ágakat. Az ormányuk nekik az, ami nekünk a kezünk. Nézz mégegyszer oda: az elefántok úgy isznak vizet, hogy azt az ormányukkal szűrcsölik, nem pedig az ajkukkal. Az ormánynak hangja is van. A hangját úgy hívják, hogy trombitálás. Éppen most hallhatod.

Ebben a pillanatban az egyik elefánt ormányát magasra emelve, recsegő hangot hallatott.

— O, o, o, — köröskörül messzire megremegett a levegő. A hang végigszaladt az egész dzsungelén. Újra meg újra felbőgött egy másik, amelyet nem lehetett látni:

— O, o, o, — . . . Erre a jelre az elefántok bemásztak a tóba. Nem tudtam a nevetést magamba fojtani. Egymás nyakát kezdték locsolgatni és ormányaikból egymást öntözték. Megmosták egymás nyakát és csípőjét. Morogtak és üvöltöztek. Kicsi komikus szájukból hosszú fehér agyarak meredeztek. A fürdő után visszatértek az elefántok a partra. Most láttam, mire valók a hosszú agyarak. Fiatal fákat gyökerestül emeltek ki velük az óriások.

— A támadóikkal szemben is az agyaraikkal küzdenek — mondotta Kyr. — Az elefántok nem félnek senkitől, legfeljebb az embertől. Az elefántok a dzsungelek legerősebb lakói.

Meg is tudtam érteni, hogy ezek az állatok nem félnek senki mástól. Nyugodtan jártak körül és legeltek. Senki sem merte őket megtámadni. Legfeljebb a fullánkos lódarazsak és a tolakodó kullancsok. Ezek ellen füleikkel és ormányukkal védekeztek. Kicsi, vékony, fekete, kemény szőrrel fedett farkukat egyre csóválták. Alig tudtam betelni ezekkel az óriásokkal. Kyr azonban jelt adott. Tovább vonultunk.

— Baj van — mondotta Ori-Ori — sehol semmi ennivaló.

— Türelem, szomszéd — felelte Kyr — a kis folyó partján banánt fogunk találni.

Kis csapatunk egyre tovább haladt. Nagy csapat verekedős fekete majommal találkoztunk. Elkezdtek csúfolni bennünket. Egyesek savanyú, kemény gyümölcsöket hajigáltak ránk. De mi nem ereszkedtünk semmiféle csetepatéba nevetlen szomszédainkkal. Egy szürkepettyes állatot pillantottam meg, amelynek a farka feketecsíkos volt. Úgy csúszkált, mint egy kígyó.

— Mi ez? — kérdeztem Kyr-t.

— Manguszt. Apró ragadozó, a nyulak és madarak rettegett ellensége.

A bácsika szokása szerint füttyentett. A manguszt rögtön visszahúzódott odujába.

Folytattuk utunkat.

A dzsungel hirtelen világosabb lett. Folyó partjához közeledtünk. A mögöttünk haladó csimpánzok soraiból kiáltások hallatszottak. Egy pillanat múlva nagy robajjal ledült egy fa. Mi történt? Társaink közül egy pár alig tudott még idején a szomszédos pálmára átugrani. Kyr visszament és megszemlélte a ledült fatörzset.

— Ahá, — kiáltotta — ez a természetek munkája volt : ide gyertek, gyerekek, mutatok valamit.

Mindnyájan odasiettünk.

— Látjátok, — mondotta — hogyan kínozták halálra ezt a fát. Csak az ágak és a kéreg maradt meg belőle. Ez a fehér hangyák, a természetek műve. Vakok és roppant sérények, e mellett nagyon erősek. A fészkeik mélyen a föld alatt vannak. Kínozzák a fákat és belülről teljesen elrágják. Ez a törzs is még sokáig állott volna. De amikor annyian ugrottatok rá, összeesett. Megértettétek?

— Igenis — válaszoltuk.

Amint a széttört fa porában újjaimmal piszkáltam, kis fehér állatok hosszú sorát láttam. Egyirányba szaladtak mindnyájan, ügyesen és fürgén.

— Mit csinálnak ezek — kérdeztem Kyr.

— Nem tudom — felelte, — csak az az egy biztos, hogy mi mindnyájan tanulhatnánk a hangyáktól és a természetektől.

— Mit? — kérdezte több fiatal csimpánz.

— Rendet, fegyelmet és munkakedvet — felelte Kyr méltóságteljesen. Gondolkodni akartam vezérünknek ezen a mondásán. De nem volt időm rá. A fa alól dühös prüszkölés és fúvás hallatszott. Utána mérges fogcsikorgatás. Lemásztam az alsó ágakra és lenéztem a földre. Mély oduból valami furcsa csodabogár mászott elő. Végre egészen kibujt és akkor hirtelen fekete tüskékkel lett teli.

— Ide, ide, — kiáltottam — nézzétek ezt a borzalmas állatot.

Erre Kyr megszólalt:

— Ez hangyász ; nagyon erős lábai és éles karmai vannak. Ezekkel kotorja fel a hangyák és természetek fészkeit. Ezekkel az állatokkal táplálkozik.

— És mire valók a tüskéi? — kérdeztük.

— Ha felborzolja őket, akkor védve van. Senki sem mer akkor hozzányúlni — nevetett Kyr. — Bizonyára az összedült fához megy. Ott talál ennivalót.

Már nem sokáig ugráltunk a fákön. Az utat nem nagyon széles folyó zárta el. Partján krokodilus-familia sütkérezett a napon. Körülöttük épp olyan madarak ólálkodtak nagy tömegben, amilyeneket a vízilovak hátán láttam. Nagy figyelemmel nézegették a hüllők kitátott száját és abban piszkálódtak.

— Ezek is jó helyen keresik a csemegéjüket! — nevetett a bácsika és éleset fütyöntett.

Az öreg, nehézkes krokodilusok és ürge csemetéik lemerültek a vízbe.

A parton kócsagok voltak és nagy fehér-rózsaszínű madarak ; hosszú csőrük alatt bőrzacskó lógott. Kyr azt mondta, ezek pelikánok. Minduntalan beleugráltak a vízbe, ahonnan ezüstös és piros halakat fogtak ki. Mindenféle apró madarak cikkáztak a levegőben. E tarka sereg színpompája elkápráztatta szememet. A part felé vörös fogolycsapat szaladt. A távolban egy víziló dugta ki fejét. Hangosan felhorkant és vizet fröcskölt szerteszét.

— Hogyan jutunk át a másik oldalra? — kérdezték a fiatal csimpánzok.

— Majd csak átjutunk — nyugtatta meg őket Kyr.

Körülnézett, aztán belekapaszkodott egy lelógó indába és elkezdte magát himbálni. Amikor lendületbe jött, átdobta magát a folyón. Egy szempillantás múlva már a tulsó parton nőtt faágába kapaszkodott. Mi követtük példáját. A bácsikának legjobban ez a kalandos átkelés tetszett. Mialatt a víz felett repült, a levegőben kettős bukfencet vetett. Ugrás közben felkiáltott :

— Saltomortale double.

— Tessék? — kérdezte Kyr.

— Azt mondtam, hogy egy saltomortale double sikerült — felelte Ori-Ori kacsingatva.

— Mit jelent ez? — kérdezte a vezetőnk.

— Tulajdonkép én magam sem tudom. Hanem csinálni úgy kell, mint ahogy most mutattam. Ela, hopp, két bukfenc és lábra állani. Így csinálják.

A bácsika harsányan nevetett. Ezzel megijesztett egy pelikánt. Mi vidám kórusban visszhangoztuk Ori-Ori kacagását. Ámde örömünk szomorúsággal végződött.

Csapatunkba tartozott a fiatal Aka. Nagyon derék, bátor csimpánzfíú. Csak egy kicsit nevetlen és szörnyen kíváncsi természetű. A folyón való átkelés után egy kicsit pihentünk. Aka ideoda ugrált. Eltávolodott tőlünk és messziről kiáltott felém :

— Ket, gyere csak ide, mutatok valamit . . .

Hozzásiettem.

— Nézd, micsoda furcsa ág. Ilyet még sohase láttam.

Figyelmesen néztem. Nem volt közönséges ág. Barna feketepettyes kéreg fedte. Ha a nap rásütött, felfénylett és megcsillogott és alig láthatóan megmozdult. Most már biztos voltam benne : kígyó volt. Sokkal nagyobb, mint azok, amiket a telepünk közelében láttam. A kígyó lassan emelte fel a fejét. Szűros szemét ránk meresztette, előrecsúszott és kinyújtózott.

— Aka, menekülj! — kiáltottam elrémülten.

Én egy indára ugrottam és egy pillanat alatt át a szomszéd fára. Aka már nem tudta idejekorán példamat követni. A kígyó egy hirtelen mozdulatot tett. Egy szempillantás alatt körülfonta a kis csimpánzfíút teste gyűrűivel és megfojtotta áldozatát. Úgy rémlett, mintha hallanám szegény Aka csontjainak ropogását. Segítségért kiáltoztam. Kyr, Ori-Ori és egynéhány fiatal harcos gyorsan ott termett. A kígyó közben farkával rátekerződött egy fára és elnyelte a mozdulatlan Akát. Nemsokára szegény kis társunk fekete testecskéje eltűnt a szörnyeteg torkában. A harcosok megtámadták a kígyót. Ráncigálták, karmolták, harapták és fojtogatták. A harcosok bátorságától megrémült a kígyó és hátrált. Lesiklott a fáról és a bokrok alá csúszott. Nem üldözték.

— A szerencsétlen Akát már úgysem menthetjük meg — mondta Kyr szomorúan. — A halál már a kígyó borzalmas szorítása közben utolérte.

Megint a halál. Kezdem ezt a szót megérteni. Úgy gondolom, hogy ez valami nagy erős kígyónak a neve. Ori-Ori azt állítja, hogy ez óriáskígyó volt. Szegény, szegény Aka. Ah, a halál borzasztó és visszataszító valami . . .

Végre megtaláltuk a banánligetet. Bár szomorúak voltunk, mégis nagy lakomát csaptunk. Ori-Ori hihetetlenül sokat zabált. Már fütyülni sem tudott. Csak halk hangon nevetgélt. Minduntalan elaludt. De a többiek is alaposan teleették magukat. Később kókuszpálmákra bukkantunk... Rettenetesen jóllakva tértünk vissza telepünkre.

Az előkészületek napja.

Ma egész nap nehéz munkát végeztünk. Itt hagyjuk a mi meghitt kunyhóinkat. Megkérdeztem, miért. Papa azt válaszolta, azért, mert jön a tél. Mama az újjával az égre mutatott. Sötét felhő vonult rajta végig. Szél kerekedett. Meleg és nedves szél. Ezt onnan következtetem, hogy a hajunk össze-vissza kuszálódott és össze ragadt. Odavan a szép választék, amellyel az összes majmok között csak mi büszkélkedhetünk.

A távolban dörgött valami. Papa azt mondja, vihar közeledik. Éjszaka villámlott. Időnkint olyan világos lett, mint nappal. De ez mindig csak egy pillanatig tartott. Utána megint fekete sötétség lett, még feketébb, mint előbb volt. Eleinte féltem és fejemet a mama vállához szorítottam... Nehéz nap! Az éléskamrából elővettük a gyökereket, banánokat és diókat. Mindent összekötöztünk száraz fűszálakkal vagy hajlékony ágacskákkal... Holnap nagy útra indulunk!

A kivonulás napja.

Hajnalhasadtakor indultunk. Az idősebbek élelemmel telt csomagokat vittek. A fiatalok követték őket. Papa és Kyr voltak a vezetők. A vezérnek mindig a csapat élén kell menetelnie. Mögöttük jött Ori-Ori. Teljesen fel volt öltözve. A sárga-piros-kék Ori-Ori átrikított a fák zöldjén. A fekete majmok és egynéhány hosszúorrú, akikkel útközben találkoztunk, kiabálva menekültek előttünk. A bácsika szaporán lépdelt és botjával fenyegetőleg bökdöste a földet. Sok időbe telt, amíg a folyóhoz értünk, oda, ahol Akát a halál elérte. A kis gyermekek hátráltatták a menetelést. Anyjukba kapaszkodtak és szakadatlanul sírtak. Az aggok sem

tudtak valami gyorsan előre haladni. Így az egész csapatunk csak nehezen jutott előre. Csak naplementekor értük el a folyót.

— Még ma át kell jutnunk a túlsó partra. A másik oldalon töltjük majd az éjszakát — adta ki a parancsot a papa.

Megkezdődött a nehéz átkelés. A szegény jó Ori-Orinak ma rettentő sok dolga akadt. Sajnáltam. Fölkapta az anyákat, gyerekeikkel együtt és átcipelte őket. Más harcosok is segítettek neki. Sok bajunk volt a nagyon tiszteletreméltó, de nagyon nehéz Bo-Bo és Ngu-Ngu átszállításával. Az öreg I-Sot Kyr vitte át a vállán. A nagymamácska félelmében rikácsolt és sírt. Végre mindenki odaát volt. Papa kijelölte az éjszakai pihenő helyét.

Enni kezdtünk. Hirtelen halkan felnyögött a nagymamácska.

— Mi bajod kedves jó I-So? — kérdezte Bo-Bo aggódva.

— Elhagylak benneteket mindörökre — suttogta. — Mindörökre. Éljetek békességben. Ne bántsatok senkit igazságtalanul. Ne támadjatok meg senkit. Védelmetek magatokat bátran. Ne kívánjátok meg mások jószágát . . .

Mindnyájan csendben és izgatottan hallgattuk az aggot. Már nehezen lélezgett; a melléhez kapott. Most láttam, hogy már nagyon öreg. Meggémberedett és a feje mélyen lecsuklott. Összeaszott és borzasztóan lesoványodott. Egész testében reszketett.

— Te drága jó I-So, — mondta Bo-Bo és alig tudta könnyeit visszatartani. I-So nagy kinnal felemelkedett. Lankadó kezeivel a felső ágak felé kapaszkodott. Mama utána akart menni. Papa visszatartotta és odasúgta neki:

— Maradj. Lo-Lo. Anyánk most elválik tőlünk . . .

A nagymama közben eltűnt a levelek tömegében. Én utána lopózkodtam és nemsokára el is értem. A fa csúcsán megpihent. Ott fenn, ahol a legfelső ágak meredeznek, I-So az ég felé nyújtotta fekete kezeit. Leült az ágak fonataira és a fa törzsén megtámasztotta a fejét. Aztán föltekintett. Arcát a lenyugvó nap rózsaszínű fénnel öntötte el. A tiszteletreméltó I-So elbűvölten nézett a lenyugvó nap után. Most egy hosszú, éles kiáltás! Búcsúzik a nap-tól? Hirtelen lehanyatlottak kezei. Öreg nagymamácskám teste megmerevedett és lassan összecuklott. Ebben a pillanatban fekete

árnyék suhant át a fán. Egyszer és azután még egyszer. Nagy fekete madár ereszkedett le az ágra, I-So szemei közé nézett, panaszosan vijjogott, mintha sírni akart volna. Mintha el lettem volna varázsolva, csak ültem és moccanni sem tudtam. Végre a fekete madár karmaival megragadta nagyanyám testét és I-Sot elvitte. Lassan repült el; ahogy távolodott, egyre kisebb lett. Végül már kis fekete pontnak látszott. Kis idő múltán egészen beleolvadt az ég aranyos ürességébe. I-So, nagymamácska itthagytott bennünket.

A kivonulás második napja.

Amint vége volt az éjszakának, tovább mentünk. Késő délelőtt lemásztunk a fákról. Az erdőnek vége volt. Előttünk, ameddig a szem ellátott, füves és bokros síkság terült. Itt-ott egy-egy pálma emelkedett a magasba. A láthatáron zafirkék dombok csillogtak. Papa és Kyr kiáltásokat hallattak. Csapatunk hadrendbe állott. Középen a gyerekek, körülöttük az anyák. A fiatal harcosok kétoldalt mentek. A vezérek pár lépéssel előttünk óvatosan kémlelték a környéket. Időnkint felhangzottak halk kiáltásaik. A síkságon legelésző bivalyokat láttam, nagy szürke és kis rótszínű antilópokat. Menekültek előlünk.

Szárnycsattogással és velőtrázó sikítással váratlanul foglyok és gyöngytyúkrok röppennek fel előttünk. Ez a váratlan zaj megijeszt bennünket. Felhangzott a csimpánzférfiak kiáltozása és a gyermekek sírása. A vezérek és harcosok halk kuncogással megnyugtattak bennünket. Gyorsan haladtunk. Nem ettünk és nem ittunk semmit. Még az est beállta előtt el kellett érniünk a hegyeket. A hegyek egyre közelebb látszottak. Egyre magasabbak és komorabbak. Délben már nem zafirkékek, hanem feketék. Naplementekor vörösszürkék. A nap utolsó bíborvörös sugarai is kihúnytak az égbolton, amikor végre megérkeztünk. A nagy sziklatömböknél megállást parancsoltak. A vezérek és harcosok kikémlelték új tanyánkat. Végre visszajöttek és továbbvezettek. Tegnap barlangokban töltöttük az éjszakát. A barlangok: kőboltozatos üregek a hegyben. Nyugvóhelyünk kemény és kényelmetlen volt.

Hangosan sírtam. Csípőimben kibírhatatlan fájdalmat éreztem. Minden mozdulatnál a testembe fúrodtak a hegyes kövek. Vágyódtam a kunyhónk után, pihés és puha mohával bélelt ágyam után. Éjszaka nagy vihar volt és villámlott. Nagyon szerencsétlen voltam. Nagy antilop-csapat ment végig a szavannán és lelegette a harmatos friss füvet. Elefántok meresztették ormányaikat ; fiatal leveleket és halványzöld hajtásokat szaggattak. Éjszaka megint nagy vihar bömbölt. Az eső hajnalig dühöngött. Villámok cikáztak és az égen mennydörgés robajlott végig. A hegycsúcsokról nagy robajjal sziklák szakadtak le és dübörögve zuhantak a völgybe. Reszkettem a hidegtől és a félelemtől.

Sohasem látott dolgok napja.

Mostanában már nem járunk az itatóhoz. A sziklahasadékokban felgyülemlett vizet isszuk. Harcosaink napfelkeltekor elhagyják a barlangunkat. A szavannába mennek, hogy élelmet keressenek számunkra. Gyümölcs ebben az évszakban egyáltalán nincs. Az eső és a szél leverték a fáról. Friss bambuszajtásokkal táplálkozunk és egy nagylevelű növény gyökereit esszük és fiatal, még nem egészen fejlett füveket. Nekem a fiatal bambusz nagyon ízlik, akár csak a legédesebb banán. Ezek a gyökerek ugyan nem édesek, de ízletesek és az éhséget csillapítják. Ma egész estig nem ettünk semmit. A harcosok ugyan, mint rendesen, kimentek zsákmányért, de mindjárt visszatértek. Papa és Kyr halkán tanácskoztak. Azt a parancsot kaptuk, hogy bujjunk el a barlang legsötétebb zugába. Rejtekhelyünkről azonban mégis beláttam az egész szavannát. Nem láttam rajta semmi különöset. A láthatáron nagy elefántcsorda. A hegy lábánál bivalyok legeltek. Nyilván a közelünkben történt valami. Az öreg vezérbivalyok minden pillanatban a dzsungel felé fordították nagyszarvú fejüket. Hegyezték fülüket, szimatoltak és hangosan horkantak. Az antilópok is nyugtalanodni kezdtek. A hímek felemelt fejjel mozdulatlanul figyeltek. Az elefántok egy mély hegyszoros felé siettek. Ez a mi hegyeink közelében volt és sűrű fiatal erdő borította. A hatalmas állatok felálló fülekkel men-

tek. Ormányaikat magasra tartották és hortyogva lélekeztek. Még mindig nem láttam a szavannában semmi különöset.

Elsőkül az éber antilopok mozdultak meg. Őrült iramban tűntek el a sűrű pálmaerdőben. A dzsungel felől ijedt rikácsolással papagálycsapat röptült felénk. A magas fűből foglyok rebbentek föl. Azután csend köröskörül. Minden élőlény elbújt és figyelt.

A távoli erdőből egymásután csodálatos alakok bukkantak elő. Sohasem láttam a dzsungelben ilyeneket. Hasonlítottak hozzánk, csimpánzokhoz. Csakhogy kétlábon jártak, nem négyen, mint ahogy mi szoktunk. Ori-Ori járt így néha, ha mókázott, miközben a botjára támaszkodott. Az ismeretlen lényeknek rövid kezük volt, amely nem ért le a földre, mint a mienk. A betolakodók feketék voltak és testük szőrtelen. Egyenesen jártak és fejükön fehér és zöld csomagot vittek.

— Emberek — suttogta Ori-Ori, miközben mellém telepedett. — Nézd meg őket jól, kicsi Ket, és vigyázz, hogy soha meg ne lássanak.

— Miért? — kérdeztem halkan.

— Mert akkor soha többé nem térnél vissza anyádhoz!

— A halál?

— Olyasmi, vagy talán még rosszabb. De nézd csak, nézd őket. A feketék a négerok, akik ebben az országban laknak. Ahá, fehér ember is van velük. Mindjárt gondoltam. A feketék viszik.

— A fehér ember nem lakik ebben az országban? — kérdeztem a bácsikát.

— Nem. A fehérek telepei a tengeren túl vannak — magyarázta ő. — Vigyázz csak!

Húsz néger volt a szavannán. Mögöttük még négy, akik a válukon két rudat vittek. A rudak között feküdt egy fehérruhás alak. Rögtön megismertem a kalapot, a kabátot és a nadrágot. Pont olyan, mint Ori-Orié, csak fehér.

Az egyik néger a menet elején hirtelen lehajolt a földre. Mindnyájan megálltak. A néger a fehérruhás fekvő alakhoz ment. Valamit mondott neki és hadonászott.

— Ahá — suttogta a bácsika — az elefántok nyomait mutatja

a fehér embernek. A fekvő alak leászott a földre és megtekintette a nyomokat. Kis idő múlva valami megcsillant a fehér ember kezében. Egy néger vezetése mellett a bokrokat óvatosan félretolva közeledett felénk.

— Látod a fehér ember kezében a csillogó botot? — kérdezte a bácsika, — az a puska. Ez aztán a multságos szerszám! Nézz oda, kicsi Ket, de ne kiabálj. Szorítsd össze a fogaidat és hallgass!

Jó darab időbe telt, amíg a néger és a fehér ember elérte a mi szikláinkat. Most mindent megértettem. Az átázott és puha talajon nagy gödrökben csillogott a víz; az elefántok nyomai, amiket lábaikkal tapostak a földbe a nehéz óriások. Amerre az elefántok mentek, tele volt a talaj ilyen gödrökkel. Mindenki megállapíthatta azonnal, merre mentek. Víz szívárgott a gödrökbe, de még nem voltak színig teli. Az emberek megkerülték szikláinkat. Közeledtek a szoroshoz. A bácsikával kimentem a barlangból. Elbujtunk a szikla mögé és nézdegeltünk. A fehér ember a hegyszoros felé sietett. Egy vastag fa mögé állott. A néger felmászott egy magaslatra, körülnézett és figyelt. Aztán halkán füttyentett. A fehér ember kezével jelt adott. Erre a néger elkezdett futni, megkerülte a szorost és annak a másik oldalán behatolt. Közben hangosan füttyült és kiabált.

— Én is tudok füttyülni — mondotta büszkén Ori-Ori.

Az elefántokat megriasztotta a kiáltozás és a füttyülés. Megfigyeltem, hogy a sűrűből előszállingóztak. Fenyegetően fölfelé meresztették hatalmas füleiket és felfelé szegzett ormánnyal megindultak előre. Mindinkább közeledtek a fa mögött lesben álló fehér ember felé. Nem látták és megállottak egy kis hegyi réten; és a bizonyos távolságban mögöttük lépkedő néger felé fordították fejüket.

A fehér ember gyorsan felemelte puskáját. És ekkor valami hallatlan dolog történt. Megremegtem és hangosan felkiáltottam. A puskából villám cikázott és dörgés reszkettette meg a levegőt. Az egyik elefánt, a legnagyobb, fölfelé görbült agyaraival hirtelen térdre esett. Egy pillanatig megpróbált felemelkedni. De megint összeesett és oldalvást dőlt. Az egész csorda komoran trombitált

és rémulten szétszóródott. A letiport bokrok és fák hajladoztak és nagy robajjal kidöltek. A fehér ember még kétszer fölemelte puskáját és menydörgött. Még egy elefánt bukott fel. Két öreg elefánt odaszaladt hozzá, segítettek talpra állítani és elvezették. A szavannán keresztül most a többi néger is előreszaladt.

— A fehér ember az elefántokra lőtt — magyarázta nekem Ori-Ori — egyet agyonlőtt, egy másikat pedig megsebesített.

A négerek körülvették a megölt állatot. Láttam, amikor ki-tépték az agyarait és a fehér ember elé rakták. Az nevetett és mon-dott valamit. Örömkialtásokkal vetették magukat a négerek az elefánthullára. Hegyes szerszámokkal (a bácsika azt mondja, hogy ezeket késeknek és baltáknak hívják) kezdték szétdarabolni az elefántot. Azután leültek a földre és ettek. Tovább nem tudtam nézni. Sírva és reszketve elbujtam barlagunk legsötétebb zúgába.

Borzalmas éjszaka.

Csak napfelkelte után hagyták el a gonosz emberek a szorost. Megint a szavannán keresztül mentek és eltűntek a dzsungelben. Harcosaink kisiettek, hogy táplálékot hozzanak a népnek. Rejte-keikből óvatosan szimatolva jöttek elő a bivalyok és antilopok és megint nyugodtan legelészni kezdtek. A fűben megint vígan ugrándoztak a foglyok, gyöngytyúkók és sziklatyúkók. Komikus, dacos, verekedős madarak ezek, farkukban kihívóan felkunkorodó tollakkal. Csak az elefántok nem jöttek vissza a szavannába.

— Egyre messzebb mennek és biztosabb legelőt keresnek — vélekedett Ori-Ori. Az öreg csimpánzok nemsokára hazatértek. Friss banánokat és fiatal ágakat hoztak, amik tele voltak nedvdús levelekkel. Evés után, mint rendesen, pihenőre tértünk. Már le-szállt a sötétség. A keleti láthatáron fekete felhők tornyosultak.

— Éjszaka zivatar lesz, — mondotta papa — zárjátok el kövekkel és ágakkal a barlang száját.

Nemsokára békésen elaludtam. Nem tudom meddig szunyó-kálhattam. Még a villámcsapásokat, a mennydörgés robajait és a zápor paskolását sem hallottam. Valami más ébresztett fel. A ziva-

tar zajához már lassankint hozzászoktam. Nem ijedek meg tőle. De ezen az éjszakán más zaj nyomult a barlangba. Még a szél süvítése és a mennydörgés robaja sem tudta túlharsogni.

Nyögés, tompa ugatás, fájdalmas cérnavékonyságú vinnyogás hangjai ébresztettek fel. Ijedtemben azt sem tudtam, hol vagyok. Szaladgálni kezdtem a barlangban és kiabáltam. Mama nagy kinnal megnyugtató és maga mellé fektetett. Hajnalhasadtáig aludtam. Az ítéletidőnek vége volt. A zápor is elállott. De a borzalmas hangok nem némultak el. A sóhajtozás, sírás, ordítás és ugatás most is hangzott a szorosban. Ori-Ori a szikla mellől előredugta fejét és feszülten figyelt.

— A sakálok elmentek, otthagyták zsákmányukat . . . Ah! a hiénák is borzoljaik sörényüket . . . lógatják fülüket és dühösen morognak . . . most ijedten elvonulnak.

Nemsokára eltűnt az egész csapat a sűrűben. Sokáig nem láttunk semmit, majd hirtelen észrevettem, hogy a magas fű mozog és szétnyílik. A sűrűből szép állat bukkant ki a hegyi rétre. Mindjárt megismertem: leopárd. Éppen olyan volt, mint az, amely a szegény vigyázatlan Mi-Rit megölte. A földre vetette magát. Mint egy kígyó, úgy kúszott. Szemei szikráztak. Hosszá, csíkos farka remegett.

Kis idő múlva nyugodtabb lett a leopárd és az elefánt csípőjét kezdte marcangolni. Fújt és hangosan morgott, körülnézett és fogait vicsorgatta. A hiénák és a sakálok a bokrok között lapultak. Nem mertek rejtekhelyeikből előjönni. Végre jóllakott a pettyesbundájú vadállat és eltávozott. Erre az egész falka rögtön visszatért. Az éjszaka beálltakor az elefántból már csak a csontok voltak meg.

Az éhség napjai.

Már két nap óta nem ettünk semmit. Körül vagyunk véve. A harcosaink nem tudnak a hegyekről lemenni. A sziklák közötti bokrokban oroszlánok jelentek meg. Két hím és egy nőstény. Nehéz őket a kövek között észrevenni. Mozdulatlanul hevernek, barnássárga bőruk egészen összeolvad a hegy színével. Barlangunk

bejárata kövekkel van eltorlaszolva. A gyerekek sírnak, az anyák kétségbe vannak esve. A harcosok őrtállanak a bejáratnál. Bár a barlangunk magasan van, mégis bele lehet látni. A csimpánzférfiak készülnek a harcra.

Hol az egyik, hol a másik dobol a mellén. Ori-Ori úgy áll a barlangunk szájánál, mintha oda volna kovácsolva. A botot ki nem adja a kezéből. Az oroszlánok zsákmányra várnak. Lesbe álltak. A szavannában a hiénák éjjeli lakomája és a leopárd látogatása óta semmi sem látható. Minden élőlény a lehető legtávolabbi helyeken bujkál. A leopárd nyilván még a környéken csatangol. Vagy új ellenséget szimatoltak az antilopok és a bivalyok? Az oroszlánok nyugodtan várakoznak. A szavanna képe csak a harmadik napon változott meg. Hegyes görbeszarvú antilopok csapata jött legelni. Sohase láttam őket azelőtt. Messziről jöhettek. Legelészve lépkedtek a hegyek felé. Az oroszlánok rátapadtak a kövekre és egészen meglapultak. Csak a nyakuk sörénye mozgott. Farkuk fekete bojtja minduntalan csapkodta a földet. Óriási sárga szemük szinte felfalta a szép állatokat. Az antilopok egyre közelebb értek a leshelyhez. Az egyik oroszlán észrevétlenül lecsúszott a szikláról és eltűnt a sűrűben. Sokáig nem láttam. Messzire elment, az antilop-csorda hátába került. Úgy, mint akkor a néger az elefánt-vadászaton. Az oroszlán vadászott az antilopokra.

Az antilopok közvetlenül a szikla előtt örült iramban szét-szaladtak. A lesbenálló két ragadozó most előugrott. Hatalmas ugrásokkal vetették magukat az antilopokra. Széttépték a hátukat és az oldalukat. Mancsuk egyetlen csapásával földre terítették áldozataikat. Három antilop maradt fekvé a földön, vértócsa közepében. Az oroszlánok továbbhajszolták a csordát. Messzire kergették. Csak a szürkület beállta előtt tértek vissza. Tompa morgással és elfojtott vinnyogással zabáltak egész reggelig.

Végre felszabadultunk. Papa az egész népünket kivezette a szavannába. Ehető gyökereket ástunk ki ; a fákról leveleket és nedvdús ágakat téptünk. A bácsika megint jókedvű volt és vígan rikkantott. Fintorokat vágott, bukfencezett, a kezén járt, kergette a majomgyerekeket és nevetett.

A bambuszhajtasok keresése közben átgázoltam egy sűrű nádason. Pompás tarka kis madarakon kívül semmi mással nem találkoztam. Össze-vissza röpködtek, csicseregtek, vígan csiripeltek, szúnyogokat, hernyókat fogtak és lepkék után kapkodtak. Kedves kis hegyi rétre bukkantam. Szelíden csobogó patak szelte át. A puha talajból vastag fiatal bambuszcserjék meredeztek. Ez volt aztán az élvezet. Ennivaló, amennyit csak akartam. A nélkül, hogy tudtam volna, elaludtam. Mire felébredtem, leszállt körülöttem az éj. Merre menjek? Panaszosan kezdtem kiabálni. Majd gyorsan észretértem, hogy ez veszélyes lehet. Eszembe jutottak papa intelmei. Ha kiabálunk, mindenfelől előjönnek ellenségeink. Senki sem felelt segélykiáltásaimra. A csimpánzok, hogy engem nem találtak, nyilván visszatértek a hegyekbe.

Úgy tűnt fel, mintha távoli füttyöt hallottam volna. A bácsika? ... Mindenesetre felmáshztam a legközelebbi fára. Körülnéztem. A sötétségben csak a szomszédos fákat tudtam megkülönböztetni. Mást semmit. Elhatároztam, hogy találomra megindulok. A fák közötti távolságokat gyorsan vettem és mindig azonnal a legmagasabb ágakra ugrottam. Amikor egyszer leültem, hogy kipihenjem magam, egy sziszegéshez hasonló zajt hallottam. Megijedtem. Már-már a földre akartam ugrani, amikor mellettem hirtelen két piros csillag villant fel. Rémületemben eszeveszetten menekülni akartam. Nem volt menekvés semerre. Minden ágon ugyanazok a csillagok szikráztak. Végre kétségbeesésemben és rémületemben előntött a düh. Elkezdtem dobolni a mellemen, A fogaimat csattogtattam és kurrogtam. Már nem félttem semmitől. A közelben villogó csillagra vettem magam és öklömmel feléje sujtottam. Valami panaszosan nyöszörgött. Megragadtam ezt a sötétben mozgó lényt és erősen megszorítottam. Figyelmesen meg néztem. Kicsi, szürke prémes állat volt. Ilyeneket láttam már pálmafákon. Kyr palmapatkányoknak hívja őket. Ori-Ori pedig mókusoknak.

A kis állatnak nagy, csillagként villogó szeme volt. Gyenge volt és nagyon szerencsétlen. Mégsem volt mókus, mert nem volt farka. Eleresztettem foglyomat és most már bátrabban tovább-



Ori-Ori átölelt.

szaladtam. Most már világosan hallottam az éles, szaggatott füttyülést. Így csak a bácsi tud füttyülni! A hang többször ismétlődött. Mindig tisztábban és közelebbről.

— Ori-Ori! Ket itt van . . . egyedül — kiáltottam.

A folyón, mely a közelben folyt, egy árnyék suhant át, majd eltűnt a sötétségben. A fűben halk motoszkálást hallottam. Valami felém jött. Lélekzetem visszafojtva figyeltem.

— Ket! Ket! — hallatszott egy halk kiáltás. — Hol vagy? jelentkezz!

— Itt bácsika, gyere, gyere, nagyon félek! — kiáltottam nagy örömmel. Ori-Ori egy ugrással ott termett mellettem. Megsímogatta a fejemet, gyengéden az arcomba lehelt és átölelt. Hozzásímultam és megnyaltam a jó Ori-Ori hideg kezeit.

— Mi történt, kicsi Ket? — kérdezte aggódva és nyugtalanul. — Anyád keservesen sír utánad. Még belefulladás a könnyeibe. Rru mord arccal jár-ke. Alaposan lehordta azt a harcost, aki a ti csoportotokra felügyelt. Az öreg Bo-Bo szüntelenül sóhajtozik. Mind szomorúak. Én már nem tartottam ki tovább és nekiindultam, hogy megkeressem ezt a rossz csontot . . . Na ne reszkess már. Minden jóra fordul megint . . . Itt éjjelezünk, szerencsére ma nem esik az eső . . . Megjárnók, ha megint úgy zuhogna. Legalább egy esztendeig nem kellene itatóra járnunk. Most ne csacsogj, kicsi Ket, hanem aludj!

De ehhez nem volt semmi kedvem. Elmeséltem a bácsikának a kalandomat és harcomat a mókussal. Mint a bolond, úgy nevetett.

— Nem volt az mókus, hanem egy kis pantona. A szemei olyanok, mint a villanylámpák!

— Lámpa? — kérdeztem.

— Ah hiszen te ezt nem értheted meg, azt látni kell — felelte és ásított egyet.

Kis vártatva megint elnevette magát. Én is nevettem.

— A sötétben beleestem egy tócsába és vizesek lettek a lábaim — magyarázta a kacagástól rekedt hangon.

De ezzel még nem volt vége a kalandnak. Megértettem, hogy az éjszaka milyen borzalmas. Látnom kellett, mennyi borzalmas

dolgot rejt az éjszaka. A hajnal közeledett. Zavaros szürke szín ömlött végig az égen. Már tisztán kivettem a bokrokat, a köveket, a folyó medrét . . . Kis idő múlva a fűben alvó fogolycsapatot vettem észre. Egészen a földhöz símulva a pálmafák alatt aludtak. A fejüket a szárnyuk alá dugták.

Hirtelen egy pettyes manguszt bukkant elő ; hosszú, fekete csíkos farka volt. Egy pillanat alatt a foglyokra vetette magát. Mielőtt még ráeszmélhettem volna, mi történik, már kettőt agyonmart a kis vadállat. Épp nekikészült, hogy egy harmadikat is elpusztítson, amikor Ori-Ori fütyöntett. A manguszt a nélkül, hogy hátranézett volna, eltűnt.

— Induljunk — mondotta a bácsika és leugrott a földre.

Sokáig szaladtunk és amikor már nagyon kezdett világosodni, felmáztunk egy magányos fára. Innen az egész szavannát áttekinthettük. Nem messzire tőlünk a pálmásúrú védelmében vörhenyes antilopok csordája szunnyadozott. Mozdulatlanul álltak, úgyhogy a legélesebb szem sem vette őket észre. Mindamellett egy ragadozó, ha nem is látta, mégis megszimatozta ittlétüket. Vastag pálmatorzs mögül fehérpettyes fekete cibetmacska feje bukkant elő. Megszimatozta a kedvező pillanatot és ugrott. Mint a kő, úgy zuhant az egyik hímantilop hátára. Az felugrott, hogy meneküljön, de magával cipelte a ragadozót. Kis idő múlva megbotlott és lerogyott. Felszaggatott nyakából ömlött a vér. Sokáig kellett a fán ülnünk. Csak akkor folytattuk utunkat, amikor a jóllakott cibetmacska kéjesen nyalva szájaszélét továbbment.

Végre a hegyeink meredek lejtőin tornásztuk magunkat fölfelé.

Mama sírva nyaldosta az arcomat. Papa, bár bátor és erős vezére törzsünknek, mégsem tudta feltörő könnyeit elfojtani. Bo-Bo nagyapó halkán morgott valamit. A szomszédok mind örvendeztek. Hara-Ua szakadatlanul fecsegett. A gyerekek kérdéseikkel ostromoltak, hogy hol voltam és mit csináltam. Mindnyájan nagyon dícsérték Ori-Orit nemes tetteért és megköszönték neki.

— Te okos vagy, tisztelt szomszéd, — mondotta a tiszteletreméltó Ngu-Ngu — a legnemesebb csimpánznak merlek nevezni . . .

mert bátor és önfeláldozó vagy. Ezzel kezet nyújtott neki. A bácsika meg volt hatva, bár a dicséret miatt szégyenkezett. Hogy zavarát palástolja, így szólt :

— Si-Ma szomszédasszony adj valami orvosságot. Egy kicsit meghültem és köhögök, mint a kintornásemberem, amikor nagyon erős dohányt szippantott. — Ezt senkisémet értette. De Si-Ma, I-So tanítványa, egy adag gyógyfüvet adott neki. Ez nyilván nagyon keserű volt, mert a bácsika összeráncolta homlokát, hogy az orra majd kiugrott az arcából és elfintorította az arcát. Lenyelte az adagot, káromkodott s végül lefeküdt aludni.

A síránykózások és könnyek napja.

A mai gyönyörű idő kicsalta egész népünket a sziklára. A napon sütkéreztünk. A fiatalok bújócskát játszottak és rosszalkodtak. Mindenki torkig volt már a sötét oduval. A harcosok kimentek a szavannába. Csak az asszonyok maradtak otthon. Hara-Ua köré csoportosultak és hallgatták fecsegését. Hara-Ua érdekes és furcsa történeteket tud mesélni. Az öreg Ngu-Ngu elnéző mosollyal hallgatta. Azt hiszem, Hara-Ua hazudik. De azért nem baj. A csimpánz-asszonyok mégis nagy érdeklődéssel hallgatják a szomszédasszony elbeszéléseit.

Ma kilocsoghatta magát, mert a férfiak nem voltak otthon. Senki se mondott neki ellent. Senki sem kergette munkára. Így hát szünet nélkül fecsegett. A fiatalság felügyelet nélkül maradt.

— Menjünk a hegyszorosba — indítványozta a jókedvű Kal.

— Helyes — kiáltottuk rá.

— Megnézzük az elefánt csontjait — tette hozzá egy csimpánzfiú.

És máris szaladtunk lefelé a hegylejtőn. Óvatosan, hogy a mamák meg ne zavarják a kirándulást. Keresztüllopódtunk a bokrokon és kiértünk a rétre. Ott megnéztük az óriás elefánt csontjait és ronggyá szagztatott vastag bőrét. Friss leveleket téptünk és mocsári növények gyökereit kezdtük kiásni. Az élet már minket is megtanított az óvatosságra. Ha a talált ínycsalatok nagyon

ízlettek is, mégis szorgosan figyeltünk minden zajra. Nemsokára halk recsegést hallottunk. A közeli bokrok sűrűjéből hallatszott. Egy szempillantás alatt fentermettünk a fákon. Ideje volt. A bokrokból teljes sebességgel egy serval szaladt ki: nagy szürke macska, kegyetlen és pimasz ragadozó. Még az antilopokat is megtámadja. Amikor látta, hogy zsákmánya kisiklott karmai közül, megállott. Farkával oldalát verdeste, dühösen ránk nézett és fenyegetően fújt. Odaszaladt a fához és felmászott. Mi átugrottunk a szomszéd fára. A serval tovább üldözött, de nem ért el bennünket. Nem féltünk tőle. Csak az nyugtalanított, hogy így mindinkább távolodtunk a hegyeinktől. Végre elkezdtünk segítségért kiabálni. Sokáig nem jött felelet. De azután mégis meghallották kiáltozásainkat. A hegyoldalban a barlangunknál ott nyüzsögtek a nőstény csimpánzok. Hallottuk ijedt kiabálásaikat.

— Egy serval! Egy serval üldöz bennünket — kiáltottuk egyszerre mindnyájan.

Kiáltásaink eljutottak az aggódó anyákhoz. Nagy ugrásokkal szaladtak felénk. A hegyes köveken átugráltak. Elöl Kal anyja. Bele volt bolondulva az egyetlen gyerekébe. Hiszen az első gyermeke volt. Fején és nyakán égnek állt a szőr, úgy rohant felénk, mint az őrült. Sziszegett és vicsorgatta fogait. A mellén dobolt és morgott. Ész nélkül rávetette magát a servalra. Az a földre dobta magát és várt. Amikor a csimpánzasszony közeledett, megfeszítette testét és ugrott. Kétségbeesett küzdelem kezdődött. Az ellenfelek a fűben hemperegtek, ordítottak, széjjelváltak és mindig újra kezdték a viaskodást. De a serval fürgébb volt. Sikerült karmait a csimpánz nyakába vágni. Kis idő múlva fogaival torkon ragadta. Kal anyja lebukott. A többi csimpánz rémülten mászott fel a fára.

A serval nem tágított. Megint lelapult és várt. Hirtelen a hegyek irányából hangos fütttyentés hallatszott.

— Bácsika, bácsika! Ide hozzánk! Egy serval. Gyorsan! — kiáltottam.

A kiáltásom még jóformán el sem hangzott, amikor Ori-Ori már meg is jelent.

Nem jött ki a rétre, felmászott egy fára. Szétnézett a terepen, látta, mi történt. Láttam, hogy bunkós botját magával hozta. A bácsika a fáról a bokrok közé ugrott. Olyan halkán kúszott, hogy a serval semmit sem vett észre. Váratlanul bukkant fel az ellenség mögött. Kétlábon járt és dühösen morgott. A bácsika haja égnek állott, szemei sötéten villogtak. A vadmacskának már nem volt ideje, hogy Ori-Ori ellen forduljon. Nagy erővel csapot le a bot a hátára. A serval megtántorodott. Mégis ráugrott ellenfelére. A mellére ugrott. Láttam, hogy vér freccsent. Ori-Ori félkézzel tépte le magáról a ragadozót és félredobta. Együttal teljes erejéből még egy hatalmas ütést mért rá. Háromszor ugrott neki a serval a bácsikának. Háromszor freccsent ki a vér derék harcosunk széles melléből. Végre a bottal eltalálta a macska fejét. A serval felbukott, fetrengett, nyivákolt, karmaival a földet és a fűvet tépte. Az ellenfél már rég nem élt, amikor a feldühödött csimpánz még mindig szinte tébolyodottan ütötte. A bácsika közben mindjobban gyengült, a vér már erősen csurgott a melléből. A földre zuhant és mozdulatlanul ott maradt.

A barlangba vittük. Ez nagyon fáradságos volt, mert Ori-Ori nagyon nehéz. Puha fekhelyre fektettük. Orvosnőnk mindjárt kezelésbe vette. Friss vizet hoztam a bácsikának. Egy pillanatra magához tért. Amikor meghallotta, hogy a serval már nem él, nevetett és felkiáltott:

— Hah, fogakkal nem lehet bot ellen küzdeni!

Aztán elájult. Vagy talán csak a gyöngeségtől aludt el.

Nemsokára ezután hazatértek a harcosok. Meghallották a történeteket és körülvették a sebesültet. Meg akarták neki köszönni cselekedetét és dicsérni akarták. Ori-Ori azonban aludt. Papa este elmesélte, hogy a bácsika állandó aggodalomban volt miattunk. Úgy, hogy elhatározta, hogy előbb elhagyja a szavannát. A többiek bambuszgyökerek kiásásával voltak elfoglalva. Egyedül ment.

— Ori-Ori derék és nemes csimpánz — végezte papa az elbeszélését.

Északa felkeltem és odamentem a bácsikához. Nem aludt és folytonosan beszélt. A homloka és a kezei forrók voltak. Vizet

adtam neki. A szájára gyógyfüveket raktam. Nem ismert meg. Aggódok a bácsikáért. Talán örökre elhagy bennünket?

Nem aludtam és végigsírtam az egész éjszakát.

Az aggodalom napja.

A bácsika még mindig eszméletlen. Érthetetlen szavakat kiabál. Szakadatlanul ezt ismétli :

— Hop! Allez. Saltomortale double! Hop!

Mit jelenthet ez? Ha felgyógyul, meg fogom kérdezni. Ori-Ori hangosan nevet, fogait csikorgatja és hánykolódik. Az öreg Si-Ma, orvosnőnk, szomorúan csóválja a fejét. Ngu-Ngu ott ül mellette és sír. Egész népünk nagyon aggódik Ori-Ori életéért.

Az aggodalom második napja.

A bácsika már nem hánykolódik és nem is beszél. Mozdulatlanul és sápadtan fekszik. Valahova a magasba réved a tekintete. Úgy látszik, nem is hall semmit. Si-Ma néném és Ngu-Ngu egyre szomorúbbak. Én már három éjszakát végigsírtam.

A remény napja.

Ori-Ori egyre jobban érzi magát. Micsoda öröm! Már ennivalót is kért. Én magam kerestem ki neki a legfrissebb bambuszszárat és beadogattam neki az élelmet. Azonnal elaludt.

— Most már életben fog maradni — jósolta a tiszteletreméltó Bo-Bo.

Mindnyájan boldogok vagyunk. Hara-Ua néném, aki a bácsika egész betegsége alatt csendben volt, megint egész napon át fecsegett. Mindnyájan olyan boldogok vagyunk, hogy senki sem zavarja őt.

Új szomorúság napja.

A bácsika már egészséges. Megint bukfenceket vet, bár még nagyon gyenge. Úgy fintorgatja arcát, hogy senki sem állja meg nevetés nélkül. Még Bo-Bo is viháncol az örömtől. Ori-Ori hősnek

érzi magát. A kunyhóban sétál, villogtatja szemét és ezt dörögli:

— Egy serval. Mi egy serval? Nyomorult patkány! Állítsatok elélem egy oroszlánt, hadd küzdjek meg vele! De előbb adjatok egy jó botot. Egy fütykőst . . . valami öreg fatörzset. Majd ellátom én az oroszlán baját!

Mind nevetnek, a bácsika a leghangosabban. Mi tudjuk, hogy a serval nem patkány. Ori-Ori mellén látjuk a borzasztó helyeket, amiket a vadállat karmai okoztak. A serval veszedelmes, erős ellenség. Erről rövidesen Ori-Ori maga is meggyőződhetett. A sebek megint felszakadtak. A bácsika nagyon szenvedett, rázta a láz, betegen feküdt és nyögött. Estefelé kezdett félrebeszélni. Megint érthetetlen szavakat kiáltozott. Senkit sem ismert meg.

Egy borzalmas nap.

Ha Ori-Ori egészséges volna és jóerőben volna, mint régen, nem érhetett volna bennünket ily szörnyű csapás . . . Nagy megerőltetésembe kerül a gondolataimat összeszedni, hogy az elmúlt éjszaka borzalmaait leírjam.

Milyen borzasztó a mi csimpánzéletünk! Senkit sem bántunk, mégis minden oldalról ellenségek vesznek körül. Milyen bűnért kell vezekelnünk? Miért ilyen nyomorúságos a sorsunk?

Ma egész nap úgy szakadt az eső, mintha dézsából öntenék. Estefelé kiderült. Az égen a hold tündöklő fénnel ragyogott. Sápadt sugaraival az egész szavannát derengő fehérségbe vonta. Csak a fák sötét árnyéka szakította meg a fehérséget. Eleinte hosszúak voltak ezek az árnyékok, majd mikor a hold magasan a hegyek felett állott, alig észrevehető, rövidek. Még nem aludtunk. Itt-ott még halkan beszélgettek a csimpánzok. Az egyik sarokban a beteg Ori-Ori hánykolódott és félrebeszélt . . . A gyermekek anyjukhoz símulva szundikáltak. Néha a bokrok között egy madár rikácsolt. Denevérek röpködtek ide-oda. Patkányok sivalkodtak a kövek között. Messze a szavannában csillogtak az esővíz pocsolyák. Közel és távolban minden békén pihent. Egyszerre . . . a hajam égnek áll, ha az eszembe jut. Mama mellett

feküdtem és a szavannát néztem. A sziklaszakadék szélén, amely a mi barlangunk bejáratánál kezdődött, hirtelen valami feketeség bukkant fel. Rettenetes gyorsasággal nőtt. Rémületemben toromon akadt a szó . . . Hosszúfarkú nagy állat . . . Megismertem : leopárd volt ; megszimatolta tanyánkat. Ebben a pillanatban fekete árnyék terült fölem. A derült égbolt hátterén óriásnak láttam. Ment, ment, lomhán lépkedett előre, lábai dobbantak, szőrös kezeit széttárta. Egyik legnagyobb hím majmunk volt. Nem ismertem meg mindjárt.

A leopárd már ugrásra készen állott. A csimpánz nem várta meg. Hatalmas erővel ugrott fel a földről.

Hallottam, amint izmos lábai tompán dobbantak a kövön. A mi harcosunk úgy zuhant rá a támadóra, mint a jégeső. Ráugrott a hátára, majd a leopárddal együtt leesett a földre. A csimpánz erős karjaival átfogta a ragadozót és igyekezett megfojtani. Az, amennyire csak kitelt tőle, védekezett ellene. Egy pillanat múlva az ellenfelek egymásba gabalyodva gurultak lefelé a lejtőn. Súlyuk alatt nagy robajjal szakadt le a kő és a törmelék. A csimpánz fenyegető, tompa kiáltásai már csak a távolból hallatszottak.

Mindnyájan felugrottunk és a meredek szakadék széléhez szaladtunk.

— Ki küzd a leopárddal? Ki hiányzik a tanyáról? — kérdezte több hang.

— Népünk vezére, az én fiam, a bátor Rru oltalmaz bennünket — mondta büszkén a tiszteletreméltó Bo-Bo.

Közvetlen közelből figyeltük a küzdelmet. Az ellenfelek, mikor a magaslatról legurultak, szétváltak. Most szemtől-szembe állottak egymással a csatatéren : a nagy pettyes leopárd, a hatalmas ragadozó és atyám, mint fekete sziklatömb ; csak úgy duzzadt az erőtől. Rru várakozóan állt és a mellét verte. A leopárd feléje ugrott és mancsával ütést mért rá. Rru állta a támadást és rettenetes öklöcsapással válaszolt. Sokáig tartott a küzdelem. Az ellenfelek nagy dühvel és hangos ordítással támadtak egymásra. A leopárd hatalmas mancsával darabokat szaggatott ki apám bőréből. Rru igyekezett ellenfelét elkábítani. Többízben földhöz terem-

tette ökölcsapásaival. Amikor a ragadozó a mellére ugrott, átölelte és magához szorította. Kisvártatva felemelte és a földhöz vágta. Az elkábult ellenfél újból ugrásra készült. De Rru villámgyorsan szétromcsolta állkapcsát. Láttuk, ahogy a leopárd erőtellenül összerogyott; mégis még egyszer összeszedte minden erejét és borzalmas karmait apám mellébe vágta. Rru megtántorodott. Megint magához szorította ellenfelét és kétségbeesett dühvel marcangolta. A leopárd fájdalmában felordított és kimúlt.

Papa győzött. A rettenetes ellenség élettelenül feküdt, szétromcsolt állkapoccsal és kilógó belekkel. Rru sokáig ott állott mellette. Úgy rémlett, mintha várna valamire vagy töprenkednék. Hirtelen eltávozott a szavanna irányában. Vervörösre festette a fehér fényben csillogó síkságot; aztán megtántorodott s elesett. Harcosaink vezérük segítségére siettek és magukkal hozták. A hatalmas Rru már halott volt... Ha Ori-Ori nem beteg, a küzdelemben vezére mellé állott volna. A többi csimpánznak nem volt hozzá bátorsága. Apámat népe védelmében érte a halál. Halála szép volt és magasztos... Sohasem fogom elfeledni papát, vezérünket, a hatalmas, bátor hőst. Büszke vagyok, hogy én, Ket, Rru leánya vagyok!

Az emlékezés napjai.

Papa halála után Kyrt választották meg vezérnek. Az életünk nagyon megváltozott. Mama most kénytelen volt egymaga gondoskodni rólam. Így hát a férfiakkal együtt ő is kijárt a szavannába élelemért. Láttam, hogy minden indulás előtt reszketett. Fáradtan és izgatottan került haza. Ezért egyre kevesebbet ettem és megkértem mamát, hogy csak minden második nap hozzon élelmet. Mama keserű könnyekben tört ki és símogatta a fejemet. Nyilván sejtette, hogy kímélni akarom. A szomszédok nagyon jók voltak hozzánk és segítettek nekünk.

Napok óta tartott a végtelen esőzés. Kis népünknek mind nehezebb lett az élelem megszerzése. A harcosok hajnalhasadtakor kivonultak és csak szürkületkor kerültek haza. Mi napjában csak egyszer ettünk. Milyen sívár idők! Mikor lesz már vége ennek

a télnek ? Sohasem fogom ezt a telet elfelejteni, még akkor sem, ha olyan öreg leszek, mint I-So nagymama. Annyi fájdalmat és szomorúságot hozott ránk ez a tél. A bácsika már fenn jár és igyekszik vidámnak mutatkozni. De én többször megfigyeltem, amint a könnyeit törli. Ha a szél elkezd dühöngeni és az eső szakad, Ori-Ori egészen gyöngének érzi magát. Szétszaggatott és sebekkel borított melle fáj. A többi férficsimpánzzal ő is kivonul zsákmányért, amit mindig megfelel velünk.

A kedves jó bácsika. Nélküle egészen tanácstalanok volnánk. Ő maga alig eszik valamit. Azt mondja, hogy jóllakott már a szavannában. Gyakran nevetve meséli, hogy már utálja a bambuszt és a gyökereket.

— Nem vagyok én antilop — mondogatja. — Rendes csimpánz, aki tart magára valamit, banánt és narancsot eszik. Várom a tavaszt. Akkor úgy meghizlalom magam, hogy az elefántok is megirigyelik a pocakomat . . .

De a nyár még messze van, nagyon messze.

A dzsungel benőtte az egész szavannát. A síkság bokrokkal van teli s ezek napról-napra magasabbra nőnek. A fiatal fák is gyorsan törnek a magasba. Nem látok már antilopokat és bivalyokat. Csak a bögések hallatszik a sűrűből. A rengeteg bokor és a magas fű elburjánzott a hegyoldalban és bekukucskál a tanyánkba. Vándormadarak csapatai repülnek a dzsungelen át észak felé. De az ég majdnem mindig szürke és szomorú.

Minden alkalommal, amikor a nap pár pillanatra előtör a felhők mögül, mi mamával elszaladunk az északi lejtőre. A harcosok ott temették el a hős Rru holttestét. Leengedték egy mély sziklahasadékba és köveket hengergettek rá. Mama jajveszékelt és átölelte Rru sírját. Én csöndesen sírdogáltam. Az apám vitézségén érzett büszkeség és csodálat megvívasztalt . . . Így tartott ez sokáig és helyzetünk nem változott.

Az a nap, amelyen árvaságra és fogságba jutottam.

Egy reggel borzasztó lármára riadtunk fel. Kiszaladtunk a barlangból. Nagy csapat hosszúorrú ugrált a földön és a fákon. Kiabálás és nagy láрма között vonultak végig a szavannán. Az agg Bo-Bo értette beszédüket. Sokáig figyelte őket, végre visszajött a barlangba és így szólt:

— A fekete emberek földjein már nő a mandioka, a patatoe, és a kukorica. A hosszúorrúak mennek táplálékot keresni.

A hosszúorrúak veszélyes vállalkozásáról kezdtek beszélni és felidéztek az utóbbi évek hasonló eseteit. Mama figyelmesen hallgatott. A szemei felcsillantak. Senki sem vette észre, amikor kisorsrant a barlangból. Csak én láttam és nem vettem le szememet róla. Nem nagy távolságban utána szaladtam. Megértettem, hogy szegény jó anyácskám elhatározta magában, hogy a hosszúorrúak után megy. Sok-sok ételmet akart magával hozni a táborba. Tudta szegény, hogy nem egyszer éhesen fekszem le, nem alszom és egész éjszaka sírok.

Az erdőben egy nagy rétet láttam. A négerek ezen a helyen felégették a dzsungelt és szántóföldet törtek; ezt akarták a hosszúorrúak kifosztani. A növények gyökereit kiszakították és a nagy sürgés-forgásban letaposták a fiatal hajtásokat. Közben gyanútlanul nevetgéltek. Mama pár lépésnyire mögöttük ment. Én az erdőszélen álltam és onnan leselkedtem. Hirtelen felbukkant előttem egy néger. Azután egy második, egy harmadik . . . Pillanatok alatt az egész mezőt emberek fogták körül. A hosszúorrúak rikácsoltak és a futásban kerestek menekülést. Kiáltásaikra a négerek lövésekkel válaszoltak.

A puskából villámok cikáztak és visszhangos dörrenések pukkantak. A golyók füttyültek. Minden menekülési kísérlet hiábavaló volt. Én mindjárt tudtam, hogy a majmok, akik rémülten futkostak ide-oda, mind halálfiak. Anyácskám is. Máris tele volt az egész mező holttestekkel. Mama egy kis bokor mögött bujt el. Ebben a pillanatban golyó füttyült és az oldalába fúródott. Mama nagyot ugrott és élettelenül lerogyott. Kétségbeesett panaszkial-



Hirtelen felbukkant előttem egy néger.

tásokkal rohantam hozzá. Átöleltem, igyekeztem felemelni, nyaldostam az arcát és ráleheltem. Mind hiába. Halott volt . . .

Ekkor erős kezek ragadtak meg. Nem is védekeztem. Elárvulva, egyedül, nem akartam tovább élni . . . Egy fiatal néger nevetve összekötözte kezemet, hurkot kötött a lábamra és magával vitt. Vígán mutogatott társainak és mondott valamit, amit nem értettem meg. A mezőn ottmaradtak a megölt majmok tetemei. Rajtam kívül senki sem maradt életben.

¶Nem tudtam akkor, visszatérhetek-e valaha a hegyekben lévő táborunkba, a dzsungelbe, viszontláthatom-e még a drága Ori-Orit, az agg Bo-Bót, az okos Ngu-Ngut, új vezérünket, Kyrt, a mindig fecsegő Hara-Ua nénit, játékos gyermekkorom cimboráit. Senki sem fog engem többé Ketnek, a hős Rru leányának nevezni . . .

A szabad és veszéllyel teli élet hirtelen megszakadt, mint valami inda. Új élet kezdődött . . . Fogoly voltam . . .

MÁSODIK FEJEZET.

FOGSÁGBAN.

Fogoly vagyok. Egy néger megkötözte kezeimet és átadott egy fehér embernek. Mindjárt bezártak egy ketrecbe, amiből előbb két madarat kergettek ki. Ezek a foglyokhoz hasonlítottak, de sokkal nagyobbak és lármásabbak voltak. A ketrecembe egy marék fűvet dobtak, majd beállítottak egy fehér, kerek vizesedényt és egy pár banánt és narancsot adtak. A ketrec legsötétebb zugába bujtam. Három napig hozzá se nyúltam se ételhez, se italhoz. Sír-tam és reszkettem. Szüntelenül felrémlt előttem a csatatér rettenetes képe. Láttam anyámat, amint ott fekszik a földön és meghal. A kezeim és lábaim nagyon fájtak, mert amíg a néger magával cipelt, össze voltak kötözve. De a keserűség és a vágódás borzasztóbb volt, mint a fájdalom. Megpróbáltam ketrecemből kiszökni. De a ketrec nagyon erős volt.

Az emberek most biztosan meg fognak szúrni, mint ahogy megszúrták Ngu-Ngut és Hara-Ua nénit. Meg fogok akkor halni? Vagy kiállok és életben maradok, mint ők? Végzetelhatatlan vagyok, hogy naplóm nincs nálam. Ott maradt a barlangban. Egy mély sziklahasadékban rejtettem el. De mit is kezdenék most a naplómmal?

Egyedül és elhagyatottan kell majd a fogságban meghalnom. Soha többé nem fogok csimpánzokkal találkozni. És sohasem fogom befejezni kis népünk történelmének leírását... Vajjon az én tiszteltreméltó nagyapám, Bo-Bo, gondol e rám szegény, kis

csimpánzra. És a kedves jó Ori-Ori bácsi? Egészséges-e? Mit csinál? Patakokban omlottak könnyeim. Milyen szánalomraméltó vagyok én, szerencsétlen, elhagyott árva! Egyesegyedül a világon.

Mit csinálnak majd velem az emberek? Erre gondoltam és három napig sötét kétségbeesésben éltem.

Nem tudom ugyan, mi haszna, mi értelme, de határoztam, hogy újból le fogok mindent írni. Azt, amit a dzsungelben láttam, ahol a mahagónifák koronáinak sűrűjében voltak rejtett fészkeink. Leírom életünket a hegyekben és a kalandjaimat. Meg akarok emlékezni szegény, szeretett anyámról, hősies vezérünkről és apámról, Rruról, aki a pettyes leopárddal megküzdött. Mesélni akarok Bo-Bóról és ősz nagyanyámról, I-Sóról, aki olyan szépen halt meg. A kedves Ori-Oriról és népünk minden felnőtt és fiatal csimpánzáról.

Emlékezetemben szeretném még egyszer végigélni gyermekségem boldog napjait . . . A ketrecem közepén nagy fa volt. Arról lehántottam egypár kéregdarabot. Körmömmel karmoltam beléjük írásunk apró jeleit. Álló napokon át dolgoztam. Ez a foglalkozás balzsam volt szerencsétlenségemre. Megnyugodtam, sőt elkezdtem enni is. Naponta bejött hozzám a néger, friss vizet adott és mindig friss gyümölcsöket hozott. Beszélt is hozzám valamit, de én nem értettem. Egyszer a kezét nyújtotta felém. Nagyon hasonlított az enyémmre. A kezefeje fekete volt, csak szőrtelen, a tenyere majdnem fehér. Kezet adtam neki. A néger nevetett és egy távoli kunyhó felé futott. Fehér és fekete emberek laknak ezekben a kunyhókban, amelyek olyanok, mint a mieink. Kövekből vagy nádból vannak építve és bambusznád a tetejük. Mivel az emberek nem értenek ahhoz, hogyan kell a fákon mászni, házaikat a földön építik.

Nemsokára visszajött a néger több fehér ember társaságában. Az egyikben megismertem mindjárt azt, aki a ketrecbe záratott. A másik . . . Úgylátszik ez nő ; szomorúarcú asszony. Rámnézett nagy barna szemével és beszélt hozzám pár szót. Röviddel utána elmentek. Megint belemerültem feljegyzéseimbe. Az elmúlt napokról írott emlékezések már készen vannak. Mostantól kezdve napról-napra fel fogom jegyezni benyomásaimat.

A barátság napja.

Nagy öröm ért. A ketrecembe egy kis majmot tettek. Hosszúorrú volt ugyan, de még egész kicsi és gyöngé. A csöppség kiáltozott és rétt az ijedtségtől. Amikor láttam, hogy nem eszik semmit, odamentem hozzá és elkezdtem cirógatni. Gyorsan megnyugodott, elcsendesedett és hozzám símult. Megettettem vele egy banánt. Karjaimon aludt el. Tudom mennyire megvetik a csimpánzok a hosszúorrúakat . . . És most a hatalmas Rru leánya gondoskodik egy kis majomról, mert gyöngébb, mint ő. Nevet is adtam neki: Gónak neveztem el. Hogy örülök, ha nevet és hancúrozik. Nem eszem soha előbb, amíg Gót meg nem etettem. Meg akartam tanítani írni. Nem értett meg semmit és vihogott. Talán még nagyon kicsi hozzá. Vagy talán nincs is tehetségük a hosszúorrúaknak a tanuláshoz. Nagy barátságban élünk, ámbár Go nagy kópé. Ide-oda ugrál a ketrecben, felmászik a fára, felakaszkozik a tető rúdjaiba, megtépáz, rikácsol, kuncog és csúfolódik velem. Csak akkor lesz alázatos és hízelgő, ha etetni kezdem vagy ha vöröses bundáját tisztogatom. Ilyenkor kis barátnőm morog gyönyörűségében és nyalja a kezeimet.

So-So első napja.

Ma megint két fehér ember látogatott meg bennünket ketrecünkben. Figyelmesen néztek bennünket. A néger kinyitotta ketrecünket és engem kézenfogott. Odavezetett a fehér asszonyhoz, akit eddig nem vettem észre és kezemet a kezébe tette. Ki akartam szakítani magamat és elmenekülni. De nem tettem. A fehér asszony szemeibe néztem. Nagy zöld szemei voltak, teli jószággal és gyöngédséggel. Gondolkodás nélkül a másik kezemet is feléje nyújtottam. Fölemelt és keblére szorított. Átöleltem a nyakát, hozzá símultam, mint ahogy anyámhoz szoktam, ha becézett. A fehér asszonyt mindjárt So-Sónak neveztem el. Nem is tudom tulajdonképpen, miért . . . Megsímogatta a fejemet és hosszan a szemembe nézett. Hirtelen öröm fogott el. Leírhatatlan nyugalom töltötte el szíve-

met. Ah, ah, ah, kiáltottam boldogan. So-Sóhoz símultam, mintha nála keresnék oltalmat és védelmet. Amikor megint bezártak a ketrecbe, keservesen zokogtam. Egészen estig vártam So-So visszatértét. Szívem hangosan kalapált a mellemben. Viszontlátom-e őt valaha?

Az első boldog nap.

Alighogy a nap fölkel, már meg is jelent So-So. Újjongó kiáltozással szaladtam feléje. Kiengedtek a ketrecből. Azonnal boldogan felmáshztam So-So karjaira. Feléje nyujtottam ajkaimat és megcsókoltam az arcát. Nevettem és sírtam. So-So a fehér ember kunyhójába vitt és megetetett. Azután beleültetett egy nagy kosárba. Abban pihéből és puha füvekből ágy volt készítve. Kuncogtam a boldogságtól. Azt mondtam, hogy nagyon boldog vagyok és nem akarok többé So-Sótól elválni. Vajjon megértett-e? Mindjárt megértettem, hogy So-So engem Kittynek hív. Ez nagyon hasonlít Kethez és So-So szájából nagyon gyöngéden hangzik.

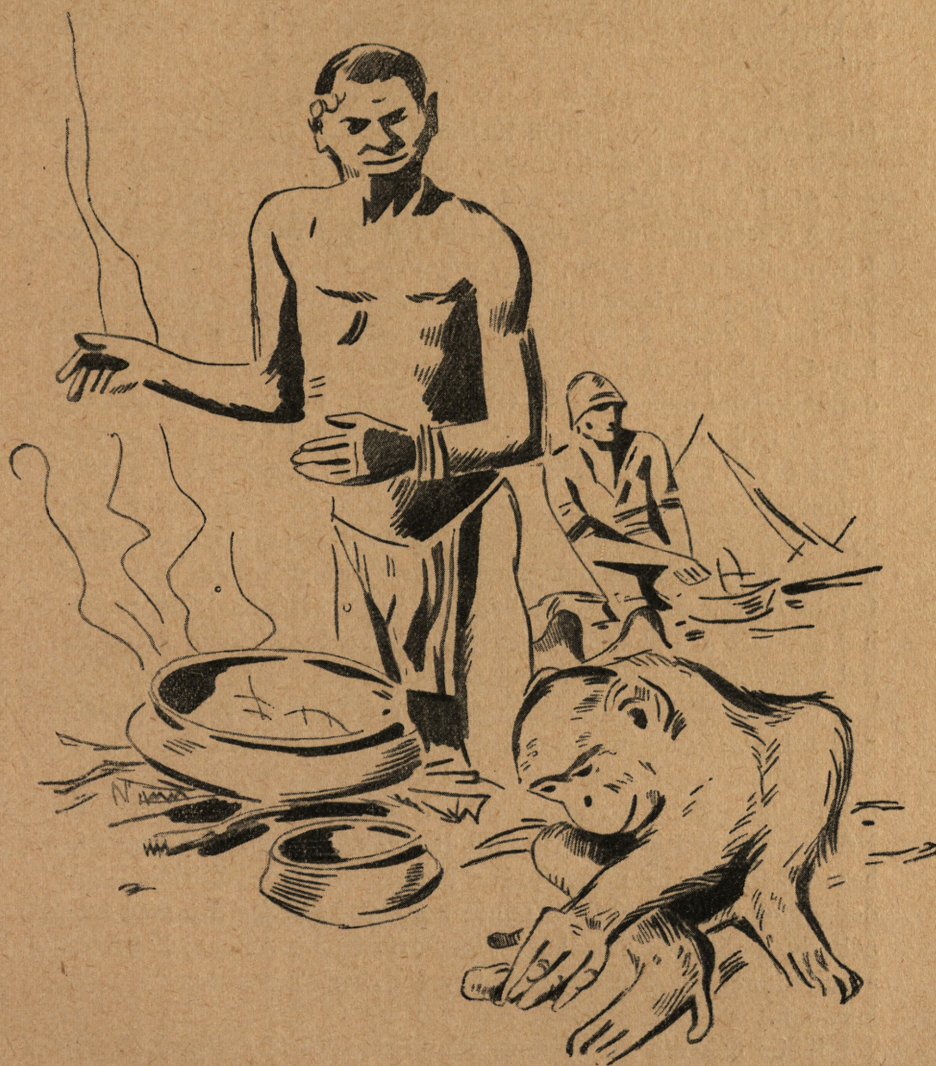
Ah, mialatt ezeket a szavakat írom, boldogságomban a szívem majd kiugrik a mellemből. Nem vagyok már ketrecben. Elhagytuk a fehér emberek telepét.

Én So-Sót kísérem és vele utazom a messze világba. Hova, egészen mindegy, csak ne kelljen az én jó és mindig vidám So-Sómtól elválnom!

So-So gyalog megy és közben botra támaszkodik. Mögötte egy néger viszi az én kosaramat. So-Sóra nézek és nem félek semmitől. Hegyek között utazunk. Azután a síksághoz érünk, amelyen szétszórt szikladarabok hevernek. Gyakran látunk nagy hosszúorrú csapatokat. A napon sütkéreznek és ahogy a négereket megpillantják, elmenekülnek.

A feketék a fejükön hordják a poggyászt. So-So mellett egy fehér ember megy, aki éppúgy szereti So-Sót, mint én. Ő is megcsókolja a kezét, gondoskodik róla és a szemébe néz. Olyan helyeken, ahol buján nő a fű, antilopok legelnek. Madarak repdesnek a levegőben. Az út egy sötét dzsungelen vezet keresztül.

Mikor a nap delelőn állt, az árnyékban pihenőt tartottunk.



Ég a tűz!

A négerek egy csomó száraz rőzsét hoztak. Egyikük föléje hajolt és hirtelen világosságot láttam, amely a kezében lévő kis fácskából villant fel.

Az ágak vöröses sárga valamit köpködtek magukból. Az egész felett fehér és fekete felhők terjengtek.

— Ég a tűz! — kiáltott a fehér ember.

Ahá! A lobogó piros és sárga nyelveket tehát tűznek hívják.

A feketék nekiláttak az evésnek. So-So és a fehér ember szintén. Kinyújtottam a kezemet, hogy adjanak nekem is valamit. So-So valami fekete meleg dolgot nyújtott felém. Óvatosan körülszimatoltam és So-So kezét visszatoltam. Ilyesmit sohasem tudnék lenyelni. Ezzel szemben nagyon megtetszett nekem egy másik darab, valami puha és fehér. Olyan íze volt, mint a mandiókának.

— Izlik neked a kenyér, Kitty? — kérdezte So-So.

Kenyér?! Új szó . . . Meg fogom jegyezni. So-So a fehér embert különös névvel illeti, amit én nem tudok utána mondani. Az én nyelvemen Tónak fogom nevezni. Egy darab papaja dinnyét adott nekem. Ez egészséges dolog, nekem is, So-Sónak is. Étkezés után tovább utaztunk. Megint találkoztunk hosszúorrúakkal. Mit csinálhat a kis Go nélkülem? Miért nem hoztuk el So-So és én magunkkal? Ha Góra gondolok, sírni szeretnék.

A fehér ember a csapat élén megy. Úgy, mint a papa és halála utána Kyr. Bizonyára To is vezér, mint azok voltak.

Bámulom az embereket. Nekik nem kell a táplálékot keresniök, mint nekünk, csimpánzoknak. Mindent magukkal visznek. Nem járnak az itatóhoz. Ha inni akarnak, To így szól a négerekhez: Víz. Akkor a négerek vizet hoznak és a tűzre állítják. Rövidesen ködhez hasonló fehér felhők szállnak ki belőle. Én nem tudnék ilyen vizet meginni! Nagyon forró. Onnan tudom, hogy ma az újjammal megérintettem és úgy fájt, hogy keservesen visítozni kezdtem.

So-So bekente az újjamat valami ragadós fehérséggel. A fájdalom azonnal megszűnt. Nem ez volt az az orvosság, amelyről Ngu-Ngu mesélt? Ha igen, akkor ez jó orvosság. Sohasem fogok többé forró vízhez vagy tűzhez hozzányúlni. Még csak a közelükbe sem fogok lépni soha.

Új csodák napja.

Ma reggel egy néger szaladt felénk és pár szót kiáltott. Aztán felkapott egy puskát és kiszaladt a dzsungelbe. Messziről lövések zaját hallottam, egyet egészen közlről. To nagyon meglegedetten jött vissza. Mögötte négerok egy elejtett leopárdot és nagy foltos kígyót hoztak. To jó, mert megöli a leopárdokat, amelyek a szegény csimpánzokra vadásznak. Gyűlölöm a leopárdokat, mert megölték apámat, Mi-Rit és a kis kölyköt, aki még járni sem tudott. To írtja a nagy kígyókat, amelyek minket szegény majmokat megtámadnak. Emlékszem egy kígyóra, amely a szegény Akát felfalta... Az emberek nagyon bölcsok és hatalmasak. Kisebkek ugyan mint az elefántok, de erősebbek. A fehér vadász csak egyszer lőtt és leterítette a hatalmas elefántot. Akkoriban a szorosban, a szavannában, hegyeink között, amikor még papa és szegény anyácskám élt... Bár csak olyan okosak lennének a csimpánzok, mint az emberek, akkor nem kellene mindennap az itatóhoz menni és táplálékot keresni. Ah! az emberek nagyon bölcsok. Kieszeltok valamit, amiben vizet hoznak és tartanak. Ezt úgy hívják : edény. Agyagból készítik. Ha visszatérhetnék enyéimhez, megtanítanám őket erre a könnyű dologra. Akkor a csimpánzférfiak az egész kis népesség számára sorjában hozhatnának vizet és nem kellene szegény majmoknak az itatónál elpusztulni. Mert ott les ránk leggyakrabban az ellenség ; a leopárdok, a kígyók, a krokodilok és a cibetmacskák.

Az embereknek nem kell naponta a dzsungelbe vagy a szavannába menniök. Ritkán hoznak maguknak élelmet, de olyankor sokat hoznak és a házaikban rakják el. Erre is meg akarom tanítani a csimpánzokat, ha visszakerülök. De vajjon haza fogok-e én még kerülni a dzsungel-fákon lévő telepünkre?...

Nem is gondolok rá, mert jól érzem magam So-Sónál. És Tónál is. Nagyon szeretem őt, mert pusztítja a leopárdokat és a kígyókat. Sokáig csókoltam ezért a kezét, miközben ő a fületem vakargatta. Nagyon szeretem őt.

A csodálkozás napja.

Valami történt, ami eleinte megijesztett. Most már tudom, hogy jó és kellemes volt. So-So ma egy vízzel teli tál elé ültetett. Egy fehér valamivel, ami illatos volt, mint a virág, az egész testemet bedörzsölte. Olyan fehér lettem a habtól, mint az ősz Bo-Bo. So-So ezt a valamit szappannak nevezi. Lemosta a habot, ledörzsölt, amíg egészen száraz lettem és kis sárga takaróba bugyolált. Nagyon jól felmelegedtem. Most tiszta volt a kezem, a lábam, a hasam és tiszta az arcom. Nagyon jól éreztem magam és vidáman kuncogtam. Most mindennap meg fogok mosdaní.

Először meglepett ez a dolog és meg is ijedtem tőle, de most már nagyon jól érzem magam. Amikor megszáradtam, visszaszaladtam a tálhoz, So-So azonban visszatartott és azt mondta :

— Elég, elég Kitty ; ezentúl reggel, délben és este fogsz mosakodni.

So-Sót egyre jobban értem. Ennek örülök. Azt hiszem, So-So és To is értik már a kiáltásaimat, nevetésemet és dűnnyögésemet. De hisz ez nem is nehéz. Ha örülök, kitátom a számat és kacagok : ah, ah, ah ! Ha valamin csodálkozom, akkor mély hangon szólok meg : oh, oh, oh ! Ha pedig idegent látok, vagy valami nyugtalanítót, akkor így morgok : uh, uh '

So-So és To bizonyosan megértik, amit nekik mondok. Teljesítik kívánságaimat. Ha félek, megnyugtattak. Éjszaka kis kosaram fölé hajolnak és betakarnak a sárga takarómmal. Ezt a takarót nagyon megszerettem. Jó meleg van alatta, mikor a hegyekre leereszkedik a hideg köd, vagy a szél fúj. Sohasem válok meg a holmimtól.

A hónom alatt hordom a naplóm, amely fakéregdarabokra van írva és a takarómat magam után húzom. Ha játszom, akkor úgy lóbálom, mint Ori-Ori a kis kalapját és kuncogok hozzá. Mindnyájan szeretnek ilyenkor és én velük nevetek. Ma To az egyik kéregdarabot a kezébe vette és sokáig nézegette. Összeráncolta homlokát. Nyilván gondolkozott. Végre visszaadta a naplót és mondott valamit So-Sónak. Mindketten nevetésben

törtek ki és megsímogatták fejemet. To most is mindig vigyáz arra, hogy a naplómat valahol ott ne felejtsem, vagy el ne veszítsem. Mindig ő maga teszi gondosan kosaramba a kéregdarabokat. Össze is kötözte őket, hogy szét ne szóródjanak. Ó, az emberek nagyon okosak és jók.

A találkozás napja.

Tegnap egy nagy telephez értünk. Nagy kunyhóban lakunk, amely sötét és hideg. So-So kiment velem a kertbe. Narancsfák, mangófák és banánok voltak benne. Nagyon szép kert. Egyszerre csak megpillantottam egy csimpánzt és örömben felkiáltottam. A csimpánz magas rúdon ült. Komor volt, magába mélyedt. Köhintettem és megszólítottam. Ő körülnézett és szomorú barna szemeivel rám nézett. Sokáig hallgatott, végre megszólalt :

— Nem tudok odamenni hozzád, mert meg vagyok láncolva. —
... Ezzel megcsörrentette láncait.

— Harapd őket szét és gyere hozzám — kiállítottam én.

— Nem bírom — felelte, miközben szomorúan rázta a fejét. — A láncaim vasból vannak, kemények, nehezek és minden mozdulatnál megcsörrennek. — Hallgattunk és So-So figyelmesen leste társalgásunkat.

— Jó dolgod van az embereknel? — kérdeztem én.

Előbb nem felelt. Kicsit gondolkozott, aztán halkán felsóhajtott :

— Az emberek jók hozzám. Etetnek, itatnak, csak nem tudják megérteni, hogy szabadság nélkül nem tudok és nem akarok élni... Nagyon szomorú vagyok.

— Hogy hívnak? — kérdeztem tovább.

— Aka — suttogta ő. — Így hívtak a szüleim.

— Én is ismertem egy Akát, — szóltam — egy kígyó falta fel a dzsungelben, a folyó partján.

— Az már boldog — tört fel egy sóhaj a csimpánz melléből. — Én is inkább meghalnék, minthogy ezt a láncot hordjam.

Sírva fakadt. So-So magához szorított és továbbvitt. Szegény, szegény Aka, milyen szép nagy csimpánz. Harcos lehetne, talán

népének vezére is, s e helyett szomorúan és elhagyottan egy rúdon ül. A távoli dzsungel felé néz és csörgeti vasbílincseit. Milyen jó So-So és To, hogy nekem meghagyták szabadságomat. Ezért nem is fogok megszökni tőlük.

A büszkeség napja.

Milyen boldog vagyok! Mikor ma reggel a kunyhóból kijöttem egy botot találtam és elkezdtem vele játszani. Ori-Orira gondoltam, amikor kétlábon járt, miközben a botra támaszkodott. So-So a kunyhó előtt ült. Nézte, hogyan játszom és vígan nevetett. Hirtelen észrevettem, hogy a kunyhó nádfalából laposfejű, csúnya, sárgaszemű kis kígyó bújt elő. So-So felé csúszott, aki nem vette észre. Rávetettem magam a kis szörnyetegre. Magam után húztam a takarómat és a bottal hadonáztam. Akkor értem utól a kígyót, amikor az éppen So-So lábaig jutott. Teljes erőmmel a hulló fejére sujtottam. Gomolyaggá tekerődött és farkával verte a földet. So-So odapillantott és egy sikoltással hátraugrott. To odasietett és agyonverte a kígyót.

— Mérges vipera, — kiáltotta — Kitty mentett meg!

So-So és To elkezdtek becézni és válogatott inyenccalatokkal kínálgattak.

Én torkoskodtam a cukorból, amit nagyon szeretek és igen büszkének éreztem magamat. Most értem Ngu-Ngut, aki boldogan dicsekedett, hogy segített az embereknek a halál elleni harcban. És én valami hasonlót cselekedtem! Ezért boldog és megelégedett vagyok. Az én drága jó So-Sómat, aki úgy nevet, mint a mosolygós ég, én mentettem meg!

Egészen új élmények napja.

Huszonhét napig utaztunk. Végre nagyobb telepre érkeztünk. Ott nagyon sok fehér ember volt. Egész csoportok. Azt hiszem, mindnyájan nagyon szeretik So-Sót és Tót, mert örömkialtásokkal üdvözölték őket. Délután So-So és To egy nagy szekrénybe szállot-

tak, melynek teteje volt. Én is ott ültem kosaramban So-So és To között. Hirtelen a szekrény elkezdett nyöszörögni, nyivákolni és ordítani. Kis idő múlva reszketni kezdett s azután gyorsan haladt előre. Fák, kunyhók, emberek rohantak el mellettünk. Csak úgy repültek, azután elmaradtak. Nem értem, hogy lehetséges az, hogy hirtelen kicsinyek lettek. Madarakat előztünk meg, amelyek minden irányban széjjelrepültek. Éles szél csapott az arcomba. Csodálatos. A fák levelei meg sem moccantak. Kissé féltem. So-So mellé húzódtam és mindjárt megnyugodtam. Kezdtem körülnézni. Előttünk egy néger ült, aki egy kereket forgatott. A szekrényünk ugrott, megreszketett és össze-vissza dobált bennünket. Hangosan és fenyegetően bögött. Rögtön láttam, hogy ez olyankor történik, ha emberek vagy állatok mutatkoznak az úton. Erre az ordításra mindenki kitér, vagy menekül. To vidáman szólt:

— A kis Kitty most ül először autón.

Ezt a szekrényt hát autónak hívják. Furcsa egy szó! Amikor megálltunk ebédelni, láttam, hogy az autónak négy vastag kereke van, vizet iszik és hangosan prüsszköl és folytonosan morog. Borzalmasabb az autó, mint a leopárd vagy a kígyó!

Búcsú a szárazföldről.

Sokáig utaztunk az autón. Végre egy településhez értünk, amit városnak neveznek. Víz mellett fekszik, hatalmas víz mellett, amelynek a tulsó partját nem lehet látni. Olyan kék ez, mint az ég: ez a tenger. A bácsika, Ori-Ori említette egyszer a tengert. Inni akartam a tengerből, de a víz sós és keserű volt. Kiköptem és elkezdtem sírni. So-So cukrot adott. Mindjárt megvigasztalódtam, ahogy a fehér, édes cukrot majszolni kezdtem. Ahogy a parton ültem, felém mászott egy nagy fekete pók; bele az arcomba. Le akartam rázni magamról. Beleharapott a szemhéjamba és elmene-kült. Felkiáltottam és újból elkezdtem sírni. To megnézte a szememet. Kimosta és megkente a szemhéjamat valami kenőccsel, So-So bekötözte az arcomat fehér kendővel. Aztán befektetett a kosaramba.

Egész éjszaka nem tudtam aludni. A szemem borzasztóan megdagadt és nagyon fájt. Úgy éreztem, hogy lángol az egész fejem. Rázott a hideg. Még a takaróm alatt sem bírtam felmelegedni. To valami savanyú orvosságot adott és cukrot. Mégegyszer kimosta a szememet és egy rettenetesen égető és maró oldattal újból bekente. Mégis csak akkor tudtam elaludni, amikor So-So nedves kendőt tett a szememre és újból bekötötte a fejemet. Most hát két napig megdagadt és eltorzult arccal mászkáltam. Siralmas volt rámnézni. Folyton nézegettem magam a mosdótálamban. Még írni sem tudtam . . . De most már jól vagyok. Elfelejtettem a mérges pókot és a fájdalmat. Milyen jók és bölcsek az emberek. Nagyon szeretem őket! Mind jobban megértem Ngu-Ngu és Ori-Ori szavait, akik jókat mondtak az emberekről. Csak a nagypapa, Bo-Bo nem állhatta őket. Biztosan azért, mert nem ismerte őket.

Hosszú és kínos napok.

A tengeren úszunk Azt a roppant nagy, vashélyből való skatulyát, amelyből háncs- és ág nélküli fák meredeznek a magasba : az emberek hajónak nevezik. Fehér kürtője van, amelyből fekete gőz áramlik ki. A kürtő közelében nagyon meleg van. Azt hiszem, a belsejében tűz ég. Csak azt nem értem, mire való a tűz, a gőz, és a kürtő. A hajó is bög és ordít, csak sokkal erősebben és áthatóbban, mint az autó. Nagyon sok ember lakik a hajón. Mi egy kerekablakú kunyhóban lakunk, az ablaka mindig zárva van. Egyszer kinyitottam, de rögtön sós víz tódult a kunyhónkba. A hajó himbálódzik, ráugrik a hegyekre, amelyek a tengert átszelik. Ezek a hullámok. A hátukon fehér tajték habzik. A hullámok a hajót hol magasra dobják, hol lenyomják a mélybe. Az emberek köröskörül fetrengenek és jajgatnak. A fejük fehér kendőbe van bugyolálva, savanyú citromot esznek — én nem szeretem a citromot — és hideg vizet isznak. Néhányan nevetséges fintorokat vágnak. Összegörbülnek és tátogatják a szájukat. Inkább tántorognak, mint járnak. Mint Ori-Ori, amikor a részeg kintornásemberről beszélt. Ez a kintornásember is biztosan mindig hajón

utazott . . . Mások megint az égre bámulnak és félnek elmozdulni a helyükről. Megértettem végre, hogy tengeribetegségben szenvednek. Már tudom, hogy ez gyógyíthatatlan. So-So is megkapta, milyen jó ő! Még betegen is gondoskodik rólam. Ő etet, ő ad innivalót és még az arcomat, kezemet és lábamat is megmossa. To ellenben, úgy látom, nem sokat törődik a tengerrel. Nekem van étvágyam. De csak keveset eszem, mert sokszor hevesen dobog a szívem és a fejem szédül. Ilyenkor négykézláb állok a padlón és torkomszakadtából kiabálok. Köröskörül mindenki nevet. To ellenben ilyenkor felvesz és betesz a kosaramba. Elalszom és azután már nem érzek semmit. A tenger tovább tajtékzik és sustorog. A szél dühöng és napról-napra hidegebb lesz. Folyton a sárga takarómba burkolódzom. Igaz is, elfelejtettem elmesélni, hogy milyen jó hasznát vettem a takarómnak. A hajón két nagy vörös kutya utazik velünk. Borzalmasan csunya állatok! Egész nap verekszenek egymással és minden csekélységért marakodnak. Engem ki nem állhatnak és ahogy meglátnak, morognak. Nem mernek közelembbe jönni, mert mindig So-Sóval és Tóval vagyok. Tegnap To egyedül hagyott. Az utálatos kutyák körülszimatoltak és kezdtek felém közelíteni. Én ezt nem vettem észre, mert a kosárban aludtam. A nap keltett fel. Meleg sugarakat ontott rám, már rég nem éreztem ilyen jóleső meleget. Nagyon örültem. Boldogan kuncogtam: Ah, ah, ah! és kiugrottam kosaramból. Mint rendesen, meglóbáltam takarómat.

Akkor vettem észre a reám leselkedő kutyákat. Nem is kellett kiabálnom, mert szűkülve menekültek. A sárga takaróm, amellyel a fejem felett hadonáztam, megijesztette őket. Ha, ha, ha, — az ostoba kutyák! Azóta kitérnek utamból és behúzzák a farkukat, ha meglátnak. Mindig megfélemlíttem őket, amikor takarómat magasra emelem és hangosan fütyülök, amire drága bácsikám tanított meg. A kutyák ilyenkor elmenekülnek, mintha kergetné őket valaki és a legtávolabbi sarokba bujnak. Hogy félelmet és tiszteletet ébresszünk másokban, ahhoz egyáltalán nem kell olyan óriásnak lenni, mint az elefánt, vagy a víziló. Csak egy sárga takaró kell hozzá, meg fütyülni kell tudni. Így gondoltam én.

Ma mondotta To, amikor a kutyákkal való összekapásomról mesélt :

— Hogy tiszteletre kényszerítsünk valakit, ahhoz nem erő kell, hanem okosság . . . Tehát okos vagyok. Ezt pompás szónak tartom. De én nemes is szeretnék lenni. Úgy amint a tiszteletre-méltó Ngu-Ngu a mókás Ori-Orit tanította. Úgy érzem, hogy akkor tökéletes volnék. Addig is eléggé okosnak gondolom magamat arra, hogy a világ összes kutyáit távol tartsam magamtól.

Az első nap az új országban.

Tegnap késő este hagytuk el a hajót . . . Nem látom már a kis kerek ablakot, amelyhez egyre odacsapódtak a zöld hullámok. Már nem himbálódzunk a hullámokon. A hajóról autóval mentünk... hova is? Nem tudom, hogy hívják. Talán ez is város, de borzasztóan nagy. Az út két oldalán hegyek húzódtak. Ezekben a hegyekben nagyon sok a barlang és mindegyikben világosság ég. Hosszú sorban póznák állottak. Rajtuk kis kék napok világítottak. A tengeren sötét volt, itt olyan világos van, mint nappal. Miért? Én csodálkozom ezen. Egy nagy, világos és szép kunyhóban aludtunk. Ez nagyon tetszett nekem.

A második nap a városban.

Most már biztosan tudom, hogy városban vagyunk. Egy szállodában lakunk. A kunyhót, amelyben aludtunk, az emberek szobának nevezik. Mind több és több szót tanulok meg. Napról-napra jobban értem az emberek nyelvét . . .

So-So és To elmentek és egyedül hagytak engem. Játsszom magamban és valami puhán hempergődzöm, amivel a padló be van borítva. Azután írtam és megtekintettem a szobát. Az egyik falon valami rendkívül érdekes dolgot találtam. Egy fehéres csillogó táblát ; olyan volt, mint egy tó felszíne. A szoba tükröződött benne, mint az ég a vízben. Amint feléje közeledtem egy kis csimpánzra lettem figyelmes. Hóna alatt egy csomag fakérget cipelt.

Naplót ír az is? A másik kezében sárga takaró volt, pont olyan mint az enyém. A majom felé siettem. Ekkor a homlokomat beütöttem a kemény hideg táblába. Összegörnyedtem a fájdalomtól. A kis majom ugyanezt cselekedte. Akárhogy fájt is, elnevettem magam ; a kis csimpánz ugyancsak nevetett.

— Gyere ide — szoltam.

De választ nem kaptam hívásomra. Megérintettem kezemmel a kis majmot. De csak a hideg kőkemény táblát éreztem megint. Ahá, — gondoltam magamban — minket valami átlátszó, víz-szerű dolog választ el egymástól. Erre elkezdtem a tábla mögött keresgélni. De ott nem volt senki. Hangosan kérdezősködtem. Senkisé nem válaszolt. Most visszamentem az előbbi helyemre, és a kis majmot megint ott láttam. A naplóm kiesett a kezemből. Ugyanez történt a kis csimpánzzal is. Akkor hirtelen eszembe jutott, hogy hogyan látom a tükörképemet naponta a mosdótálamban. Talán ez is valami tükörkép. Gyorsan meggyőződtem arról, hogy a csillogó táblán nincs semmiféle majom. Csak magamat láttam, amikor feléje közeledtem. Amint ezt megértettem, már nem mulattam rajta.

So-So épp akkor nyitott rám, amikor tükörképemet néztem. nevetett és így szólt :

— Kitty ne nézz a tükörbe, ahhoz te még nagyon kicsi vagy.

Ahá, tehát tükörnek hívják ezt a táblát. Ha, ha! So-So oda-ment és megigazította a haját. Azonnal megjelent egy második So-So. Minden ismétlődött, amit jóltevőm tett. Most már értem, mi az a tükör! Csak azt nem tudom, mire jó ez?

A harmadik nap.

A szobánkba sok ember jött. Nem ismertem őket. Férfiak voltak, azaz urak, ahogy So-So mondja és nők, azaz hölgyek. Mindnyájan nagyon szép ruhákba voltak öltözve. Engem csodálkozva néztek és minduntalan kitört belőlük a kacagás. Ez nem tetszett nekem és meg is ijesztett. So-Sóhoz símultam. Hirtelen az egyik hölgy megfogta a kezemet és magához akart húzni. Nekem

fájt a karom, mert a hölgy teljes erejéből húzott. Kiáltottam és visszarántottam a kezemet. Ezzel a gyors mozdulattal megkarmoltam a szép hölgy kezét.

— Utálatos majom — kiáltott fel kaján nevetéssel és megcibálta a fületem. So-So védelmébe vett, de engem nem lehet büntetlenül megbántani. Arcomat a gonosz hölgy felé fordítva, hangosan ráfordultam :

— Te gonosz vagy, nagyon gonosz! Fájdalmat okozol egy szegény kis elárvult majmocskának, aki téged nem akart bántani. Uh-uh-uh!

So-Sot kivéve, a többiek mind hangosan nevettek és ráméztek. Én elpirultam és dacosan egyre azt hajtogattam :

— Uh, uh, te nagyon gonosz vagy, nagyon gonosz!

So-So bevitt a másik szobába, megcirógatott és ezt mondta :

— Nyugodj meg, Kitty! Hisz csekélység az egész. Nagyobb baj is történt már a világon.

Én nem feleltem semmit, csak hangosan sírtam. Amikor To hazajött, megint megmutattak a vendégeknek. To arra kényszerített, hogy füttyöljek, két lábon járjak és bukfenceket vessek. Azután azt mondotta :

— Kitty, hozd ide a takaródat!

A kosaramhoz szaladtam, előhúztam a takarót és elhoztam. Mindnyájan csodálkoztak.

— Kitty, hol a kenyér?

Felmásztam a székre és megmutattam a kenyeret.

— Bámulatos — mondták elragadtatva a hölgyek és az urak.

— Kitty megért mindent és beszélget velünk. Mi is kezdjük már érteni az ő nyelvét, — magyarázta So-So.

— Csodálatos, — ismételte az egyik úr. — Igaz volna, hogy az ember a majomtól származik?

Hirtelen kitört belőlem a nevetés :

— Ha, ha, ha! . . . ez az úr igazán nevetséges. Hogy származhatnának a szép emberek tőlünk, csúnya majmoktól. Hisz az emberek akkor ölnek meg bennünket, amikor akarják. Én akaratlanul megkarmoltam a gonosz hölgy kezét és mennyi kiabálás és bosszan-

kodás volt már e miatt is . . . Nem, amit ez az úr mond, az lehetetlenség.

Egy másik úr mosolyogva megjegyezte :

— Talán a majmok származnak az emberektől?

— Ha, ha, ha, — megint elkezdtem kuncogni s csak nagynehezen tudtam magamba fojtani a nevetést. — Ha ez így volna, akkor nekünk annyi eszünk és annyi hatalmunk volna, mint az embereknek. Ezzel szemben teljesen védtelenek vagyunk és mindenki rosszul bánik velünk. Különben is, ha az emberekkel rokonok volnánk, biztosan mi is megölnénk más állatokat. Pedig ilyesmit nemcsak mi, csimpánzok nem teszünk, de még a hosszúorrúak sem. Nem is tudják : mi az, mást megtámadni, csak bátran védelmezik a gyengéket. Nem így cselekedett-e Rru is, népünk bátor vezére? Rru, az atyám . . . Ha, ha, ha, az emberek igazán nevetésgesek.

Megnyugodtam már és nem is haragudtam a gonosz hölgyre.

Az elmélkedés napja.

Pár nappal ezelőtt azt írtam, hogy az emberek nevetséges teremtmények. Úgy látom, tévedtem. Két esemény történt velem azóta. Ma reggel nyitva volt a szobánk ajtaja. Hirtelen ugatást hallottam. Fölkaptam a takarómat, amelytől sohasem válok meg és kíváncsian kikandikáltam az ajtórésen. Az ajtó előtt egy kis fehér kutyuska állott ; puha volt, mint a pehely, az orrocskája fekete, a szeme is fekete. A farkát csóválta és ugatott. Ledobta magát a földre, majd megint felugrott. Megértettem, hogy játszani akar velem. Tetettem magam, mintha menekülni akarnék és besurrantam a szobába. A kis kutya utánam. Elbujtam a sarokba, a szekrény mögé. A kis kutya megtalált és vékony hangocskáján megugatott. Én odaszaladtam hozzá, hogy megsímogassam. Erre végigszökösött a szobán és úgy tett, mintha félne. Nyöszörgött az örömtől és vidáman vakkantott. Végre mindketten elfáradtunk. A kutyus lefeküdt, kinyitotta kis pofáját, kidugta nyelvét és erősen lihegett. Csendesen melléje ültem, símogattam és a füle mögött

megvakartam. Tudom, hogy ez nagyon kellemes. To is így szokott engem becézni. Új barátom hunyorgatott, becsukta rózsás szájacskáját és halkán vinnyogott. Hirtelen kinyílt az ajtó és egy ismeretlen úr bekiáltott :

— Fifi, hol vagy? Gyere ide.

A kutyus panaszosan nyögött, behúzta a farkát és szomorúan, ijedten megindult a gazdája után. Én utánaszaladtam és a magam nyelvén mondtam neki :

— Fifi, Fifi! Maradj itt nálam. Játsszunk még!

Így jutottam egy hosszú szobába, amely tele volt ajtókkal. Ezt folyosónak hívják.

— Takarodj innen rögtön, te utálatos majom! — kiáltotta az ismeretlen úr és dobantott a lábával. Nem tudtam, hogy az emberek is a lábukkal dobantanak, ha dühösek, s így továbbmentem Fifivel.

— Megállj csak, te dög, — morogta az úr és elkiáltotta magát : — Medor, ide! — A szobából óriási fehérfoltos kutya szaladt ki. Rögtön mellettem termett.

— Medor, fogd meg! — ordította az ember. Reám mutatott az újjával.

Medor vicsorgatta fogait és morgott. Csakhogy én jól ismerem ám a kutyákat és tudom, hogy kell velük bánni. Takarómat meglobogtattam Medor orra előtt. Hozzá szakadatlanul élesen fütyültem. A gonosz úr reszketett dühében. De Medor azonnal behúzta a farkát és futásra vette a dolgot.

E közben azonban elvesztette az irányt, nekiugrott gazdájának és fellökte. A lárma megijesztette Fifit. Élénk vakkantások közben ő is elinalt és eltűnt szobájában. Nem vártam meg a bonyodalom végét, hanem hazamentem. Bebujtam a kosaramba és takarómba burkolódtam. Ahogy így feküdtem, torkomszakadtából elkezdtem az eseten nevetni. Nemsokára Medor panaszos ugatását, erős botütéseket és a gonosz úr dühös kiáltozásait hallottam. Igen, ez az ember gonosz és ostoba. Megzavarta Fifivel való játékomat : elszomorított mindkettőnket. Medornak azt parancsolta, hogy bánjon el velem. De mikor a kutyát megijesztettem s az fellökte

öt, megverte szegényt . . . Ez az úr gonosz és ember. Tudom már most, hogy az emberek lehetnek gonoszak is, de lehetnek jók is, mint So-So. To is jó hozzám és jók más emberek is.

Ma, amikor a kosaramból kiugrottam, a lábammal valami hegyes dologban fennakadtam. Nem bírtam magam kiszabadítani. A kosárral együtt felborultam. Megrémülve kiabálni kezdtem. A szobában nem volt senki. Sokáig kiabáltam segítségért. Végre egy fiatal asszony meghallotta segélykiáltásaimat. Ő naponta bejön a szobába, takarít és ételmet hoz. Szobaleánynak hívják. Kiszabadított, megfogta a kezemet, símogatott és folyton ezt hajtogatta : Szegény kicsikém!

Hálát éreztem iránta, mert jó volt hozzám. Megöleltem a nyakát és meg akartam csókolni. Ő ellenben elhúzta az arcát s védőleg maga elé tartotta a kezét. Mit jelentsen ez? Ez a fiatal asszony jó, és mégis . . . Nem tudom, mit mondjak erre. Valami megnevezhetetlen szomorúság fogott el . . . Az emberek jók vagy gonoszak. Melyik fajtából van több? Oh, bár mind jók volnának az emberek. Akkor mindenkinek jó dolga volna a földön. Jó dolguk volna az embereknek, a csimpánzoknak, a hosszúorrúaknak és az elefántoknak. Talán még a leopárdoknak és a kígyóknak is? Nem, ezt nem szeretném, mert ezeket gyűlölöm. Miért ölte meg Rrut a leopárd? Mi rosszat tett a kis Aka a kígyónak? És mégis felfalta. Ha mindenki aki a földön él, jó volna, milyen boldogság volna az élet!

Az a nap, amelyen olyan lettem, mint Ori-Ori.

Egész nap reszkettem, még a takaró alatt sem tudtam felmelegedni. So-So észrevette ezt és miután Tóval tanácskozott, elment a városba. Én nem szeretem, ha So-So kalapot tesz fel. Tudom, hogy olyankor elmegy hazulról. Ilyenkor nagyon vágyódom utána és gyakran sírok. So-So ez alkalommal gyorsan visszajött. Egy csomagot bontott fel.

— Gyere, Kitty, — szólt — felöltöztetek.

Nemsokára piros nadrág, meleg kabát volt rajtam, a lábamon pedig fekete harisnya. Rögtön jobban éreztem magam. A hideg

már nem bírt velem. Tükörbe néztem. Nagyon szép a ruhám. Ori-Ori jutott eszembe. Most nekem is azt kell tennem, amit ő tett. Kétlábra álltam és felegyenesedve járkáltam. Néha megtámaszkodtam kezeimmel. Bukfencet vetettem és magamtól megtanultam a saltomortale double-t, amire a bácsika olyan büszke volt. Azt is megpróbáltam, hogy a függönyökön úgy himbáljam magam, mint egy indán. To megfenyegetett az újjával. Ahá! — gondoltam magamban — ezt nem szabad. Hát akkor nem. Idősebb emberek jobban tudják, mit szabad és mit nem. Különböző hangnemekben hangosan fütyültem. Azután vettem To botját, és ahogy csak bírtam, elkezdtem fejem felett hadonászni vele. So-So és To nevettek huncutkodásaimon. Felmásztam egy székre és a bottal levettem To kalapját. Fejemre akartam tenni, hogy előkelően köszönhessek vele, mint az emberek. De a kalap a karomig csúszott. Csak nagy ügyyel-bajjal tudtam a nehéz kalapból kievickélni... Egy kicsit meg is ijedtem közben. Amikor megint megláttam magamat a tükörben, örömben elnevettem magam. Nagyon szép piros ruhám van. Boldog vagyok. Mikor aludni mentem, So-So levetkőztetett. Erre elkezdtem sírni... A ruha helyett hosszú fehér inget kaptam. Most már nem félek a hidegtől. Milyen kedves, milyen jó So-So!

A csodálkozás napja.

Mostanában mindig felöltözve járok. Valóságos kis Ori-Ori vagyok. Szeretnék olyan lenni, mint ő. Mindenkinnek örömet és vidámságot szerezni. A bajban megsegíteni és a veszélyből kimenteni mindenkit. Vajjon elérem-e ezt? Ma furcsa kalandom volt. Nagyon csodálkoztam rajta, mert nem tudtam megérteni...

So-So és To, miután megsímogattak, felöltöztek és elmentek. Egy kicsit sírtam, mindig nagyon szomorú vagyok, ha elmennek. Viszont valamit csak kell csinálni. Vettem a naplóm, és felmásztam a kanapéra és írtam. Egyszer csak a szembenlévő tükörben látom, hogy az ajtó lassan nyílik. Uh-uh! — morogtam halkan. Az ajtóhasadákon egy ismeretlen ember dugta be a fejét. Figyelmesen nézte a szobát és hallgatódzott. Én lapultam és figyeltem.

Ez az ember — gondoltam magamban — talán játszani akar velem, mint Fifi. Nesztelenül belopódzott a szobába. Lábújjhegyen ment előre a szekrény felé. Kinyitotta és ruhákat, apró csillogó tárgyakat kezdett kihajigálni. So-So hordja ezeket a dolgokat a keblén, a nyakán és az újjain. Feher és piros kövek fénylenek és szikráznak bennük. Most már bizonyosan tudtam, hogy az ismeretlen ember játszani akar velem. Különben nem rakta volna ki ezt a sok mindent a padlóra. Nekem rakta ki mind, hogy játszhassem ezekkel a csillogó csecsebecsékkal. So-So sohasem adja ezeket a kezembe. Ha értük nyúlok, rendesen ezt mondja :

— Nem lehet Kitty, ezek ékszerek, nagyon drága holmik! Könnyen eldobálhatnád őket.

Nagyon hálás voltam az ismeretlennek, hogy játszani akar velem. Elhatároztam, hogy örömet fogok neki szerezni és felvidítom. Láttam, hogy a tekintete komor és az arca sápadt. Azt gondoltam : szomorú. Tehát mulattatni fogom. Leugrottam a kanapéről, a fejemre tettem kis takarómat és To botját a kezembe vettem. Halkan beosontam a szobába, amelyben az ismeretlen tartózkodott. Olyan nesztelenül surrantam be, hogy nem hallott semmit. Azután hozzáléptem és teljes erőmből füttyülni kezdtem. Az ismeretlen nagyot kiáltott és az ajtó felé szaladt. Én utána, miközben a bottal lábait ütöttem és rikácsoltam, ahogy csak kifért a torkomon. Mulatságos egy játék. Az ismeretlen hátra sem nézett, kirohant a folyosóra és nekiment egy tálcával szembejövő embernek. Lárma és csörömpölés támadt, mire valami szétömlött a padlón. Kiáltások csattantak és lépések zaja hallatszott.

— Tolvaj, tolvaj! fogják meg! — kiáltották mindenfelől.

Mit jelent az, tolvaj? Egyáltalán nem értem . . .

A lárma és a zűrzavar megijesztett. Elbujtam az asztal alá. Nemsokára minden elcsendesült a házban. Visszamásztam a kanapéra és gondolkoztam azon, ami történt. Ha így gondolkozom vagy a régi időre emlékezem, mindig ide-oda himbálom magam. Néha nagyon sokáig himbálódzom így. Ilyenkor úgy érzem, mintha egy indán lógnék a föld felett és hintáznék. A magasból mindent elérhető közelségben látok. Emlékszem a dzsungelre, az ég felé törő

mahagónifákra, anyámra, a harcosainkra, akik éjszakánként vigyáztak ránk, atyámra és a jókedvű Ori-Orira.

Amikor So-So és To lépteit meghallottam, — már messziről megismerem mindkettőjük lépéseit — abbahagytam a himbálódzást és vártam. So-So és To egész sereg emberrel jött be. Voltak köztük néhányan, akiknek olyan fényes gombjaik voltak, mint a bácsikának. Mindnyájan egyszerre beszéltek, nézegették a nyitott szekrényt és a padlón szétszórt holmit. Az ismeretlenek között láttam azt az embert is, aki belopódzott a lakásunkba és játszani akart velem. Valamit kérdeztek tőle. Halk, félős hangon válaszolt, rám mutatott, majd a lábára.

— A majom kergette el a tolvajt. Derék majom! — kiáltottak az emberek. Mit jelent az már megint : tolvaj és derék? Végre eltávoztak az ismeretlenek a szobából. So-So felvett karjára és ezt mondta :

— Kitty a mi hűséges házőrzőnk!

Házőrző? Megint egy ismeretlen szó. Ki fogja nekem ezt mind megmagyarázni. To a padlón fekvő dolgok között megtalálta botját, amelyet az ajtóban elhagytam. Megmutatta So-Sónak és harsányan nevetett. Ha, ha, ha... kacagtam vele én is. Magam sem tudom, miféle öröm vett erőt rajtam ; egyetlen ugrással lepattantam So-So karjáról. A levegőben sikerült két bukfencet vetnem, egy saltomortale double-t. Ah, ah, ah... rikácsoltam büszkén. Éreztem, hogy egyre jobban hasonlítok Ori-Orira. Segítettem talán én is valakinek a szerencsétlenségben? Nemes voltam én is? Nagyon boldog vagyok, ha nem is tudom, miért. Ah, ah, ah!

Az a nap, amelyen igazán nemes voltam.

Ma rossz fát tettem a tűzre. Tudom, hogy rosszat cselekedtem. Fölmásztam a tükörelőtti asztalra. Meg akartam állapítani, vajjon kellemes-e az, amit So-So és To csinálnak, mielőtt hazulról elmennek. Kinyitottam hát egy szép átlátszó dobozt s valami port vettem ki belőle. Tudom, hogy So-So ezzel szokta arcát megérinteni. Én is ezt tettem. Egyszerre csak látom ám a tükörben, hogy az egész

arcom fehér. Most elhatároztam, hogy To-t is utánózni fogom. Elővettem egy kis üveget s elkezdtem a fejemet hideg, nagyon hideg vízzel öntözni. Pompás illatot éreztem. Egészen olyan volt, mint a dzsungelben nyíló vagy a szobában, a kanapéelőtti asztalon álló virágok illata. De a víz belecsurgott a szemembe s elviselhetetlenül marta és égette. Kiabáltam és gyorsan lecsúsztam az asztról, miközben ökleimmel az arcomat dörzsöltem. A szememet behúnytam s ez volt az oka, hogy a porral teli átlátszó dobozt levertem az asztról. Nagy csörrenéssel esett le és apró darabokra tört. Rossz fát tettem a tűzre, oh jaj, — milyen nagy bajt okoztam!

Nemsokára elmúlt a szemfájásom. Már csak egy kicsit égett. Megnéztem magamat a tükörben. A hajam nedves volt. A fehér port letöröltem az arcomról.

Rövid megfontolás után összeszedtem a széttört doboz darabjait és odatettem a kerevetre. Olyan képet vágtam, mint egy ártatlan gyermek. De a szívem nyugtalanul dobogott. Jódarabig tanácsatlan álltam, nem tudtam, mitévő legyek. Nemsokára hazajött So-So. Könnyezve szaladtam eléje és mindent elmeséltem neki. Sokáig beszéltem, sírtam és bocsánatot kértem. So-So azonban nem értett meg, — megsímogatott és ezt mondotta :

— Derék, jóviseletű kis Kitty.

Nem, én nem vagyok sem derék, sem jóviseletű, mert én rossz fát tettem a tűzre.

Este már a kosaramban feküdtem, amikor So-So hangját hallottam. Fölkaptam a fejem és láttam So-Sot. Keserű szemrehányásokat tett a szobalánynak és mutogatta a doboz darabjait, amit én törtem össze. A leány sírt és zokogó hangon mondott valamit. Mindent megértettem. So-So azt gondolja, hogy a szobaleány törte el a szép dobozt. Nem bírtam ezt a sírást. Kiugrottam a kosárból és So-Sóhoz szaladtam. Mégegyszer elkezdtem neki mesélni, hogy hogyan történt a dolog. Sírtam és morogtam. So-So nem értett meg. Fölmásztam az asztalra és megmutattam, hogyan játszódt le a szerencsétlenség. S bár a kezem reszketett, oda-mutattam a sarokba a doboz cserepeire, azután a mellemet verdestem, sírtam s halkán magam elé morogtam : Uh, uh, uh, uh! . . .

Végre megértette So-So az összefüggést. A szobaleány megnyugodva távozott. Én azonban az asztalon ülve, vártam, mi fog történni velem. So-So mondott valamit Tónak. Az figyelmesen hallgatta és fölemelte karját. Úgy vettem észre, hogy nagyon csodálkozik. Sokáig tanácskoztak. Reszkettem a hidegtől és a félelemtől. So-So levett az asztalról, befektetett a kosaramba és így szólt:

— Aludj, Kitty, te igazán nemes vagy! Nem titkoltad el bűnödöt és nem háritottad az ártatlan leányra. Jól van, csak ezen túl ne törj össze semmit!

Nemes vagyok, mint Ori-Ori! Micsoda boldogság! Örömömben nem tudtam elaludni. Úgy gondoltam, a tiszteletreméltó Ngu-Ngu is bizonyára megdicsérne és . . . köhögtem. Míg a tükör előtt, az asztalon meztelenül ültem, meghűltem. De oda se neki! Nemes vagyok! Ez a fő, ahogy a bácsika mondani szokta.

Egy nap, amelyen új játékot tanultam.

So-So és To mostanában sohasem mennek el hazulról. Én ennek nagyon örülök. Amennyire csak tőlem telik, igyekszem jótevőimet szórakoztatni. Megtanultam nagyon hangosan füttyülni. Ehhez négy újjamat a számba dugom, megfeszítem a nyelvemet és teljes erőmből elkezdek fújni. Ez nagyszerű füttyhangot ad . . . Csak Ori-Ori tudott ilyen szépen füttyülni, de engem nem tudott megtanítani a művészetére. Ezt én magam találtam ki. To ilyenkor csak néz engem és csak úgy rázza a nevetés. És ő is utánam csinálja. Füttyülünk és nevetünk mind a ketten. So-So befogja a füleit. De azért ő is nevet. Fejedelmien mulatunk. Nemsokára abba hagyjuk mulatságunkat.

So-So elkezd valami szerszámon játszani, amit hegedűnek hívnak. Ezt nagyon szeretem. Ha zenél, leülök a közelében és átölelem lábait. Egészen nyugodtan ülök, félek, hogy megzavarom, ha moccanok . . . Ilyenkor úgy rémlik, mintha ismerős régi hangokat hallanék. Vajjon a dzsungel zöld fakoronáinak susogása ez, vagy a szél énekel és muzsikál halkan az ágak és levelek között?

És most vihar tornyosul a távolban? Valaki szólít ; Ket, Ket, Ket ! Aztán édes nevetés csendül, mint a madarak csicsergése. Végül vágyakozó sírás csuklik fel . . .

Nagyon szeretem, ha So-So hegedül. Hol megkönnyebbül, hol elnehezedik a szívem. De ez jó . . . nagyon, nagyon jó . . . Amikor befejezte, átmentem To szobájába. Az asztalnál ült és írt. Erről jut eszembe, hogy pár nap óta semmitsem írtam. Nem is történt semmi különös. Egyszerűen nem volt anyagom az írásra. Hozzá meg is voltam hűlve. Folyton köhögtem. Ebben megint Ori-Orihoz hasonlítottam. A bácsika is köhögött, amikor az én keresésemre indult és éjszakai mentőkirándulásán átnedvesedtek a lábai.

Nekiültem megint a naplóírásnak. Rémülten láttam, hogy fakérgeimen már nincs hely. Mind teli voltak a csimpánzírás jeleivel. Mitévő legyek? Tanácstalanul néztem körül. To észrevette zavaromat, felállott és valami fehérret tett elém. Azután egy vékony zöld pálcikát.

— Írjál Kitty, — szólt — ezentúl mindig lesz ceruzád és papírod.

Sokáig nem tudtam hasznát venni egyiknek sem s ekkor To a ceruzát a kezembe adta és megtanított, hogyan kell papírra írni. Az emberek mindenféle hasznos dolgot tudnak !

To magához vette régi naplómát, papirosba csavarta és eltette. Nagyon hálás voltam ezért, mert a száraz kéreg már morzsolódni kezdett. Most To mellett írok. Itt állok kis széken és karmolom a ceruzámmal a papirost. Amikor elfáradok, körülszaladgálok a szobában. De ezt is gyorsan megúntam. Nem akarok a jótevőimnek terhére lenni. To egyfolytában ír, So-So karosszékekben ül és olvas. Nem zavarhatom őket a foglalkozásukban. Felugrottam hát a kerevetre és onnan a kerevet támlájára.

To szobájában, a kerevet felett valami furcsa és titokzatos tárgy lóg. Hosszúkás skatulya, kis ajtókkal. Az ajtókon az a valami fénylik, amiből az emberek az ablakokat csinálják. Üvegnek hívják ezt. Mindig hideg és olyan átlátszó, mint a víz. Mielőtt erre rájöttem, jó egypárszor bevertem az orromat és a homlokomat az ablak-

üvegbe. De ez most már nem esik meg velem. Hohó, most már okos vagyok és sok mindenfélét tudok.

Ha visszakerülnék a csimpánzaim közé, rengeteget tudnék nekik ezekről a csodákról mesélni. A város, az emberek házai és szobái tele vannak csodákkal. Halkan és vigyázva kinyitottam az üveges ajtót. Belül kerek fehér lap volt, fekete jelekkel és két kis fekete nyállal. Az egyik rövidebb, a másik hosszabb. Mi lehet ez? A fehér körlap alatt másik, kisebb körlap lóg és jobbra-balra mozog. Furcsa! Hallom, hogy a skatulyában néha-néha valami csenget. Némelykor röviden, egy, kettő, némelykor hosszán. Egyhangúan csendül, szabályosan : bum, bum, bum.

A csengetés előtt a skatulya belsejében valami lármásan csikorog, majd elhalkul és a végén nem hallatszik semmi. Akkor csak halk kattogást lehet hallani : tik-tak, tik-tak, tik-tak. Nagyon titokzatos valami ez a skatulya! Egészen alaposan meg kell ezt vizsgálni. Megérintettem az ide-oda mozgó kereket. Rögtön elkezdett valami morogni és csengetni. Ez olyan váratlanul történt, hogy elkezdtem reszketni és lecsúsztam a támláról. Hogy le ne essem, megfogódkodtam a skatulyában. Erre nagy robajjal leszakadt az egész a falról és leesett a kerevetre. Felordítottam, mert becsípte a lábamat. So-So felugrott a karosszékből és felém szaladt.

— Neveletlen vagy, Kitty, — szólt szemrehányóan. — Nekem mindig azt mondták, hogy a kis csimpánzok jólneveltek, pedig . . .

A szavába vágtam és elkezdtem neki magyarázni, hogy csak ki akartam kutatni a titokzatos skatulyát. So-So nem értett meg és folytatta :

— Te rossz vagy, nagyon rossz! Az órához hozzá sem szabad nyúlni. Látod!? A mutató és az inga letört. Most nem tudjuk majd, hány óra van!

Megfenyegetett az újjával. To dörmögött valamit és visszaakasztotta az órát a helyére. Én sírtam, mert szégyeltem magam és összelapított lábam fájt.

Csak ültem a sarokban és ide-oda himbáltam magam. Óra? Mutató? Inga? Hány óra? Rejtélyes dolgok. Ezt csak Ori-Ori tudná

nekem megmagyarázni. Az emberek sohasem értik, ha kérdek tőlük valamit . . . Miért van olyan rengeteg sok szavuk, nekünk, csimpánzoknak meg olyan kevés? Pedig mi is mindent ki tudunk fejezni. Csakhogy a mi szavaink rövidek és az emberek nem tudják egymástól megkülönböztetni . . . Kár! De soha többé nem nyúlok órához. Egyáltalán semmihez sem nyúlok többé.

A szerencsétlenség napja.

Már régen nem írtam. Jaj, milyen régen. Ama nap óta, amikor So-So-t azzal az óraesettel megszomorítottam. Az egész idő alatt nem volt sem ceruzám, sem papirosom. Nem is tudtam írni, mert nem tudtam, hogy mi lesz velem. Borzalmas napokat éltem át. Majd mindent sorjában elmesélek. Egy délután So-So banánnal és puha, leves körtével etetett. Új, melegebb ruhába öltöztetett, rámadta felsőkabátomat és a fejemet kendőbe csavarta. Miért ad rám ilyen meleg ruhát? Ezt azelőtt sohasem tette. Miután így felöltöztetett, betett kosaramba s miközben becsavart takarómba, ezt mondta :

— El kell válnunk, kedves Kitty! Öt napra.

Én elkezdtem kiabálni és sírni.

— Ne sírj, Kitty — mondotta So-So. — Egy nagyon kedves hölgyhöz küldelek. Jó dolgod lesz nála. Nemsokára visszajövünk és akkor megint itt leszel nálunk. Mi vidékre utazunk. Nem jöhetsz velünk, mert ott túlságosan hideg volna neked.

Megcsókoltam So-So kezét és belekapaszkodtam a szoknyájába. Nem akartam ahhoz a kedves hölgyhöz menni, féltem a So-Sótól való elválástól. Félelmemben és kétségbeesésemben hangoosan kiabáltam és keserves zokogásra fakadtam. Mindhiába. A cseléd megfogta kosaramat és felemelte. Kimentünk az utcára. A kiabálás, zivaj, lárma, csengetés, zakatolás elbódított. A város még borzalmasabb, mint a dzsungel . . .

A cseléd sokáig ment. A fák alatt, amelyekről piros és sárga levelek hullottak, pihenőt tartott. Letette a kosarat a padra és valami furcsa embert nézett. Rongyos ruhába volt öltözve és

piszkos, széleskarimájú kalap volt a fején. Valamit forgatott, ami egy fekete szekrényből állott ki. Ez a szekrény nyögött, csikorgott, recsegett és rekedt hangokat adott. Tetején kis emberalakok táncoltak és ficáinkoltak. Ori-Ori meséi jutottak eszembe a kintornásemberről, a kintornáról... Igen, igen. Ez volt az a kintornásember, aki egy-egy rosszul sikerült saltomortale miatt szegény bácsikát annyit kínozt. Útálatot éreztem a gonosz ember iránt. Barna, ráncos volt az arca, hosszú szürke szakálla, sötét szeme és nagy, vörös keze volt. A takaróm alá akartam bújni.

Ebben a pillanatban hátulról egy idegen kéz ragadott meg. Kibálni kezdtem, de nem hallottam a saját hangomat. Az ismeretlen erősen magához szorított és gyorsan elsietett. A fejemmel folytonosan döfködtem a szaladó ember csípőjét, egész testem reszelt, a fogaim vacogtak. Végre elengedtek. A félelemtől majdnem eszeveszetten néztem körül. Sötét kis szobában voltam, amelynek egy ablaka volt a mennyezeten. Rongyosruhájú, vöröshajú fiú tartott a karjában. Nevetve mesélte el az asztalnál ülő embereknek kalandját. Többen voltak ott. Sápadt, gonosz tekintetű, zilált hajú, csapzott szakállú arcok.

— Derék fiú vagy, Veréb! — kiáltotta az egyik és megveregette a fiú vállát.

— Egy kisasszonynak szinte az orra elől csentem el a majmot — nevetett Veréb. — Elbáméskodott egy kintornásemberen, akinek a kintornáján bábuk táncoltak.

— És te persze, zsupsz, egy pillanat és már meg is volt a majom — bömbölte nevetve az egyik szakállas ember.

— Így volt — válaszolta a fiú.

— Szép zsákmány — mondta egy harmadik, sovány, szeplős fickó.

— Ez csimpánz, a legértékesebb majomfaj! Jó pénzt kapunk érte.

— De akkor sietnünk kell, mert keresni fogják ezt a kis szörnyeteget... Rendőrség, hirdetések útján... Még nagy botrány lesz belőle — szólt közbe egy negyedik.

— Még ma elviszem az állatkereskedőhöz — jelentette ki



A kintornás ember.

az első. — Ismerek egyet, kanárimadarakkal, papagájokkal, aranyhalakkal, házinyulakkal és rókákkal kereskedik . . .

A vöröshajú fiú lábamnál fogva az asztalhoz kötözött és leült. Mindnyájan ettek, beszéltek és nevettek egyszerre.

— Add csak ide azt a majmot, Veréb. Nézzük csak meg — szólott a szeplős fickó.

A fiú feltett az asztalra. Könnyes volt a szemem és remegtem.

— Félsz? — nevetett a szeplős és orron fricskázott.

Fájdalmamban felkiáltottam, aztán eltüsszentettem magam. Bömbölve röhögtek. Pizkos kezeikkel csiklandozni kezdték az orromat. Ilyenkor mindig tüsszentettem és kiabáltam.

— Ti gonoszok vagytok — mondtam könnyezve. — Mivel bántott meg benneteket a szegény Kitty, hogy így kínozzátok.

Megtántorodtam és végül összerogytam.

— Elég volt a mulatságból, — szólott a szakállas ember — még megöliték a majmot, akkor aztán nincs, mit eladnunk.

— Mindjárt adok neki pálinkát, az majd életre kelti — morgott egy másik. — Vizet töltött egy pohárba és felém nyujtotta. Szomjas voltam és egy hajtásra megittam. Most mindnyájan elnémultak és engem figyeltek. Kisvártatva úgy éreztem, tűz fut végig a kezeimen és a lábaimon. Égett a torkom és a mellem. Hirtelen jókedvű lettem. A kezeimen kezdtem járni, bukfenceket vettem és szép saltomortalét akartam csinálni. De nem bírtam. Ide-oda hemperegtem és a hátamra estem. Aztán többé nem hallottam és nem láttam semmit.

További kalandok napja.

Felébredtem, mert éreztem, hogy rám süt a nap. Felnyitottam a szememet. A fejem nehéz volt és fájt . . . A szívem hangosan dobogott. Kezeim reszkettek. Csak nehezen tudtam megmozdítani a lábaimat. Végre körülnéztem. A hajam égnek meredt. A fogaim vacogtak. Ketreben feküdtem. Körülöttem madarak csiripelése és éneke hallatszott. Sárga, szürke, piros, kék és zöld madarak ültek kis kalickákban, ugráltak, magokat csipkedtek vagy vizet

ittak. Mások megint mozdulatlanul gubbaszkodtak egyhelyben, szomorúan és nehézkesen. Minduntalan behúnyták a szemüket és reszkettek. Éhes voltam. Akkor észrevettem, hogy a ketrec sarkában egy répa hever. So-So többízben kínált engem ezzel a gyökérrel. De én sohasem akartam ilyesmit enni. Jobban szerettem a körtét és a banánt. Most ellenben felfaltam a répát. Sőt még ízlett is. Azután vizet ittam...

Elnéztem a madarakat. Ide-oda röpködtek, csipogtak és folyton énekeltek. Egynéhányan kergetőztek és tépázták egymás tollát. Egyszerre csak egy madár, amely felborzolt tollal ült egy kis rúdon, panaszosan felkiáltott és leesett a kalicka fenekére. A hasával felfelé fordult, kis lábai sárga melléhez voltak szorítva; mozdulatlanul feküdt, nem kelt fel többé...

Kopasz öreg emberke lépett be. — Kopasz, mint Ori-Ori — gondoltam magamban.

Az aggastyán nézegette a kalickákat. Magot szórt a madaraknak és vizet töltött nekik. Amikor a fekvő madarat látta, kivette és egy nagy skatulyába dobta.

— Itt a finom falat, róka koma — mormogta.

Egy szép vörösszörű róka bozontos farkát csóválva felfalta a madarat. Nem néztem tovább. Az öreg ember hozzám jött.

— Hogy van, kisasszony? — kérdezte és gúnyosan hunyorított. Ebben a pillanatban különösen hasonlított Ori-Orihoz...

— Egy jónevelésű kisasszonynak, mégha csimpánz is, nem volna szabad olyan mélyen a pohár fenekére nézni — magyarázta az öreg kopasz. — A pálinka sohasem vezet jóra.

Fölemelte a ketrecemet és kirakta az ablakba. Az ablakon át kiláttam az utcára. Autók robogtak. Mindenféle irányba emberek siettek. Egy fiú megállt az ablak előtt és felkiáltott:

— Majom! Milyen szép! Csimpánz!

Kis vártatva egész csoport bávészknódó gyűlt köréje. Hallgattam, hogy mit mondanak az emberek rólam. Egyik csodálkozásból a másikba estem. Nem értem az embereket. Olyan okosak és mégis... Egyrésztük el volt ragadtatva tőlem, azt mondták, hogy szép vagyok és egészen olyan, mint egy ember. Mások undorral fordultak el és ezt suttozták:

— Utálatos, milyen csúnya egy majom.

Nem értem ezt. Magam is tudom, hogy nem vagyok sem szép, sem utálatos . . . De miért mondanak oly értelmes lények, mint az emberek, olyan dolgokat, amik nem igazak. Különös valami ez!

A sorsfordulat napja.

Néhány napig ültem a ketrecben. Nappal a kirakat ablakába állítottak. A kopasz öreg se jó, se rossz nem volt hozzám. Megtetetett és szakadatlanul fecsegett. Nemsokára belefáradtam abba, hogy őt hallgassam. Untatott. Szavainak nem volt semmiféle értelme. Répán, nyers burgonyán és salátán éltem. Ezek ugyan nem valami ínycsalatok, de szükségből eltengődik rajtuk az ember. Úgy vágyódom So-So után. Éjjelenként sírok. Úgy rémlík, mintha So-So szólítana : — Kitty, Kitty. — Ilyenkor felemelkedem és figyelek . . . Semmi . . . Csak a madarak csipogása és a kopasz boltos egyhangú morgása. Kétségbeesésem határtalan.

Ha legalább írni tudnék. De se fakérgem, sem egy darabka papirosom nincs. Azon igyekszem, hogy mindent jól megjegyezsek magamnak. Azt hiszem, idővel majd csak sikerülni fog élményeimet feljegyezni. Ezzel vígasztalódom. Egy szép napon egy magas, szomorú tekintetű hölgy jött be az üzletbe. Láttam, hogy kisírtak a szemei. Madarak után érdeklődött.

— Szeretnék egyet venni, amelyik felvidítaná kislánykámat — mondotta szomorú hangon. — Nagyon beteg szegényke!

— Volna itt egy papagájom, nagyságos asszonyom — válaszolt a boltos — nagyon okos madár . . . Tud beszélni és fütyülni.

Fütyülni? Nahát, azt én is tudok, gondoltam magamban. A számba dugtam az újjamat és fütyültem. A hölgy és a kopasz aggastyán megijedt és az ajtóhoz ugrottak. A sorsom új fordulatot vett. A hölgy elhatározta, hogy engem visz magával. Sokáig beszélt az öreggel, úgy láttam, mintha veszekedne vele. Végre néhány színes papirost adott neki. Az öreg meghajolt és folytonos fecsegés közben kivitt egy autóhoz. Elindultunk egy előttem ismeretlen irányba.

Napjaim a beteg lányka mellett.

Az új gazdám kislány. Valamivel nagyobb, mint én. Kék szeme van és aranyosan csillogó haja. Szegényke nagyon beteg és szomorú, meg sem tud mozdulni. Fekszik ágyacskájában és egész nap és egész éjjel sóhajtozik. A szomorú beteg kislány sír. Nagyon sajnálom őt.

— Hoztam neked egy kis majmot — mondotta a magas hölgy, a kislány mamája — egy kis csimpánzt; azt mondják, nagyon okos. Remélem, mulattatni és szórakoztatni fog, kislányom!

Már tudtam, mit kell csinálnom. A kis gyöngye Jeanne most folyton nevet. Egy pecig sem akar egyedül maradni, mindig engem kíván. Én nagyon jól viselkedem. Hozzá nem nyúlok a házban semmihez. Csak szórakoztatom mókáimmal Jeannet. Ezt azért teszem, mert tudom, hogy beteg. A szívem azért továbbra is tele van vágyakozással és szomorúsággal. Mindig So-Sóra és hangjára gondolok. Néha-néha fülembe cseng hegedűjének szívbemarkoló hangja. So-So, So-So, mennyire szeretlek és mennyire vágyódom utánad! A szívem sír utánad!

De ezt nem mutatom senkinek. Nem árulom el magam. Arcomat fintorgatom, bukfenceket vetek, füttyölök és a kezeimen járok. Azért vagyok itt, hogy a szegény beteg Jeanne boldog legyen. Így híven teljesítem kötelességemet. Így cselekedett atyám is, a hős Rru, a mi vezérünk.

Megint körtét és banánt kapok. Új gyümölcsökkel is megismerkedtem. Alma, barack és szőlő. Mind nagyon jóízű! Mégis a banán ízlik a legjobban. Bizonyára azért, mert a dzsungelben terem, az én dzsungelemben. Szeretem a narancsot is. Szívesen ennék papajadinnyét is. De azt itt sohasem látom. Miért? A dzsungelben és a szavannában annyi papajafa van. Persze az messze van, nagyon messze...

Végre megint van papirosom és ceruzám. Jeanne rajzolt valamit, a maga mulatságára. Elővettem én is egy nagy papírlapot és leírtam kalandjaimat. Mindazt amit a So-Sótól való elválásom szerencsétlen napja óta átéltem. Ha arra gondolok, hogy So-So

utolsó emléke rólam a lerángatott óra esete: kétségbe kell esnem. Itt is lóg egy óra. Halkan ketyeg:

— Tik-tak, tik-tak, tik-tak.

De másképpen üt. Gyorsan és vékony hangon, mint egy madár: Dik-dik, dik. Furcsa egy óra. Mintha mindig zavart volna és sietne. Mégis mindig ugyanazon a helyen marad. A falon, a kályha mellett. A kályha jó. Meleget ad a szegény kis Jeanne-nak és a szegény, szomorú kis csimpánznak: Kittynek... Szeretem a kályhát.

Az a nap, amelyen ismét világgá mentem.

Hosszú ideig voltam Jeanne-nál. Már nem nyögött és nem unatkozott. Az orvos azt mondta, hogy a kedves mókás majmocska meggyógyította Jeanne-t. Büszke vagyok rá és boldog vagyok. Nem nemes dolog-e egy beteg lánykát meggyógyítani? Vigasztalni és szórakoztatni, miközben a szívünk vérzik?...

Végre Jeanne elhagyta betegágyát. Anyjának örömkönnyek csillogtak a szemében. A kislánya hamarosan teljesen meggyógyult. Szeretném tudni, hogy Ori-Ori a servallal való harca után visszanyerte-e az egészségét?

Jeanne-nal az egész házban szaladgáltunk, fogócskát és bújócskát játszottunk. Egy pillanatra sem váltunk el egymástól. Én nagyon megszerettem kis gazdámat és szeretettel foglalkoztam vele. Ha a hideg ablakhoz ment, megfogtam a kezét és visszahúztam. Mindig felemeltem a meleg takarókat, amik a karjáról lecsúsztak. Jeanne mindig szívesen játszott velem, de nem becézett soha. Adott nekem jóízű cukorkákat, gyümölcsöket és piskótákat. De az én kis szívem másra vágyott. Mindig arról a pillanatról álmodtam, hogy Jeanne megfogja a kezemet, magához szorít és meg fogja símogatni fejemet. Nekem szükségem van a gyöngédségre. Hisz még gyerek vagyok. Apátlan-anyátlan kis árva s nincs már a drága jó So-So sem.

De Jeanne ezt nem értette meg. Tegnap, amikor megint olyan magányosnak és elhagyatottnak éreztem magam, átöleltem kis barátnőmet. Meg akartam csókolni az arcát. Jeanne felugrott a székről és elkezdett kiabálni:

— Te utálatos majom, el innen! Hogy mersz az arcomhoz nyúlni?

Megfogta a fületem és az arcomba vágott. Micsoda? Én örömet és egészséget hoztam Jeanne-nak. És ezért arcon vág és üti a kezeimet? — Oh, Jeanne nagyon, nagyon gonosz. Félelem fogott el. Belenéztem most oly gonosztekintetű kék szemébe. És arra gondoltam :

— Milyen lesz Jeanne majd, ha egyszer felnőtt? — Nem szeretnék akkor a kezei közé kerülni. Elmenekültem a kuckómba. Leültem és sokáig ide-oda himbáltam magam, miközben gondolkoztam. Illőnek találtam komolyan gondolkozni az utóbbi eseményeken. Nem éreztem Jeanne iránt már semmi vonzódást. Ezek után nem maradhattam nála. Csak azt a pillanatot vártam, amíg a cseléd az udvar felé vezető ajtót kinyitotta, amit minden este megtett. Hónom alá vettem a naplómat és a ceruzámat és észrevétlenül kisurrantam a házból. Elhatároztam, hogy soha többé nem térek vissza Jeanne-hoz. A vöröshajú Veréb és a kopasz állatkereskedő is kedvesebbek voltak, mint ő.

A szabadság napja.

Tegnap óta egyedül vagyok és szabad. Borzasztóan szomorú vagyok.

Mégis . . . így jobb. Legalább akkor lehetek szomorú, amikor akarok. Nem muszáj vidáman kacagnom, fütyörésznom, másokat szórakoztatnom és titokban sírnom. Ma sokat sírtam. Sokat gondoltam a dzsungelre, anyámra és So-Sóra. Az udvarban felmásztam a kerítésre. Mögötte magas fák voltak. Ráugrottam egy ágra és feltornásztam magam a koronájáig. A fán zöldhéjú diók csüngtek. A diók nem voltak valami jók, de ettem belőlük, mert éhes voltam. Amikor jóllaktam már, nyugodtabban néztem szét a világban. Nagy kertben voltam. Madarakat láttam. Már aludni tértek és csak ritkán és halkan csipogtak. A nap kihúnyt az égen. Lassan leszállt a szürkület. Nem úgy, mint a dzsungelben. Ott egyszerre száll le az éjszaka. Imádoztam dzsungelem! Két ág között kinyújtózkodtam ;

nem volt semmi gondom s aludtam is valamit. Reggel szemügyre vettem az egész kertet. Nem volt olyan nagy, mint a dzsungel. Aztán meg nem találtam se banánt, se papaját. Csak dió termett itt a fákon. Ettem és azután írni akartam. Hirtelen eszembe jutott hogy nem vagyok elég messze Jeanne-ék házától. Még megtalálnak itt. Elhatároztam, hogy messzebbre megyek ; átszaladtam a kerten és megint átmásztam egy kerítésen. Mögötte szántóföldek terültek el. Leugrottam a másik oldalon és elrejtőztem a fűben. Óvatosan haladtam előre, hallgatóztam és figyeltem. Dél tájt régi, félig már bedűlt kerítéshez értem. Átkukucsáltam a hasadékaik. Valami újat láttam. Nagy, vörös, ablakos, kerek szekrények álltak ott. Bömbölve, robogva száguldozott innen is, onnan is néhány szörnyeteg. Fehér és fekete füstfelhők löveltek belőlük a magasba. Félelem fogott el. De akkor valami nagyon csábító illat csapta meg orromat. Annál jobban csábított ez az illat, mert nagyon éhes voltam. Csodálatos almaillat lengedezett felém. Továbbmentem s újból elkezdtem szimatolni. Az illat az egyik kerek szekrényhez vezetett. Mind erősebb lett az almák illata. Szeretem az almát, ha érett és édes. Körüljártam a szekrényt, miközben óvatosan nézegettem mindenfelé. A szekrény erősen be volt zárva. Mitévő legyek? Hozzá kell férköznöm az almákhoz. Az éhség egyre jobban kínozott. Észrevettem, hogy a szekrény ablakai nincsenek gondosan lezárva. Most már aztán minden könnyen ment.

Gyorsan és ügyesen felmásztam a szekrény fekete tetejére. Onnan az ablakhoz. Bent a szekrényben sötét volt. Mégis megtudtam állapítani, hogy tele volt almával. Gondolkodás nélkül beugrottam. Pompásan ízlettek az almák! Nem tudtam megválni tőlük. Csak ettem, ettem. Nemsokára elálmosodtam. A szemeim lecsukódtak. Egy sötét sarokba bujtam, ahol egy kis szalmát találtam. És elaludtam. Nem tudom, mennyi ideig alhattam. Amikor felébredtem és magamhoz tértem, éreztem, hogy a szekrény gyorsan halad előre. Rázott, kopogott, zakatolt. A padlója alól hallatszott a zakatolás : — Ta-tata! Ta-tata! Ta-tata!

Utaztam. Hova? Az ismeretlen világba. Söhajtottam. Majdnem sírva fakadtam. De visszatartottam könnyeimet. Arra gon-

doltam, hogy újabb kalandomban ez úgy sem segítene. Akár sírok, akár nem, a szekrény mindenképpen magával fog vinni és tolakodó ta-tata ta-tata-ját amúgy is folytonosan ismételtetni fogja. Akkor inkább eszem ezt a kitűnő almát.

Fölséges élvezet! Édesek voltak, teli frissítő lével. Pompásan csillapították szomjamat. — Uh-uh-uh! — mi mozog ott az almarakás mögött? Elbújok, de nem veszem le a szememet a szembenlévő sarokról. Nemsokára borzas szőke hajat pillantottam meg. Egy pillanat múlva egy kis fiú ijedt arca tűnt fel.

Milyen jó, hogy van pajtásom. Talán még barátok is leszünk. — Ah-ah-ah — kiáltottam és egy almát dobtam feléje. A fiú rémülten felsikoltott és elbújt. Én előrenyújtott kezekkel mentem feléje. Egy almarakáson ült. Szemeiben rémület tükröződött.

— Bocsánatot kérek... Irgalom — suttogta és lehajtotta fejét.

Azt gondolta, hogy meg akarom ütni? Csodálkozva néztem rá. Ő is felemelte a fejét és rámnézett. Nagy kék szemében könnyek csillogtak s öröm villant.

— Majom — mondotta — egy kedves kis felöltöztetett majom.

Óvatosan a karjába vett és megcsókolta a fejemet. Én viszonoztam gyöngédségét. Milyen sokáig nélkülöztem ezt! Szívünk hangosan dobogott. Sírtunk mind a ketten. Elkezdtem mesélni új barátomnak a kalandjaimról. Ő nem értette, csak nevetett és símogatta a kezemet. Végre felkiáltott :

— Én tudom, kis majom, hogy mesélni akarsz nekem. De nem tudlak megérteni. Így hát inkább magamról fogok neked beszélni. Bizonyára te sem fogsz megérteni, de én azért mégis mesélek neked.

A térdére ültetett, betakarta a lábaimat a kabátja szárnyával és folytatta :

— Falvakon és mezővárosokon át vándorolunk Józseffel, az akrobatával. Régen híres ember volt. De most már öreg és beteg. S még hozzá mindig részeg... Gint és whiskyt iszik... Engem megtanított a művészetére. Én tartom az előadásokat, miközben József a nagydobot veri. És ha a nézők nem dobnak elég pénzt a kalapjába, akkor engem ver meg.

— O-o-o! — vágtam a szavába.

— Bizony, bizony — mondotta és csodálkozva nézett rám.

— Megver és ilyenkor azt mondja : Pali, te nem értesz hozzá, hogyan kell a nagyérdemű közönséget szórakoztatni és tovább ver.

Pali sóhajtott és kezeivel letörölte arcáról a könnyeket.

— József most beteg. Egy kis faluban fekszik és jajgat . . . Ő küldött engem a városba, hogy orvosságot hozzak. Pénzt nem adott rá. Azt mondta, hogy kolduljam össze. Az így összekoldult pénzért kellett az orvosságot megvennem. Úgy tettem, ahogy parancsolta. Az orvosságot megvettem. Most megyek vissza hozzá. A teherkocsiba szálltam be. Csak félek, hogy a kalauz megcsíp. Akkor megver és kidob.

Végighallgattam Palit, sírtam és közelebb simultam hozzá.

— Majmocskám — duruzsolta a fülembe — menjünk együtt Józsefhez, én majd megtanítlak téged mindenféle mutatványra és akkor sok pénzt fogunk keresni. Akkor József soha többé nem fog megverni engem.

— Ah! ah! ah! — kuncogtam vígan.

A csöndes sápadt fiút azonnal megszerettem. Nem akartam tőle megválni. Nyilván meg is értett. Megfogott és megcsókolta az arcomat. Egész nap utaztunk. Egymáshoz símulva ültünk és élveztük az almákat. Még a szekrény is, amelyet Pali vagónnak nevezett, vígabban zakatolt : «Ta-tata! Ta-tata!» Végre megszűnt a zakatolás. A fiú félretolta az ajtót és óvatosan kinézett.

— Most kell elillannunk, majmocskám. Megérkeztünk.

Megfogott a hónom alatt és egy ugrással lenn termett a földön.

Valaki kiabált és utánunk szaladt. De Pali úgy elillant, mint egy gyors antilop a szavannában. Én a fiú nyakába kapaszkodtam. Sokáig szaladtunk. Pali csak akkor állt meg, amikor a fák közé értünk.

— Az erdő mögött van a falu. Ott hagytam a beteg Józsefet. De előbb pihennünk kell egyet.

Így hát leültünk egy fa alá. A zsebemből egy almát vettem elő és odaadtam a fiúnak. Örült neki, mert futás közben felhevült és megszomjazott. Milyen boldogság, hogy van barátom! Most már

tudom, hogy nem vagyok olyan elhagyatott . . . Mi majd segíteni fogjuk egymást és mindenen osztozni fogunk. Úgy, mint ezen az almán.

Első fellépésem napja.

Megismertem Józsefet. Vörösképű, szürkehajú ember. Sántított és botra támaszkodva vonszolta magát. Talán ezzel a vastag bunkósbottal veri József a barátomat, Palit? Különben nem hiszem, hogy az öreg gonosz. Mindig szomorú és hallgatag. Járásközben mindig mozgatja az ajkait. Mintha folyton rázna valamit. Nagyon örült az orvosságnak, de még jobban az én megérkezésemnek.

Már másnap egészen jól tudott járni.

— Pali — mondotta — nincs pénzünk. Előadást kell tartanunk.

— Jó — mondotta az engedelmes fiúcska — majd mindjárt csengetek és megütöm a nagydobot.

Nagy kerek szerszámot szedett elő és egy rövid bottal, amely gombban végződött, ütögetni kezdte. József csengetett. So-So is csengetett a cselédnek. Az óra is csenget. Én ismerem a csengőket. De olyan nagyot, mint a Józsefé, még sohasem láttam. Mindenfelől tódultak az emberek. A falu közepén, a főtéren álltunk.

— Dugd el a majmot egy takaró alá és mutasd majd meg a közönségnek. Ez nagyszerű szám lesz — parancsolta József a fiúnak.

— A kis majom nagyon okos — vetette közbe Pali — gyorsan megtanítom majd a kezén járni és bukfenceket vetni ; akkor aztán búsás bevételeink lesznek.

— O-o-o, — tiltakoztam — hiszen tudok én a kezemen járni és bukfenceket vetni!

Nem értettek meg és egyáltalán nem örültek. Csak rám nevettek. Közben körülvettek az emberek. Én egy takaró alatt csücsültem. De egy lyukon át mindent láttam. József dobolt. Pali neki-szaladt és a levegőben bukfenceket vetett. Hangosan kiáltott : «Hopp!» És József ismételte : «Hopp!» A fiú a kezén járt és karikákon átugrott. Végre rámkerült a sor. Felemelték a takarót és megmutattak a közönségnek. József magyarázott :

— Ez csimpánz, a legokosabb afrikai majomfaj.

A nézők elkezdtek zajongani és nevetgélgni. A gyerekek felémnyujtották kezüket. Engem otthagytak a középén. — Most meg fogom mutatni, mit tudok — gondoltam magamban. Elkezdtem a kezemen járni és bukfenceket vetettem. József és Pali majd kövémeredtek a bámulattól. Felugrottam a dobra és onnan egy kettős salto-mortaléval átrepültem a levegőn. A tömeg ordított elragadtatásában. Tapsoltak. József és a fiú is tapsoltak és újjongva kiáltoztak. Mikor az általános lelkesedést láttam, számba dugtam az újjamat és egész erőmből fütyöntettem egyet. A közelben álldogáló kutyák vinnyogva menekültek. Egy szomszéd ház tetejéről egész csapat fehér madár repült fel ijedten a levegőbe. A nézők egészen odavoltak az élvezettől. József megcsókolta a kezemet, Palinak könnyek gyűltek a szemébe. József kalapjába csak úgy hullt a kisebb-nagyobb pénz. Egész halom pénzt szedett össze. Büszke és boldog voltam. Hohó, Ori-Oritól jó nevelést kaptam. Ki gondolta volna, hogy mókáinak valaha hasznát fogom venni. És mennyire hasznukat tudtam venni!

— Te nagy művész vagy — mondta nekem József az előadás után.

Én, művész? Mit jelent ez? Bizonyára valami jót, mert József elragadtatással és meghatottan mondta ki ezt a szót.

— Te vagy az én barátom, drága kicsi majmom — suttogta Pali felém. Ennek nagyon örültem. Csak kár, hogy mutatványaim közben a nadrágom elrepedt. Ez nagyon elszomorított.

Új benyomások napjai.

Mostanában keveset írok. Először is takarékoskodom a papírral, azután meg időm sincs hozzá. Folyton csak előadások, taps, nehéz munka . . . De sok pénzt is keresünk. József új ruhát vett magának. Én is kaptam új zöld nadrágot és fehér kalapot. Csak Pali jár, mint eddig, rongyos kabátban és elnyűtt nadrágban. Miért? Hiszen nélküle én nem dolgoznék Józseffel együtt. Pali új mutatványokra tanított. Tudok csengetni, trombitálni, dobolni,



Megmutattak a közönségnek.

és löni. Egy kis puskával lövök. Szeretném tudni, agyon lehet-e löni ezzel egy leopárdot? Csak találnék egyet, megpróbálnám...

Bekóboroltuk az összes szomszédos falvakat s még két kis várost. Józseffel és Palival már hosszú ideje együtt voltam. Sokkal régebben, mint Jeanne-nal, akire sohasem gondolok. Viszont Palit nagyon szeretem és József is kedvemre való. Még akkor is ha részeg. Most, hogy jobban megy a sora, ritkábban rúg be. Néha napján azért mégis csak becsíp. Ez mindig olyankor történik, amikor komor hangon magyarázza:

— Valami nehéz bánat van a lelkemen.

Mi az: a lélek? Olyan gyakran hallok ezt a szót és nem tudom az értelmét. Egyszer a fülem hallatára vitatkozott két paraszt. Az egyik azt mondotta:

— Higgyétek meg, hogy József majmának van lelke.

— Dehogyan, — ellenkezett a másik — a majom csak állat és az állatnak nincs lelke.

— Azt hiszed, csak az embernek van lelke? — folytatta az első. — Én azt állítom, hogy a majomnak is van.

— Ha a majomnak van lelke, akkor te is majom vagy, Róbert — csúfolódott a másik paraszt.

— Magad vagy majom — szitkozódott a másik.

Erre ököllet mentek egymásnak.

Milyen ostobák. Én magam sem tudom, hogy van-e lelkem vagy nincs és ők összevesznek rajta. Miért volt az a nagy paraszt megsértve, amikor a másik azt mondta neki, hogy «majom»? Olyan rossz dolog majomnak lenni? «A majom csak állat» mondta az egyik paraszt. Hát szégyen állatnak lenni? Mi csimpánzok állatoknak nevezzük mindazokat, akik támadnak és ölnek: a leopárdokat, kígyókat, servalokat, cibetmacskákat, oroszlánokat... A csimpánzok sohasem bántanak senkit és nem ölnek. Viszont a négerek megölnék bennünket. A fehér ember agyonlőtt egy elefántot. Hát az ember nem állat? Vagy talán nem helyesen gondolkozom? Nincs senkim, aki erre válaszolna. Kár. Tegnapelőtt József berúgott a whiskytől. Egész vörös lett és harsány hangon dalolt. A karikán is megpróbált átugrani. És veszett jókedve volt.

Mint nekem, amikor pálinkát itattak velem. Ez nagyon rossz és veszélyes. Egyszerre József elkomorodott. A szemei villogtak. Elkezdte Palit szidni és megfenyegette a botjával. Én odaugrottam és belekapaszkodtam József kezébe. Ő ellökött engem magától és ököllel támadt Palira. Pali a védelmébe vett engem, mire a részeg megverte. Mert engem megvédelmezett . . . Forró könnyeket sírtam. És ő is velem. József érthetetlen szavakat kiabált. Végre elaludt.

— Most legalább pár napig békében leszünk — sóhajtott Pali megkönnyebbülten és kékfoltos derekát dörzsölgette. Másnap József zavartan és szégyenkezve járkált. Nem tudott a szemünkbe nézni. Bement a városba és nagy csomaggal tért haza. Pali új ruhát kapott. Én öt banánt . . . frissek voltak és édesek, mint a cukor. József nem rossz ember, csak nagyon szerencsétlen. Talán ő is elvesztette papáját és mamáját? Szegény József!

A siker napjai.

Egy fiókban találtam egy darab papirost. Leültem és írni kezdtem. József észrevette ezt és figyelmesen nézegetett. Morgott magában valamit, majd elsántikált. Este valami különös dolgot tett az orromra. Pali rámnézett és felkiáltott :

— Milyen nevetséges! Szemüveges majom!

József papirost és ceruzát tolt felém. Rögtön elkezdtem írni. Társaim majd megszakadtak a nevetéstől.

— Holnap a városba megyünk — mondotta József.

Pali megtanított kis darab papirosokra írni. Ezeket borítékokba kellett raknom és a borítékot lezárnom. A harmadik kísérlet után ezt is megtanultam. Gyorsan megértettem, hogy miért volt ez fontos barátaimnak. A nagy városi házak udvarain tartottuk előadásainkat. Egyszer József nagyon vígan jött haza a városból. Már az ajtóból felénk kiáltott :

— Holnap fellépünk a cirkuszban . . .

A cirkusz nagy ház, fehér és zöld ponyvából. És ilyen cirkuszban fogunk mi fellépni. József fekete ruhában mellettem állott és

mindig megmondta, hogy miket kell csinálnom. Bukfenceket vetettem, a kezeimen jártam, átugrottam a karikán, füttyültem, fújtam a trombitát, lőttem, doboltam, hogy csak úgy harsogott. Nagyszerűen megcsináltam két szép saltomortale doublet is. Végre jött a legfontosabb szám. Asztal mellé ültem, feltettem az orromra a szemüveget és elkezdtem írni. Aztán borítékba tettem a kis papirost, odaszaladtam a nézőtér szélére és átnyújtottam a közönségnek azt, amit írtam. Közben megemeltem a kalapomat és füttyültem. A cirkusz visszhangzott a tetszés zajától, a kiabálástól és nevetéstől. Sok cukorkát, narancsot, körtét és almát kaptam. József magánkívül volt örömeiben. A cirkusz igazgatója is megdicsért és megsímogatott. Egy artistalány homlokon csókolt. Napokon át felléptünk a cirkuszban. Mindig rogyásig tele volt nézőkkel. Közöttük egyre So-Sót kerestem. Micsoda boldogság lett volna, ha eljön egyszer a cirkuszba . . .

— Tudod majmocskám, — mondotta nekem Pali — a plakátokon téged «második Móric»-nak hirdetnek. Ez nem megvetendő kitüntetés!

Nem értettem, mit jelent az a szó, hogy plakát és Móric-ról sem hallottam még soha semmit. De sejtettem, hogy mindkettő valami jót jelenthet.

Az a nap, amelyen megtudtam valamit Móricról.

József ma beteg. A cirkuszban Palival léptem fel. Új mutatvánnyal léptem fel. Levélírás közben pipára gyujtottam. Nem nagyon kellemes. A füst csípi a torkomat. A szemeimből könnyet facsar. De nyilván nagyon mulatságos. Itt ül egy majom, szemüveg van az orrán, ír és pipázik. A közönség ordított az elragadtatástól. A legkülönbözőbb ínyencségekkel halmoztak el. Amikor hazamentünk, egészen meg voltunk rakodva a legfinomabb cukorkákkal, kalácsokkal és gyümölcsökkel.

József az asztalnál ült, hallgatagon s mint rendesen, szomorúan. Együtt vacsoráztunk. Egyszerre csak rámnézett József és ezt mondta :

— Mi volna, ha autót vagy biciklit vennék. A majmunk gyorsan megtanulna autót vezetni vagy biciklizni. Mit szólsz hozzá, Pali?

— Hiszen olyan tanulékony, — válaszolta a fiú — két nap alatt ezt is megtanulná.

— Akkor fölérne Móriccal, — tette hozzá József.

— Józsi bácsi, mesélj valamit Móricról, — kérte Pali.

«O-o-o-o», morogtam magamban, nem is tudtam, hogy József is olyan nagybácsi, mint Ori-Ori.

Az öreg akrobata közben elkezdett mesélni.

— Móric a leghíresebb csimpánzmajom volt. Szinte már ember. Maga öltözködött és vetkőzött . . ., Pipázott . . ., biciklizett . . ., zongorázott . . .

— Írni is tudott? — kérdezte Pali.

— Nem, nem tudott — válaszolta József.

— Nos, — mondotta a fiú — a mi majmunk tud írni. Mindent meg tud tanulni.

Hálásan néztem Palira és egy cukorkát adtam neki. Nagyon jót, csillogó papirosba burkolt fekete cukorka volt. Úgy látom, hogy amit Móric tudott, azt én is megcsinálom. Maga öltözködött és vetkőzött . . . Hát ez olyan nagy csuda? Én is magam gombolom ki és be a ruhámat és magam kötöm meg az övemet. Pipázni? Hisz minden este pipázom a cirkuszban. Nem szívesen ugyan, de mégis megteszem. Biciklizni? Azt nem tudom, hogy micsoda, mert még sohasem láttam biciklit. Zongorázni? . . . Én viszont tudok trombitálni. És miért ne tudnék megtanulni zongorázni? Nekem az semmi.

— Móric — mesélte tovább József — sokáig a cirkuszban lépett fel. Az egész világon ismerték és megbecsülték. Gazdája sok pénzt keresett vele. Annyit, hogy két szép házat építtetett rajta. Csak tíz év múlva tűnt el Móric.

— Eltűnt? Hogyan? — kérdezte Pali.

— Hát az így történt — felelte József. — Móric egészséges volt, mint a makk és mindig jókedvű. Egyszer aztán búskomor lett. Sötétben járt-kelt, órákhosszat ült a sarokban és ide-oda himbálta

magát. Ráncolta a homlokát és kezeit a szívéhez szorította. Szóval vágyakozott valami után. Ki után, mi után? A gazdájával a legnagyobb egyetértésben élt. Egész fiatalon került hozzá. Nem vágyódhatott más ember után. Talán a szülőföldje után vágyakozott? Ez akkor történt, amikor teljesen felnőtt.

József elhallgatott, megtömte pipáját és folytatta :

— Móric a tengerparton, egy kikötővárosban lépett fel. Egy napon, közvetlenül az előadás előtt eltűnt. Gazdája sehosem találta. Csak pár nap múlva jelentkezett egy halász, aki látta Móricot. A halász a hálót foltozgatta és bárkájából látta, hogy egy nagy csimpánz áll a parton és zihálva lélezkzik. A majom a tengerre nézett és morgott valamit magában. Aztán hirtelen ledobta ruháit és cipőit, felemelte fejét, rövid ideig az égen lenyugvó napba nézett . . . Beugrott a tengerbe és elkezdett úszni. A halász még sokáig figyelte, hogy hogyan mozognak Móric karjai, amikor a hullámokat szeli. A csimpánz mind messzebbre és messzebbre úszott. Végül eltűnt a láthatáron, ahol a napsugarak világos ködben egymásba olvadnak.

— Vajjon elérte Móric a szülőföldjét? — suttogetta Pali.

— Azt hiszem, igen, — felelte József — ámbár senkisémet tudhatja . . .

Nem értettem meg ugyan mindent ; de azt hiszem, Móric csakugyan hazaérkezett. Ott a napsugaras ködországban viszontlátta a dzsungelt. Ha valaki valamit erősen akar, azt keresztül is tudja vinni. Rru meg akarta védeni népét a leopárd ellen és meg is védte. Ori-Ori meg akart engem találni a dzsungelben és meg is talált. To keresztülment a dzsungelen, a szavannán, a hegyeken és azután keresztülhajózott a tengeren . . . Móric is biztosan visszatért övéihez. Hirtelen megjelent szemeim előtt meggörnyedten és öregén nagymamácskám, I-So. Ő is a ködös napsugárban távozott el tőlünk. Elrepült egy nagy madár karmaiban. Elszomorodtam. A szívem fájdalmasan összeszorult. Hová úszott Móric? Senkisémet tudja. Így mondotta József . . . Mindnyájan hallgattunk. Én csöndesen sírdogáltam. Ezen az estén nem csábított se a narancs, se a cukor. Csak a tiszteletreméltó I-Sora gondoltam, aki eltávozott tőlünk és a híres Móricra.

Éjszaka róla álmodtam. Úszott, hatalmas karjaival a tajtékzó hullámokat szelte. Én, kicsi és gyöngye gyermek, a nyomában. A szívem oly hevesen dobogott, hogy felébredtem. Kimondhatatlan örömet éreztem. Azt sem tudtam, sírjak-e vagy nevessek és ezt kiáltsam : Ah, ah, ah!

Borzalmas nap.

Cirkuszi előadásainknak vége van. Ennek okából József tegnap megint lerészegedett. Elkezdett dühöngeni. Minden üres palackot szétzúzott. Földhözcsapta a poharakat. Fenyegetődzött botjával, kiabált és káromkodott. Én az ágy alá bújtam. Pali a kályha mögött egy sarokban kuporgott ijedten.

— Pali, — bömbölte József — hozz még whiskyt.

Pali felkelt és halkán mondta :

— Már sokat ittál, bácsika. Gondold meg, hogy öreg vagy és beteg.

József erre fölkapta botját, rárohant a gyerekre, a földre teperte, elkezdte ütni és a lábával tiporta. Nem bírtam tovább. Egy ugrással József mellén termettem. Az arcába vágtam, karmoltam és a haját téptem. Közben hangosan és fenyegetőn morogtam. Palit védelmeztem. Az öreg akrobata el is engedte és most már mindenáron engem akart megfogni. Tőlem telhetőleg menekültem tőle. De végre mégis elfogott. A kezemnél fogva a levegőbe emelt és botjával a hátamra vágott. Éreztem, ahogy hirtelen elgyengülnek lábaim. Erőtlenül összerogytam. Sokáig jajgattam. Akkor Pali felvett és velem együtt kiszaladt a házból. Sokáig sírtunk reménytelenül és keservesen. Az életünk borzalmas.

A betegség és a nyomor napjai.

Megint falvakban és városi házak udvarain csavargunk. De az emberek csak ritkán dobnak nekünk pénzt. Csak Pali lép fel. Én nem szerepelhetek, mert beteg vagyok. Bekötött lábakkal ülök. A lábaim fáznak és reszketnek. Alig van annyi erőm, hogy felálljak.

Azért csak egyhelyben ülök és ide-oda himbálom magamat. Semmire sem gondolok. Ritkán írok valamicskét piszkos papírrongyokra. A naplómat gondosan rejtegetem a zubbonyom alatt. Józsefre egyáltalán nem haragszom . . . Ő nagyon szerencsétlen. Megbánta a durvaságát. Kerüli tekintetemet. Kenyérrel és burgonyával táplálkozom. Csalfa és mulandó a siker és dicsőség. Ma felénk kacag, holnap meg hátat fordít nekünk. Egy nagy művésznő, egy második Móric és . . . rothadt nyers krumpli. Milyen különös! József most már sohasem beszél arról, hogy autót és biciklit vesz nekem. Miért? Talán mert mind sűrűbben rázza a fejét és rólam úgy beszél, hogy szegény nyomorék vagyok? Ha ezt a szót hallom, szívemet előnti a szomorúság és a fájdalom. Rettenetes szó!

Szomorú gondolatok napjai.

A Józseffel való verekedés óta sok idő telt el. Én már járok, bár lábaim bebicsaklanak és nagyon gyorsan elfáradok. Palival együtt lépek fel. Persze buk fenceket nem vetek és a saltomortaléra még álmomban sem gondolhatok. De a kezeimen tudok járni, trombitálok és dobolok. Azután leveleket írok és pipázom. Ennek a számnak a közönségnél mindig megvan a nagy és változatlan sikere. Most megint jobban élünk és sok pénzt keresünk. De azért többet is kell dolgoznunk. József állandóan beteg. Sokba kerülnek az orvosságai. Mind gyakrabban ül korcsmákban. Pali meg én e közben az udvarokat járjuk. Esténként a sarokban ülök és ide-oda himbálom magam. Sokszor éjfélig. Olyan szomorú vagyok. Most már nem is szeretnék So-Só-val találkozni. Nem tudnék neki semmi örömet szerezni. Egy szegény, beteg, gyenge, szomorú csimpánz nem tud sehol sem szórakoztatni. So-So jobban tenné, ha másik egészséges, víg Kittyt keresne magának. De mi lesz belőlem? Nem is gondolok már rá . . . Mostanában nem is írok; mit segítené rajtam?



József megint lerészegedett.

Új sikerek napjai.

Megint sikereim vannak. Másfajta sikerek ugyan, de azért . . . Pali meg én, udvarról udvarra járunk, mint régebben. Előadásokat tartunk. A lábaim még fájnak és minden lépésnél sajognak. Mégis sikereim vannak. Nem is értem, hogy hogyan. Előadás után gyakran hívnak gazdag emberek lakásaiba, akik ezekben a házakban laknak. Kicicomázott gyerekek, szép hölgyek és tiszteletreméltó urak ülnek ilyenkor körben a székeken. Pali és én egy szőnyegen mutatjuk be művészetünket. Ezért fizetnek nekünk. Én cukorkát és narancsot is kapok. Egyszer banánt adtak. Nagyon megörültem neki, de a felét odaadtam Palinak.

Meg kell állapítanom, hogy a gazdag gyerekek nem mind egyformák. Vannak köztük jók . . . símogatnak, becézgetnek és minden jóval etetnek, miközben vékony gyerekhangjukon ezt mondják : «Te szegény, kicsi majom!» Mások rosszak. Azon igyekeznek, hogy megcibálhassanak, megcsíphessenek vagy megfricskázhassanak. Ha valami csemegét akarnak adni, azzal ingerelnek, hogy úgy tesznek, mintha megint el akarnák venni tőlem. Ha tudnák, mennyire megszorítanak ilyenekkel! Miért gonoszak ezek a gyerekek? Hiszen a szüleik annyira szeretik őket és olyan gyengéden gondoskodnak róluk. Minden gyereknek boldognak kellene lennie és az egész világot szeretnie . . . Gonosz gyerekek a nyelvüket öltik rám és csúfolódnak velem: «Majom, undok, csúnya majom!» Nagyon kedvetlen vagyok ilyenkor. Akkor már jobban szeretem azokat a gyerekeket, akik sötét kis kamrákban laknak. Azok az előadásainkat kis ablakokból nézik. Az utca sarától bepiszkított kis ablakokon át, amik mindjárt a föld felett vannak. Szürke üvegen át bámulnak, miközben orrukat az üveghez nyomják. Sápadt kis gyerekek felénk nevet. Öröm csillog szomorú sötét szemükben. Ezek a szegény gyerekek a nyomor gyermekei.

Én mindig odamegyek azokhoz az ablakokhoz, amik a földből néznek ki. Ezeknek a sápadt, nyomortól megbélyegzett gyerekeknek olyan szépen és olyan hangosan trombitálok, dobolok, füttyölök, ahogy csak tudok. Ha most tudnék, olyan gyönyörű salto-

mortálét csinálnék nekik, amilyent még senkisémet látott. Úgy érzem, hogy ezek a szegény gyerekek ugyanezt érzik, amit én. A gazdag emberek pincéiből szaladnak felém. Símogatnak, megcsókolnak és gyengéd szavakat sutognak a fülembe. Néha cukorkát és kenyeret dugdosnak a zsebeimbe. Soha egyikük sem bántott meg. Ők szegények, akiket a sors bánt, nem bántanak egy szegény kis csimpánzt . . . Kedves, jó gyerekek . . . ott, a piszkos, a földből alig kilátszó kis ablakok mögött . . .

A válás napja.

József már nem tud az ágyból felkelni. Nyög és sír. Sajnálom ezt a szegény embert. Ma elküldötte Palit a városba. A fiú egészen kisírva jött vissza. Velejött egy ember, akinek csillogó gombjai voltak és az arcán nem volt semmi szőr. Nagy rakás pénzt tett József elé és ezt mondta :

— A gazdám megveszi a majmot. Tessék átadni.

Pali átölelt és sokáig sírt. Megértettem, hogy el kell hagynom Józsefet és kis barátomat. Mitévő legyek? Szerettem Palit, megvédtem, segítettem neki, ahol csak tudtam. Az élet megtanított rá, hogy minden elmúlik. A holnapi nap egészen más, mint a mai és a mai más, mint a tegnapi. Én is könnyezve csókoltam meg Palit. Nemsokára kocsin mentünk ; a fényesgombú és csupasz-képű ember mellett ültem. Hova fog vinni? Mindegy volt nekem. Kezeimmel magamhoz szorítottam a naplót, amelyet kabátom alá dugtam. A kocsni gyorsan haladt. Az út mindkét oldalán fák voltak. Közömbösen néztem őket. Idegenek voltak nekem. Hiszen nem nőttek az én dzsungelem fekete talajából. Ah, tudom, sohasem fogom már viszontlátni. Soha . . . Szörnyű és kegyetlen szó ez . . .

Új élet napjai.

Pár nap óta új barátaimnál tartózkodom. Ketten vannak, egy fiú és egy leány. Van papájuk és mamájuk is. Szép palotában laknak, erdő közepén. A palota előtt sok virág nyílik. A nap most

egész napon át süt. Sugarai melegnek, de mégsem olyanok, mint a dzsungel napjáé. Nem tudnék itt meztelenül járkálni. Mindnyájan jók hozzám, becézgetnek és kényeztetnek.

Multkor olyasvalamit hallottam, amin sokáig gondolkoztam. A papa azt mondta barátaimnak :

— Szeretnetek kell a kis majmotokat. Szegény, nem jól érzi magát idegen országban. Gonosz emberek elrabolták szüleit és szabadságát. Aki fogságban van, annak ritkán lakozik öröm a szívében.

Én mindig azt hittem, hogy fogság annyi, mint ketrec. Most már tudom, hogy fogság az, ha egy szegény kis majmot elszakítanak szüleitől és a dzsungeltől. Talán azért vagyok én olyan szomorú?

Persze itt napról-napra jobban érzem magam. Már gyorsan tudok járni, sőt egy keveset már szaladni is tudok. Pár nap múlva, azt hiszem, buk fenceket is tudok már vetni. Szeretném a barátaimnak jószágukért hálámat kimutatni . . . Ma felmáshoztam egy fára. Levelek helyett hegyes, szúrós tűk voltak rajta. A kezem odaragadt az ágakhoz. Miért van ez?

A fán eszembe jutott Ori-Ori, So-So, Pali és a szegény József. Még Verébre is gondoltam és a szeplős legényre, és a kis kopasz kereskedőre, aki szakadatlanul fecsegett. Olyan fiatal vagyok és már mennyi mindenem mentem keresztül . . . A fákon egy kis állatot láttam ugrálni. Vörösszínű, nagy, lompos farka van. Ahogy meglátott, megijedt és a fa odvába rejtőzött. Köröskörül a madarak csicseregnek és énekelnek. Az udvarban kutyák tanyáznak. Az egyiket Filunak, a másikat Neronak hívják. Az egyik fehér, a másik fekete. Nagy, igen barátságos állatok. Naponta meglátogatnak, megszorgolgatnak hideg orrukkal és barátságosan csóválják farkukat. Jók hozzám, mindnyájan nagyon jók. Kezdek helyrejönni . . .

Egy nap, amikor bíró voltam.

Már hosszabb ideje tartózkodom a palotában. Egészen egészségesnek érzem magam. A gyerekek harsányan nevetnek, ha buk-



Lajoska, Kitty és Filu.

fencet vetek vagy a kezemen járok. Filu és Nero a füttyszavamra gyorsan előbújnak. Vigan ugatnak és ugrálnak.

Ma olyan esemény történt, amely után bírónak neveztek el. Bíró? Jó vagy rossz dolog bírónak lenni? A fiú, Lajosnak hívják, keresztülszaladt a kerten és engem magával vitt. Én nagyon szívesen vagyok a kertben. Olyan jóízű piros bogyók teremnek ott. Lajos ananászepernek hívja őket. Egyszerre csak egy guggoló gyereket pillantok meg, aki epret szed. Lajos is meglátta. Letett engem a földre és a fiú felé sietett. Elkezdte verni. A megtámadott fiú nem védekezett, csak állt és sírt. Én nem szeretem nézni, ha emberek mást, embert vagy állatot bántalmaznak. Én tudom, hogy az fáj. Utána sokáig nem lehet járni. A láb elgyengül és reszketőssé válik. Még élénken emlékszem, amikor József megvert . . . Lajoshoz szaladtam és megfogtam a kezét. A másik kezemmel a síró fiú kabátjába kapaszkodtam és elvittem mind a kettőt a palotába. Lajos apja találkozott velünk.

— Mi történt? — kérdezte.

Lajoska hallgatott, a síró fiú pedig még jobban elkezdett sírni. Én lihegve meséltem el az esetet. Mondottam, hogy nem szabad senkit sem megverni, mert az fáj. De megint nem értettek meg. Végre Lajoska beszélt.

— Megvertem ezt a gyereket, mert epret lopott a kertünkben.

Lajoska apja szigorúan végignézett a fiún:

— Egy embert megverni szégyenletes dolog — mondotta kisvártatva.

— De hiszen lopott — dadogta a fiú.

— Akkor meg kellett volna magyaráznod, hogy a lopás szégyen és bűn. De megütni nem volt jogod.

— Sohasem fogok többé lopni — hebegte reszkető hangon a fiú, aki az epret lopta.

— Jól van! Most menj haza — mondotta Lajoska apja a bűnbánó gyereknek és hozzátette: — A majmunk, Lajoska, megérezte tettednek kegyetlenségét és csúnyaságát és azért mindkettőtöket idehozott, törvényszék elé. Láthatod, hogy a kis majmunk lett a bírád.

Lajoska a karjára vett és megcsókolta a fejemet. Hozzásimultam és nagyon boldog voltam . . . Mindenki meg volt velem elégedve. Egy saltomortálét csináltam. Már kezdtem visszanyerni korábbi ügyességemet. Azután fütyültem. Az udvarról Filu és Nero harsány ugatással feleltek.

A bosszú napja.

A kis tó partján ültünk. Lajoska, kis húga és én. Szívesen tartózkodtam ezen a helyen; úgy emlékeztet a dzsungelbeli első kirándulásomra. Csakhogy itt nincsenek vízilovak és elefántok. Azon buzgólkodtam, hogy a gyerekeknek ezekről az utazásaimról meséljek. Sajnos, hiába . . . A tavon komp van. Az egyik parttól a másikig kötelek vannak kifeszítve. A kötelek a fákhöz vannak erősítve és ezeken húzzák a kompot. Lajoska ráment a kompra és ellökte a parttól. Egyszerre csak a bokrok között megjelent az a fiú, akit pár nappal ezelőtt megvert. Elkezdte Lajuskát kövekkel dobálni. Az egyik kő homlokon találta kis barátomat. Lajoska elvesztette egyensúlyát és belebukott a tóba. Aztán felmerült a vízből és megint lebukott. Mégegyszer a felszínre került, de megint csak elmerült. A kezeivel és lábaival hadonászott. Kétségbeesetten küzdött az elmerülés ellen. Végül már nem merült fel. A kislány jajgatva szaladt a kastély felé. Meg kellett barátomat mentenem.

Ráugrottam a kötélre, amelyen a kompot húzzák és gyorsan haladtam a víz felett. Erősen kapaszkodtam, kézzel-lábbal. Végre elérkeztem Lajoskáig. Lábaimmal erősen belekapaszkodtam a kötélbe és lelógattam magam a vízre. Lenyújtottam karjaimat és bátorító hangon szóltam: «Uh, uh, uh!» Kis barátom nagy erőlködéssel megint feldolgozta magát és felnyújtotta a kezét. Én gyorsan elkaptam és teljes erőmből kezdtem felfelé húzni. Lajoska nagyon nehéz volt. Ezalatt Lajoska gyenge hangon kiabált és zihálva lélekzett. Nemsokára emberek jöttek a palotából. Kihúzták a fiút és engem is leszedtek a kötélről. Lajoska papája és mamája megcsókolta és magukhoz szorítottak. Meghatottan mondták:

— A mi kedves, drága majmunk megmentette fiunk életét.

Már rég nem éreztem magam oly boldognak, mint aznap este. Boldog és büszke voltam . . . Barátaim jóságát sikerült meghálálnom. Éreztem, hogy bennük igaz barátokra tettem szert. Sohasem fogják kis csimpánzukat elfelejteni. És ha az emberek fogságba is vittek, mégis szeretem őket. Bár nem minden ember volt olyan jó hozzám, mint So-So és Pali. De a kis Kitty mégsem gyűlöl senkit. Mindnyájukat szereti.

Újabb elválás napja.

Lajoska kis húga megbetegedett. A szülei elvitték a hegyek közé. Velük együtt elutaztak mindnyájan. Az egész kastély üres . . . Engem erre az időre a szomszédokhoz adtak. Azok nagy házban laknak, a városban. Van itt apa, anya, kisleány és kisleány. A gyerekeket már a kastélyból ismertem, sokszor játszottam velük. Nagyon kedves kis emberkék. Jónevelt és jó gyerekek. Mégis vágyódom Lajoska és a kis húga után. Türelmetlenül fogom visszatértüket várni. Az életem különben nyugodtan telik. Van egy új barátom, egy kis szürke kandúr. Eleinte a servalra emlékeztetett, aki a bácsikát, Ori-Orit megsebesítette. A serval nagy volt és vérengző, de a Cirmos kandúr kicsi és gyengéd. Az ölembe szokott feküdni és dorombol. Ha a farkát meghúzzom, felémvág mancsával. De sohasem karmol és sohasem mutatja karmait. Természetesen csak egészen gyöngén, tréfából szoktam a farkát meghúzni. Ha én nem hoznám kissé mozgásba, hát egész nap csak enne és aludna. Szörnyen lusta egy álomszuszék.

Cirmossal való összeveszésem napja.

Ma összevesztem Cirmossal. Nagyon megharagudtunk egymásra. Ahogy a házban sétáltam, benéztem a legszebb szobába. Ott sok szép virág van és egy fekete szekrény. Kis barátaim édesanyja esténként melléje ül, kinyitja és a rajtalévő kis fehér deszkákat ütögeti. Erre a szekrény elkezd zenélni. És még hozzá milyen szépen! Sokszor dörög, mint a mennydörgés, hatalmas hanggal,

majd énekel, mint ahogy Pali szokott énekelni az előadások alatt, majd pedig halkán harangozik, nagyon halkán. Nem kintorna ez, de nem is hegedű. A kintornának rekedt hangja van, a hegedűnek pedig dallamos és epedő. Legjobban a hegedűt szeretem, azt a hangszert, amelyen So-So játszik . . . Milyen különös ez a szekrény, az a sok kis fehér deszka. Végre megtudtam, hogy az emberek ezt zongorának nevezik. Ahá! Erre akart József engem megtanítani, mert Móric tudott ezen játszani. De hogyan tudna az ilyen kicsi majom, mint én, ilyen nagy szekrényen játszani? Móric nagyon nagy és erős lehetett. Másképp nem is lehetne elképzelni.

Cirmost abban a szobában láttam meg, amelyben a zongora volt. Tudtam, hogy sohasem engedik őt oda be. Tehát valahogy belopódzott. De mi célból? Nem vett engem észre, amint hátrahajtott fejjel ott ült. Zöld szeme szikrázott. Nézett valamire, miközben egész teste reszketett az izgalomtól. Nemsokára láttam, mire néz. Egy aranyos kalitkára meredt, amelyben egy kis madár ült. Ez nem vette észre Cirmost és nyugodtan énekelt. Hirtelen a függönyre ugrott a kandúr, felmászott rajta és így nézte a kalickát. A mancsával próbálta a kis madarat elérni. A szegény teremtés ide-oda röpdösött és kétségbeesetten csipogott. Cirmos nem törődött vele. Gonosz kandúr. Hát nem látja, hogy a kis madár fél tőle? Én is felugrottam a függönyre és elkezdtem Cirmos farkát ráncigálni. Az megfordult, reámfúj, sziszegett, zöld szemei villámlottak és vicsorgatta éles fogait. De ez nem segített rajta. Ráütöttem egyet és élesen füttyültem. A kandúr elmenekült. Behúnyta a szemeit és lelógatta a farkát. Aznap már nem jött hozzám. Került . . .

Bizonyára félt a szemem közé nézni és szégyelte magát a madár megtámadása miatt. Cirmos mindenesetre hasonlít kissé a servalhoz. Tud lesből támadni. Az ilyet pedig én nem tűröm. Nem akarom vele az érintkezést ezek után fenntartani. Keressen magának más barátot. Például azt a gonosz és harapós kutyát az udvarban. Nagyon csúnya jellemű, durva, mindig kötekedő és rosszul nevelt állat. Láncos-kutyának hívják. De ha gonosz és útálatos is, én mégis nagyon sajnálom. Azért, mert nehéz láncokat kell

cipelnie. Úgy, mint ahogy az a derék Aka cipelte őket, akivel utazásomon találkoztam. Az a szegény kutya az udvarban szintén fogásban van. Talán ő is arra gondol, hogy jobb volna nem élni, mint folyton a láncok csörgését hallgatni. Szeretném megszimogatni, de mindig a fogait csattogtatja és fenyegetően ugat. Sajnálom, de egyúttal félek is tőle. Cirmos is fél tőle. Ha látja, meggörbíti hátát, felmereszti a farkát és fúj . . . Ha ezt látom, nem állom meg nevetés nélkül.

Veszedelmes kalandok napja.

Kis barátaim ma szokatlanul víg játékot rendeztek. A szüleik nem voltak otthon. A fiú azt indítványozta a leánynak :

— Játsszunk indiánust.

— Helyes — mondta az azonnal.

Jelmezbe öltöztek. A fejükre tollat tűztek és mindenféle rongyba burkolták magukat. Íjjal felfegyverezve, a padlón kúsztak, a kerevet és a karosszék mögé bujtak. Én egy széken ültem és kíváncsian néztem játékukat. A gyerekek lőttek az íjjal.

— Egy hatalmas bölényt terítettem le — kiáltotta a fiú.

— Én pedig egy pumát — mondotta a leány. Nem láttam ugyan ebből semmit, mert a lövések a székeket és a falat érték. A játék már jó sokáig tartott, amikor a fiú indítványozta :

— Járjuk el a bátor Comanchák haditáncát!

— Hogy kell azt táncolni? — kérdezte a leány.

— Tüzet gyujtunk és átugrálunk a lángokon.

— Jaj, az nagyon jó lesz — örvendezett a leány és tapsolt hozzá.

A fiú egy üveget hozott valami folyadékkal és sok-sok papirost. A papirosra ráöntötte az üveg egész tartalmát. Kis idő múlva gyufa villant a kezében. Erre nagy dörgés hallatszott, úgyhogy az ablakok is beleremegtek. Láng csapott fel, mely hamar elhatalmasodott az egész szobán. Már az asztalterítő és a székek is égtek. A lángok mindenfelé elterjedtek. A gyerekek kiabáltak és tanácsatosan szaladgáltak a szobában. Sehogysem tudtak menekülni a szobából és elbújni valahol. Közöttük és az ajtó között dühöngött a tűz. A levegő forró lett. Forróbb, mint a dzsungelben déli nap-

ban. Itt az ideje, hogy menekülésre gondoljak. De mi történik a gyerekekkel? Elsősorban őket kell megmentenem. A székről a zongorára ugrottam. Megragadtam hajánál a kislányt és magamhoz húztam. Sápadtan és reszketve utánam mászott. A fiú követte példáját. A tűz egy pillanattal később már odáig terjedt, a hol a gyerekek álltak. Ez nagyon csúnya játék ezzel a folyadékkal, amely ilyen gyorsan ég. A zongora végéig szaladtam, ott nagy lendületet vettem és elugrottam. Mint egy madár, úgy repültem át a lángtengeren. Közben fájdalmat éreztem a mellemen és a kezeimen. Kiabálva rontottam be a cselédszobába, megragadtam a cselédet ruhájánál és magammal húztam. Ahogy a tüzet meglátta, segítségért kiáltott. Az emberek összeszaladtak... Takarókat, párnákat és szőnyeget hoztak. Ezeket a tűzre dobták és rövidesen el is oltották. Megint megmentettem a barátaimat. Azért tettem ezt, mert szerettem őket. Most azonban már nem szeretem őket. Minden szeretetem egy pillanat alatt elmúlt. A szülők hazatérése után mindnyájan az elpusztult szobában gyűltek össze.

— Hogyan történt az egész? — kérdezte az apa.

A gyerekek hallgattak. A cseléd elmesélte, hogy a majom hozzájött, belekapaszkodott és magával ráncigálta, hogy segítséget hozzon.

— A majom? — ismételte az apa. — Akkor bizonyára ő törte el a benzines üveget és ő gyújtott tüzet.

— Igen, ő tette — bizonyítgatta nagysietve a fiú.

Oh, te hálátlan, rossz gyerek! Hazudtál és bűnödöt rám akard hárítani, réám, az ártatlan majomra, aki megmentette az életedet! Nem félttem a büntetéstől, hisz tudtam, hogy nem tettem semmi rosszat. Ezért pörköldött meg a szőr a mellemen és ezért égett össze a kezem? . . . De megmaradt az a büszke tudatom, hogy a veszély pillanatában megvédelmeztem a gyengébbeket, megvédelmeztem, én, Kitty, Ket, a csimpánznemzetség vezérének, a hősiek Rrunak leánya. Megtettem kötelességemet, megmentettem barátaimat, és ha el is árultak, mégsem mondhatok mást, mint hogy szívem parancsának engedelmeskedtem.

— Láncra kell verni — kiáltotta az apa hűtlen barátaim felé.

De minthogy lánc nem volt a háznál, az előszobában egy zsinórral kötözték meg. Éjszaka szétharaptam a zsinórt és az ablakon át kiugrottam a kertbe. Menekültem . . . E sorokat az erdőben írom. Ha éhes vagyok is, nem érzem magam boldogtalan-nak. Eszembe jut, hogy az agg Ngu-Ngu és Bo-Bo nagypapa nemesnek nevezték Ori-Orit, amikor bennünket a servallal szemben megvédett. Tudom, hogy én is nemesen viselkedtem. És ez a legfontosabb. Fontosabb, mint a legjobbízú banán és cukorka, mint a legpuhább ágy és a legszebb kastély. Éhes vagyok és meghültem, de nemes voltam. És a nemes lelkület a legfontosabb.

Az egyedüllét napjai.

Már rég nem írtam. Nincs se papirom, se ceruzám. Hat napja koplalok. Elrejtöztem az erdőben. Végre elhatároztam, hogy bemegyek a faluba. A fák közül láttam meg a falut. Füstfellegek emelkedtek belőle. Útnak indultam. Csak lassan haladtam előre. Az éhség felemésztette minden erőmet. Egyszerre csak két embert láttam. Csodálkozva néztek rám. Felém jöttek. Én kezet adtam nekik. Nevetve üdvözöltek.

— Ez biztosan az a sokat keresett csimpánz, amelyről az újságban olvastunk — mondotta az ismeretlen.

— Mindjárt megállapítjuk, — felelte a másik és rámszólt : — Kitty. — O-o-o-o, kacagtam meglepve, hogy nevemen szólítanak.

— Úgy van, ez az — mondták mindketten.

Felvettek és magukkal vittek a faluba. Megetettek és párnára fektettek. Sokáig és mélyen aludtam. A dzsungelről álmodtam, a tóról, a vízilovakról és Ori-Oriról, aki egy barna majmot üldözött. Vidám nevetéssel ébredtem fel. Megint kaptam enni és inni. Aztán az egyik ismeretlen kézen fogott és elhagytuk a házat. Vasúti kocsiba szálltunk. Hosszú ideig utaztunk. A kerekek ütemesen zaka-toltak : Ta-tata, Ta-tata . . . Megint tovább sodor az élet Hova? Merre? Úgy, mint ahogy nagymamácskámat, I-Sót a nagy fekete madár elvitte. Ismeretlen messzeségekbe. Oda, ahol a távoli ködök egymásba olvadnak. Nem tudtam, hogy a rám váró ködös messziség napsugaras, vagy komor-e, mint a téli párák a szavanna felett!

HARMADIK FEJEZET.

KITTY VISSZATÉRÉSE.

Boldog napok.

Ha írok, hullnak a könnyeim. Örömkönnyek. So-Sóhoz vittek. So-So és To sokáig kerestettek. Végre visszaadtak imádott jötevőimnek. Kiabáltam örömömben, megcsókoltam őket, sírtam, a kezüket nyaltam és lábaikhoz borultam. Ha hirtelen Bo-Bót, Ori-Orit és az egész dzsungelt viszontláttam volna, nem lehetett volna nagyobb az örömöm. Végigszaladtam az egész házon. Minden a helyén volt. A szekrény ott állt, ahonnan a tolvajt elijesztettem. Az asztal, amelyen To szokott írni, mint régen, az ablak előtt áll. Kerevet, karosszék, székek, asztalkák a régi helyükön voltak. A falon a tükör csillogott. A kerevet fölött ott függött az óra. Úgy zakatolt, ketyegett és ütött, mint azelőtt. Ne félj, nem fogok hozzád nyúlni. Lógj csak nyugodtan és mondd csak tovább, hogy tik-tak, tik-tak. A sarokban megtaláltam a kosaramat...

Bele akartam feküdni, de nem tudtam. Odaszaladtam a tükörhöz és megnéztem magam. Időközben mennyire megnőttem! Már olyan nagy vagyok, mint Aka, akit a pettyes kígyó a kis folyónál felfalt! Észrevettem, hogy tekintetem nagyon szomorú és álmodozó. A homlokomon ráncokat fedeztem fel. Bizonyára azért, mert sokat sírtam. Talán a komoly és örömtelen gondolatok is otthagyták nyomukat rajtam. Úgy tiportak rajtam keresztül, mint az elefántok a dzsungelen, a szavannán át.

De nem akarok többé a sok szomorúságra és szenvedésre gondolni. Boldog vagyok megint. Szeretnék jókedvű lenni és mindig

mosolygást szeretnék látni So-So és To arcán. Örültek a visszatérésének, könny csillogott szemükben, magukhoz szorítottak és gyengéden mondogatták:

— A mi Kittynek, a mi szegény kis majmocskánk.

Sohasem fogom ezt nekik elfelejteni. Nem is mennek el hazulról. Ma hallottam, amikor So-So valakinek ezt mondotta:

— Bocsássa meg, hogy tegnap nem jöttem. Kittynek visszatért. Neki kell szentelnünk magunkat. Olyan kedves, drága jószág! Milyen jól érzem magam jótevőimnél!

A meghatott emlékezés napjai.

Ma To átnézte naplómát. Minden darab kérget figyelmesen megnézett. Amikor látta, hogy figyelem, mindent összerakott egy csomóba, papirosba göngyölte és egy zsinórral átkötötte. Akkor megértően rámnézett és ezt kérdezte:

— Kitty, eltehetem ezt?

— Ah, ah, ah! — feleltem örömmel. Annyi bajom volt mindig a naplóm hordozásával és megőrzésével. Most már nyugodt lehetek sorsa felől. To fiókjából egy másik köteg kérget vett elő. Az új naplómát odatette a régi mellé!

Amazt még a ketrecben kezdtem írni, a dzsungelhez közel, az emberek tanyáján. Szenvedéseim társa a kis majmocska volt akkor mellettem. Mennyi ideje már ennek? Vajjon most mit csinál? Megnőtt? Talán olyan utálatos, nagy hosszúorrú lett belőle? ... Ah, ezek a kéregdarabok a szülőföldemről valók. Azokról a fákról, amelyek a dzsungelben nőttek. Azokról, amelyeknek koronái az ég, a nap felé törnek. Ágaikon zafírkék rigók ülnek, szín pompás madarak, alig nagyobbak a lepkénél. A fatölkök hasadéakai és az ágak között nagy szőrös pókok lesnek zsákmányra. Piros és zöld gyíkok surrannak ide-oda. A sűrűből a csimpánzok tompa kunco-gása, a barna és fekete majmok rikácsolása hallatszik. Ó, dzsungel! Csak még egyszer hallhatnám hangjaidat. Csak még egyszer szívhatnám teli tüdővel a szelid lehelletét. Csak láthatnám hatalmas baobab fáidat, egymásbanőtt kusza ágaikat! Csak még egyszer

átugorhatnék a hajlékony liánokra; járhatnék a sűrű felett, a fák koronái között, ugrálhatnék sudár és büszke pálmafákra. Mintha most is látnám napfényben csillogó kemény és legyezős leveleiket. De ez csak álom, álom...

Emlékeimbe merülve sokáig gondoltam a dzsungelre, a hegyekre, a távoli drága csimpánzokra. Mert egy dzsungel-fának kérge volt előttem? Vagy miért?!...

Úgy van, ez az: So-So hegedült olyan édesen, olyan szívszaggatón.

Egy kisebbfajta kaland napja.

So-So hangját hallottam To szobájából. Hozzászaladtam. Hívott? Szükség van rám? Bementem a szobába és elcsodálkoztam. Senki se volt ott. So-So, úgy látszik, magában beszél. Nevetséges és érthetetlen. Valami fekete trombitát tartott a füléhez és abba beszélt bele. Halkan hozzáosontam és nesztelenül egy székre másztam. Figyelmesen hallgatództam és néztem.

— O-o-o-o-o — dünnyögtem halkan, mert nem értettem miért beszél így So-So. Hiszen nincs senki a szobában. So-So észrevette csodálkozásomat. Megfogta a kezemet és a trombitát a fülemhez tartotta. Hangot hallottam. Rögtön ráismertem. Az a jó hölgy beszélt, akihez a cselédnek el kellett volna vinnie. Akkor, amikor útközben a vöröshajú Veréb megszöktetett.

— O-o-o-o-o — kiáltottam hangosan. So-So leültetett a székre és tovább beszélt. Ide-oda himbáltam magam és komolyan gondolkoztam. Hogyan lehetséges ez? Az a jó hölgy olyan nagy és most mégis benne ül a kis trombitában, beszél és mindamellett jól is érzi magát, hiszen nevet. «Oh!» kiáltottam harsány hangon és felemeltem mind a két kezemet. Ez a legnagyobb csodálkozást jelenti nálam. Ilyen mozdulatokat tettek a csimpánzok, amikor Ngu-Ngu elbeszéléseit hallgatták a ketrecbeli életéről. Így emelte fel kezeit és lihegett jó anyácskám akkor, amikor Hara-Ua fecsegett a kalandjairól. Belenéztem a trombitába. Előbb az egyik, majd a másik oldalról. Belül egész sötét volt. Nem látszott semmi. A jó hölgy pedig szakadatlanul beszélt. Időnkint hangosabban,

majd megint halkabban. Úgyhogy alig lehetett a hangját hallani. Azután zümmögés hallatszott, mintha legyek zümmögtek volna. Hát nem csodálatos és rejtélyes ez? Ilyet még Ori-Ori sem látott. So-So rámnézett és nevetett. Elhatároztam, hogy végére járok a dolognak. Amikor So-So kiment, megragadtam a trombitát és a fülemhez tettem. Egy hölgy hangosan szólt: «Halló, halló!» Ah-ah-ah — kiáltottam nagy örömmel. Mert azt hittem, hogy a jó hölgy jelentkezik, akit annyira szeretek. So-So Hedvignek hívja. Nagyon kellemes hangja van, amely mindig So-So hegedűjére emlékeztet.

— Halló, halló — hallom megint.

— O-o-o-o-o — lihegtem csodálkozva és kissé nyugtalanul.

— Halló, kérem ne tessék a telefont buta tréfákra felhasználni.

Halló, halló — kiáltotta dühösen a trombitába elbujtatott hölgy.

— Uh, uh, uh! — mormogtam, mert megijedtem a kiabálástól.

— Hülye — harsogta a hölgy a telefonba.

Éles csengetés hallatszott, úgyhogy a fülem majd megrepedt. «Uh, uh», ismételtem. Le akartam dobni a trombitát. De eszembe jutott, hogy benne ül a jó hölgy és még egy másik asszony, aki most olyan dühös. Még valami bajuk történhetnék, ha a trombitát ledobom. Így hát óvatosan az asztalra tettem a rejtélyes gépezetet. Leugrottam a székről, sokáig ültem és gondolkoztam: hogy lehetséges az, hogy ez a két hölgy belebújt a trombitába. Oh, az emberek mennyi mindent tudnak. Csak azt szeretném tudni, mit jelent az: «Telefon», «Hülye» és «Halló»?

Az a nap, amelyen legyőztek a harcban.

Ma mindnyájan kikocsiztunk a városból. To azt mondta, hogy kirándulunk a vidékre. Ott lakik a jó hölgy a kislányával. Nagyon örültek a látogatásunknak. Én mindjárt banánt kaptam. Ránéztem a jó hölgyre, elkezdtem gondolkozni és magamban ezt mormogtam:

— Hogyan fértél te abba a kis trombitába. Mutasd meg nekem!

Ilonka — így hívták a jó hölgy leányát — levezetett a kertbe.

Rögtön megláttam, hogy ott nagy sárga körték vannak. Magas fán lógtak. A legközelebbire felmáztam és hangosan nevettem: Ah, ah, ah! — Ilonka utánam mászott. Ő is leült egy ágra és elkezdett enni. Leugrottam a földre és továbbbszaladtam a kertben. Hirtelen kis fehér házikókat láttam. Zöld mezőn voltak, bokrok árnyékában. Furcsa barátságos kis házikók. Vörösek, zöldek, kékek és fehérek.

— Talán majmok laknak bennünk? — gondoltam magamban. Odasiettem és egy kis nyíláson át benéztem. A házikó belsejében sötét volt. Zümmögés zaját hallottam. A nyílás előtt sok sárga por feküdt. Egyszerre éreztem, hogy kezeim ragadósak. Nyaldosni kezdtem őket. Valami nagyon édes és jószagú volt. Meg kellett kóstolnom, hogy milyen is az íze. Bedugtam a kezemet a nyíláson és elkezdtem gondolkozni. Hirtelen valami megszúrta a kezemet. Fájdalmamban felordítottam. A nyílásból nagy barna és piros legyek szálldestak kifelé. Körülöttem zümmögtek és röpdöstek. Az egyik a fületem szúrta meg, a másik a homlokomat. Torkomszakadtából ordítottam és menekültem. Ilonkához értem. Ő szoknyája ráncai közé rejtett. A legyek továbbra is zümmögtek és röpködtek. A leggonoszabbik felfedezte csupasz sarkamat. Abba is beleszúrt. Oly rettentően fájt, hogy elkezdtem sírni. Ez már kibírhatatlan volt. Rövid idő múlva Ilonka is kiabált. Kezeivel maga körül csapdosott, jajgatott, visított és ő is menekült. Én utána. A ballábamat csak nehezen vonszoltam. Nem bírtam megszúrni sarkamra ráállni. Csak közvetlenül a ház előtt hagyták abba a legyek az üldözést. Valósággal beestünk a szobába. Mindnyájan felugráltak.

— Az Istenért — szólt So-So és a jó hölgy — mi történt veletek?

— A méhek megcsípték őket... Ilonka és Kitty bizonyára megnézték a kaptárakat — mondta To.

— Igen — szólt a jó hölgy — a kertünkben méhes van.

Megmosták az arcunkat és lábunkat. A legyek fullánkjaikat kiszedték belőlük. Földes borogatásokat raktak ránk. És valami fehérrel bekentek. Rongyokba csavartak. Csak az egyik szememmel

láttam. Amikor a tükör elé kerültem, alig ismertem magamra. Annyira megdagadtam és olyan piros voltam, egészen piros. Vajjon mi tett bennünket ennyire csúffá : a méhek, a kasok, vagy a méhes? Nagyon gonosz legyenek ezek! . . .

Gondtalan napok.

Három napig beteg voltam. A hideg rázott. Úgy éreztem, mintha a fejemben, a kezeimben és a sarkamban tűz égne. Semmit sem tudtam enni. Viszont szüntelenül ittam. De most már vége van. Jól elbántak velünk a piros legyek. Ma új ételeket kóstoltam. Kis piros golyók zöld levelekkel. Kissé csípősek, de kitűnőek. To reteknek hívja őket. Nagyon izlenek nekem. Sokáig kacagtam : Ah-ah-ah! A másik étel egész más volt. Valami fehér és savanyú. Hosszúkás valami, mint a fű, de mégsem fű . . . Az asztalon megszolgáltam és kinyújtottam utána a kezem.

— Káposztát akarsz? — kérdezte So-So csodálkozva. — A dzsungelben ilyet bizonyára nem ettél.

A káposzta nagyon jó. Alig tudtam az evést abbahagyni. Rendesen gyümölcsöt és pépet eszem. Tálból, kanállal. Van külön tálacskám és kanalam. Mindkettőt már messziről megismerem. Ha a szobalány más kanalat ad, kiabálok : O-o-o-o! És megkapom a magamét. Az asztalnál So-So mellett széken ülök. A szobaleány asztalkendőt köt rám. Sohasem piszkítom be és nem is öntök rá semmit. Az asztalnál nem könyökölök. Nyugodtan ülök és várok, amíg a pépes tálacskámat vagy tányéron a narancsot ideadják. Akkor hálásan nevetek : Ah, ah, ah! Étkezés után megcsókolom So-So és To kezét. To is mindig kezét csókol So-Sónak. A jötevőmtől tanultam ezt a szokást. Evés után átmegyünk To szobájába. Kávét iszunk, So-So és To feketét, én tejeskávét cukorral, amit nagyon szeretek. A kávé után leheveredem a kerevetre és alszom... Ha kipihentem magam, elkezdek mókázni vagy írok, vagy So-So játékát figyelem. Esténként egy tál pépet eszem. Összeviszsa szaladgálok, játszom Tóval vagy azokkal az urakkal és hölgyekkel, akik nálunk vendégségben vannak. Sok jóbarátom van közöttük.



Három napig beteg voltam.

<https://rcin.org.pl>

Lefekvés előtt egy kis kádban megfürdöm. So-So éjszakára hosszú fehér inget ad rám. Kis ágyacskában alszom. Ha jól betakaródzom, jól érzem magam. Az ágyamat lepedővel kell letakarni. Ilyenkor úgy érzem, mintha a fák koronái között lévő kis kunyhónk teteje volna felettem. Mielőtt elalszom, mindig kapok valami inyenc-falatot. Narancsot vagy körtét. Néha szőlőt is... Nyugodtan alszom. Reggelenként So-Sóval egyszerre ébredek. Nagyon szeretek odamászni hozzá az ágyába. Ott azután szörnyen csintalan vagyok. A kezemen járok, bukfenceket vetek és hangosan nevetek. Ilyenkor nagyon jókedvű vagyok.

Téli napok.

Megint érzem a telet. Mostanában már nem megyek el hazulról. Az ablak előtt fehér szúnyogok szálldosnak. A házakra és az utcára esnek. Minden fehér lesz köröskörül. Fehér porral vannak a fák behintve. Félelem és szomorúság hatalmasodik el rajtam. Szorosan odasimulok So-Sóhoz. Nagyon szeretek meleg tejeskávét inni. Nem tudok semmi hideget lenyelni. Legjobban érzem magam a kádban és az ágyacskámban. Kétszer torokfájásom is volt. Olyankor jön egy jó úr. Belenéz a torkomba és bekeni valami édeskés, kissé maró orvossággal. A fájdalom elmúlik. Kezet csókoltam a jó úrnak. Doktornak hívják. Talán ő is olyasvalami, mint a dzsungelben I-So. Nagyon jó úr.

Mind gyakrabban fájnak a lábaim. Szegény lábaim, amelyek József verése óta reszketnek és elgyengültek... Csak nagy kínnal járok. Jobban szeretek bekötözött lábbal a kezeimen sétálni. Így nem fáj annyira. Nem vetek bukfencet és nem mókázok. A testem is fáj. Gyenge vagyok. Időnkint előnt a szomorúság. De So-So és To jók hozzám. Becézgetnek és nagyon szeretnek. Ha elmennek otthonról, sírok és kiabálok:

— Uh, uh, uh! Maradjatok itt!

Nem alszom és mindig megvárom őket. Megismerem a csengetésüket, ha hazajönnek. Már messziről megismerem a lépteiket. Ilyenkor boldogan kiabálok:

— Ah, ah, ah! — És egy ragaszkodó kis csimpánz hűséges, hálás szívével köszöntöm őket.

A tűnődés napjai.

Sok játékom van. Van sárgacsíkos piros labdám. Van babám, egy kis kékruhás leánybabám. Szúrós fekete szeme van. De azért sokszor megcsókolom, annyira, hogy a szemeit már lenyaltam. Zsinóron lógó majmom is van. Ez a játékom tetszik a legkevésbé. A majomnak ki vannak szúrva a szemei és sok fölösleges mozdulatot tesz. Nem beszél semmit és magától nem akar megmozdulni. A zsinóron kell rángatni, csak akkor mozgatja a lábait és a farkát. Nagyon buta majom. Sokkal jobban szeretem nála a kis mackómat és a csörgőmet. A mackónak mindig megcsókolom az arcát. Ilyenkor hamiskásan néz rám és a mancsait felém nyújtja. Ha megszorítom, halkán morog. A csörgőt a számba dugom. Akkor olyan vagyok, mintha pipáznék. Ezt csináltam, mikor nagy művésznek, második Móricnak nevezték. Sokszor gondolkozom azon, hogy az emberek miért tartanak fogságban madarakat és más állatokat. Bár nagyon jól érzem magam So-Sónál, mégis gyenge és beteg vagyok. Hiányzik a dzsungel. És az ablak előtt még mindig fehér legyek szálldosnak. És a házakon ez a fehér por. A fák egész csupa-szok. Leveleik már rég lehullottak. Fekete ágaik kétségbeesetten merednek a szürke komor ég felé. Télen nagyon szomorú a világ. Miért tartanak bennünket az emberek fogságban? Amikor fából és vasból ép olyan majmokat, elefántokat, medvéket és madarakat tudnak csinálni! Egészen olyanokat, mint az élő állatok. És ezeknek a játék-állatoknak nem kell sírniok, nem betegszenek meg és nem vágyódnak messzire.

Nem gondolkoznak és nem töprengenek, hogy :

— Milyen rosszak is vagytok ti, emberek, hogy elraboljátok tőlünk szabadságunkat, egészségünket, minden örömünket.

Az emberek nem hallják, amikor a madarak és a majmok e miatt nekik szemrehányásokat tesznek. És mégis minden állat megteszi ezt a fogságban. Ameddig fiatalok, nem érzik ezt az emberi

igazságtalanságot. Akkor még tudnak a sok ismeretlen és új dolognak örvesteni, még csábítják őket a mindenféle jó falatok. Ha azonban az állatok idősebbek lesznek, akkor elhatalmasodik rajtuk a kétségbeesés. A kétségbeesés a miatt, hogy ennek a fogságnak sohasem lesz vége...

Akkor gonoszak és engedetlenek lesznek. A madarak abba-hagyják az éneklést. A majmok nem esznek, megbetegszenek, nem szórakoztatják többé az embereket, sőt néha meg is karmolják őket. Az elefántok összetörnek ketrekeiket. Az oroszlánok feldühödnek, rávetik magukat az emberekre és összetépik őket. Pali mesélt nekem ilyenekről, amikor az első cirkuszi előadásunkra mentünk... Miért nem gondolnak az emberek arra, hogy hogyan éreznék magukat ők az oroszlánok, vagy a majmok fogságában? Hogyan félnének, hogy vágyódnának és mennyire kétségbe volnának esve! Sokszor azt hiszem, hogy a halál is jobb a fogságnál. A fogság borzalmas, kegyetlen kínszenvedés... Kezdem megérteni, hogy mit akart mondani tiszteletreméltó nagyatyám, Bo-Bo, eszavaival:

— Az emberek is, a csimpánzok is a maguk módja szerint élnek.

Nekünk nem kellene nagy házak, vasutak, autók, maguktól beszélő trombiták. Nekünk csak a mi dzsungelünk kell. Olyan kevés ez! De miért rabolják el az emberek tőlünk még ezt a keveset is?

A búcsú napjai.

Már régen nem írtam. Beteg vagyok. A torkom, a lábam, a szívem, mindenem nagyon fáj. Folyton érzem a hideget. Szenvedek és kínlódom. Emészt a vágyakozás és napról-napra gyengülök. A télnek már vége van... Már nem röpködnek a fehér pihék és legyek az ablak előtt. A fák világoszöld levelek díszében pompáznak. Némelyik már teli van fehér és piros virágokkal. A nap mindjobban melegít. De itt a városban az is sápadt és erőtlén. Gyöngé és erőtlén, mint én... És vágyakozó, mint én... Semmi nem vidít fel és semmi sem okoz örömet. Semmire sem vágyódom. Csak üldögelek a sarokban és ide-oda himbálom magamat. Éjszakán-

kint csak ülök az ágyacskámban és megint csak ide-oda himbálom magam. Nem is tudom, mire gondolok. Úgy érzem, hogy egyáltalán nem is gondolkodom. Csak azért élek, mert So-So és To így parancsolják. Mosakszom és öltözködöm, mert So-So kényszerít rá. De enni nem tudok. Nem vagyok éhes és semmi sem ízlik.

Időnkint úgy érzem, hogy történik bennem valami. A lélekzetem halk visszhangját hallok és halk zihálást. Mitől van ez? Mi zihál bennem? Ma So-So sokáig hegedült. Az óra már az éjfélt is elütötte . . . So-So halkan játszott. A hangok néha úgy susogtak, sóhajtottak, zizegtek, mint a . . . Csak hallgatom, hallgatom . . . A hegedű elkezd zokogni. Megmozdultam és fel akartam kelni. Tudok még járni, nehezen és nagy kínnal ugyan, de mégis tudok. Nagyobb a baj a szívemmel. Hevesen és rendetlenül ver. Sokszor azt hiszem, hogy kiugrik a mellemből. Ilyenkor kinyitom a számat és mohón szívom be a levegőt. «Bizony, bizony — gondolom — látom, hogy el kell mennem örökre». Úgy érzem, hogy a csimpánzok megszámlálhatatlan serege vesz körül. Láthatatlanul, minden oldalról. Anyám a golyóval a mellében, Rru az uralkodónk, Bo-Bo nagyapácska, a hunyorgató Ori-Ori, I-So nagymamácska, Hara-Ua néni, az agg, komor Ngu-Ngu, a folyómenti kis Aka és az a második, a láncravert Aka . . . Körülöttem vannak és azt suttogják :

— Gyere haza, gyere haza!

Hangjuk egybeolvad a dzsungel susogásával, a hullámok morajával, a papagájok és zafirkék rigók fecsegésével és rikoltozásával, a vízilovak ordításával, az elefántok trombitálásával, a fekete és barna majmok kuncogásával :

— Gyere haza, gyere haza!

A füvön, a nádon át hangzik a sóhajlás és a susogás. Hív a föld, amelyből a hatalmas mahagónifák, a baobabok, legyezőpálmák és a gyümölcsrel megrakott papaják magasodnak fel :

— Gyere haza, gyere haza!

Mind csak azt kiáltják felém :

— Gyere haza, gyere haza, szegény eltévedt Ket! . . .

Meg kell lennie. El kell mennem örökre.

Hogyan fogok eltávozni? Mint a tiszteletreméltó, hajlotthatú

agg I-So? Vagy mint a legokosabb csimpánz, a világhíres Móric tette? Sokáig csókolom So-Sót. Becézgetem és nyaldosom a kezeit. Köszönetet mondtam neki jóságáért. Ő nem hibás abban, hogy nem tudok tovább itt maradni. Ah, hangok hívnak, soha el nem némuló hangok :

— Gyere haza, gyere haza!

Hívnak a csimpánzok, a dzsungel, a madarak, a folyók, a hegyek, a forró tenger, az égő nap. Megöleltem Tót és hozzá-símultam. Halkan azt súgtam neki, hogy a naplómat emlékül neki hagyom. Úgy sem tudnám magammal vinni.

— Jó éjt, Kitty — mondotta So-So és eloltotta a lámpát. Én csak ezzel feleltem :

— Isten veled!

Egész éjszaka ültem és vártam a fekete madarat. Eljött a hajnalpír, de a fekete madár nem jött vele. Nem akart magával vinni. Elhatároztam, hogy magam erejéből érem el a tengert...

Haza fogok úszni, mint Móric. Hiszen a cirkuszigazgató második Móricnak nevezett el. Úszni fogok oda, ahol az aranyos ködben az én dzsungelem susog, ahol a fák zöld koronái hajladoznak, ahová kitárt karokkal hívnak :

— Gyere haza, szegény, beteg, kicsi, eltévedt Ket, gyere haza!...

Ma elmegyek innen örökre. Isten áldjon benneteket, akik jók voltatok, mint So-So s akik rosszak voltatok, mint a szeplős suhanc, aki először vágott orron. Isten áldjon benneteket!

* * *

1926. április 11-én ment el tőlünk Kitty. Sokáig, nagyon sokáig kerestük. De teljesen nyoma veszett. Csak most majdnem három év múlva értesülünk, hogy a Kilstroom holland gőzösről látták az Atlanti-óceánon. Egy kis fekete csimpánzt láttak, amely gyorsan úszott dél felé. Kezeivel hasította a hullámokat és egyre felvetődött a hullámok taraján. Szakadatlanul és fáradhatatlanul úszott. Végre eltűnt az aranyos ködben...

Senki sem tudja, hogy elérte-e hazáját a kedves jó Kitty. Nem tudjuk, vajjon a rejtelmes dzsungel újjongó susogással üdvözölte-e. Vajjon a szegény eltévedt csimpánzkisasszony üdvözlésére elébe jött-e a csimpánzok egész népe : a tiszteletreméltó Bo-Bo, a komor Ngu-Ngu, a fecsegő Hara-Ua, Kyr, a hatalmas vezér, a mókás Ori-Ori és az egész kedélyes társaság, a többiek mind, akik a tengeren át, a messziségből éjjel-nappal hívták-hívogatták :

— Gyere haza, gyere haza, kicsi Ket!

VÉGE.

TARTALOM.

	Oldal
Hogyan fedeztem fel Kitty naplóját_ _ _ _ _	3
I. fejezet. Az ősi fészek_ _ _ _ _	7
II. « Fogságban_ _ _ _ _	55
III. « Kitty visszatérése_ _ _ _ _	115



INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
90-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 75
Tel. 26-68-63

K
1341